

STUDI DI STORIA MEDIOEVALE E DI DIPLOMATICA

PUBBLICATI A CURA
DELL'ISTITUTO DI STORIA MEDIOEVALE E MODERNA
E DELL'ISTITUTO DI PALEOGRAFIA E DIPLOMATICA

16

EDIZIONI NEW PRESS - COMO

*Le carte di S. Maria Vecchia di Como
(secoli XI-XIII)*

di LAURA BIONDI, LILIANA MARTINELLI PERELLI, ROBERTO PERELLI CIPPO

(continuazione)

39

Carta vendicionis et dati

1269 novembre 6, Como, in broletto

Alla presenza di Bonicontrò C a y r o l u s , giudice e console di giustizia di Como, i minori Vitala e Romeriolo figli del fu Pasio de V i t a n i s di Como, con il consenso di Girardo figlio del fu Ablatico de T u y r a t e loro zio materno e curatore, vendono al monastero di S. Maria di Como in persona di Guglielmo de F o n t a n a de M e n d r i x i o di Como quattro appezzamenti siti in territorio di Socco, rispettivamente in località in M o n t e d e C o r b i s , in R u s p e d e g a , in P a s q u a r i o e a d l a P i s i n a m , al prezzo di sette lire e due soldi in moneta nuova; ponendo come fideiussore il suddetto Girardo.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. 2r.

Cfr. CAMPICHE, *Comunalverfassung*, pp. 410, 443.

Pergamena di mm. 590|595 x 560|580 in discreto stato di conservazione, se si escludono alcune macchie di umidità, che peraltro non danneggiano il testo, e un foro all'altezza della ventiduesima riga del primo atto in corrispondenza della piegatura della pergamena, che interessa, ma senza gravi conseguenze, il testo. L'iniziale del documento è ornata. Tre piegature nel senso della larghezza e tre nel senso della lunghezza. Rigature e marginature.

Sul *verso*, della stessa mano del notaio estensore del documento n. 40 e leggibile in parte con l'ausilio della luce di Wood: «Carta atque ff[.....] a filiis condam domini Paxii de Vitanis de Cumis de petiis .IIIIor. terrarum iacent(ibus) in t(e)r(ritorio) de Socho».

(ST) In nomine Domini omnipotentis. Anno annativitate Eiusdem milleximo ducen-
teximo sexageximo nono, die mercuri sexto mensis novembris, indictione terciadeci-
ma. Vendicionem et datum et tocius eorum et cuiusque eorum iuris cessionem cum do-

minio et possessione | ad proprium fecerunt Vitala et Romeriolus fratres filii condam domini Paxii de Vitanis de Cumis domino Guilliemo de Fontana de Mendrixio de Cumis, recipienti ad partem et utilitatem monasterii Sancte Marie Feminilis de Cumis et eccl(es)ie et conventus eiusdem monasterii, nominative | de peciis tribus terre brugere iacent(ibus) in territorio de Socho; prima quarum iacet ^(a) ubi dicitur in Monte de Corbis, cui coheret undique dicte eccl(es)ie et monasterii; secunda pecia iacet ubi dicitur in Ruspedega, cui coheret undique suprascripte eccl(es)ie et monasterii; tertia pecia est cum arbore una supra et | iacet post locum de Socho ubi dicitur in Pasquario, cui coheret a mane dicte eccl(es)ie et monasterii, a meridie heredum Cayroli de Socho, ab omnibus alliis partibus dicte eccl(es)ie et monasterii; item de pecia una campi, iacet in dicto territorio de Socho ubi dicitur ad la Pisinam, cui coheret undique dicte eccl(es)ie | et monasterii; salvo si que alie vel aliter reperirentur coh(e)r(entie) ipsis terris vel alicui earum quod in hac vendicione sint et permaneant et apoxite esse intellegantur. Et hec cum omnibus ascuis, pascuis, comunanciis, viganalibus, concilivis, iuribus et servitutibus, ingressionibus et regressionibus et utilitatibus, | superioribus et inferioribus ipsis terris et rebus territoriis et dictis venditoribus racione et occaxione earum spectantibus et pertinentibus. Et ipsum dominum Guilliellum nomine dicte eccl(es)ie et monasterii et conventus emptorem dicti Vitala et Romeriolus venditores in eorum locum et statum et ius univrsum | posuerunt de predictis terris et rebus territoriis et de predictis omnibus; et eidem domino Guilliemo emptori recipienti nomine dicte eccl(e)sie et monasterii et conventus Sancte Marie dicti Vitala et Romeriolus fratres venditores dederunt, cesserunt et mandaverunt omnia iura et omnes acciones, raciones reales, | personales, utiles, directas et ypotecharias et omnes exceptiones, defensiones, retenciones et replicaciones, privilegia et prerogativas eis et cuilibet eorum pertinentes et competentes et pertinencia et competencia in ipsis et pro ipsis et super ipsis terris et rebus territoriis et qualibet earum et earum et cuiuslibet | earum racione et occaxione. Ita ut ipsa ecclesia et capitulum et conventus eiusdem monasterii de cetero habeant, teneant et possideant predictas omnes terras et res territorias, et de ipsis faciant iure proprii ^(b) quicquid facere voluerint sine contradic(ione) suprascriptorum fratrum venditorum eorumque heredum et cuiuslibet alterius | persone. Preterea dicti Vitala et Romeriolus fratres venditores dederunt et atribuerunt eidem domino Guilliemo recipienti ad partem predictae eccl(es)ie et monasterii et conventus parabolam et licenciam intrandi et aprehendendi corporalem et incorporalem possessionem et tenutam et quassi predictarum terrarum | et rerum territoriarum, et donec intraverit et aprehenderit predicti fratres venditores ex nunc constituerunt se ipsas terras et res territorias tenere et possidere et quassi nomine dicte ecclesie et monasterii et conventus; cui possessioni illico renunciaverunt), et eam in ipsum dominum Guilliellum | dicto nomine transtulerunt eorum proprio ministerio et facto, facientes et constituentes dictum dominum Guilliellum emptorem dicto nomine verum dominum et possessorem et procuratorem in rem suam de predictis terris et rebus territoriis. Quas quidem terras et res territorias predicti |

Vitala et Romeriolus fratres venditores promiserunt et convenerunt oblig(ando) se et omnia eorum bona pignori presencia et futura eidem domino Guilliello, stipulanti ad partem suprascripte eccl(es)ie et monasterii et conventus, ipsi eccl(es)ie, monasterio et conventui ab omni persona, colegio et universitate | omni tempore defendere et garantire et auctor(izare), cum omnibus suis dampnis et expensis et sine dampnis et expensis suprascripte eccl(es)ie et monasterii et conventus, et in penam tocius dampni et interesse solempni stipulacione deducta et promissa. Eo acto et per pactum inter eos convento | in quacumque parte huius contractus, videlicet quod quilibet ipsorum Vitala et Romerii de predictis omnibus et singulis teneatur in solidum et cum effectu in solidum conveniri et excuti possint et quilibet eorum possit, renunci(ando) auxilio novarum constituc(ionum) et | epistule divi Adriani et omni alteri iuri et auxilio speciali et co(mun)i unde se tueri possent a predictis et infrascriptis vel contra venire. Et pro predictis omnibus adtendendis et observandis existit fideiussor pro ipsis Vitala et Romeriolo dominus Girardus filius condam domini | Ablatici de Tuyrate de civitate Cum(arum), qui se de predictis omnibus et singulis constituit principalem debitorem et expromissorem, oblig(ando) se et omnia sua bona pignori presencia et futura eidem domino Guilliello ad partem dicte eccl(es)ie, monasterii et conventus, ita ut | teneatur in solidum et cum effectu in solidum conveniri possit, renunci(ando) auxilio nove constitucionis et omni alteri iuri et auxilio unde se tueri posset. Eo acto et per pactum expresim inter eos convento in quacumque parte huius contractus, videlicet quod | predicti Vitala et Romeriolus et Girardus et quilibet eorum in solidum et pro parte pro predictis solvendis et observandis possint et possit ubique personaliter capi et detineri et in carceribus poni et recludi, cessione bonorum nec fori privilegio nec illis legibus | quibus cavetur quod liberum corpus pro pecunia non possit capi non obstantibus; quibus omnibus beneficiis, et beneficiis statutorum et ordinamentorum factorum vel que fient de cartis et notis et nominibus debiti com(un)is Cum(arum) dandis in solum creditoribus a debitoribus | suis predicti Vitala et Romeriolus et Girardus ex nunc per pactum expresim et ex certa scientia renunci(iaverunt) et remisserunt. Et predicta et infrascripta omnia adtendere et cum effectu observare et nullo tempore contra venire racione minoris etatis nec | beneficio in integrum restituc(ionis) nec aliqua alia racione vel occasione dicti Vitala et Romeriolus iuraverunt corporaliter ad sancta Dei evangelia, et quilibet eorum maiorem esse quindecim annis, me Raymondo Luvato notario infrascripto ordinante. | Pro qua quidem vendic(ione) et dato et cessione et pro precio et solucione quarum terrarum et rerum territoriarum contenti et confessi fuerunt dicti Vitala et Romeriolus se recepisse et habuisse ab ipso domino Guilliello, solvente nomine et de denariis dicte eccl(es)ie et monasterii et | conventus, libras septem et solidos duos denariorum novorum in denariis numeratis, renunci(ando) exceptioni non numerate et non recepte peccunie et non dati et non soluti precii, et exceptioni doli mali et actionis in factum et suplementi et eroris et decept(ionis) ultra | dimidiam iusti precii, et generaliter omni alia occasione et exceptione remota et renunci(iata). Et predicta omnia et

singula acta et facta sunt per ipsos Vitalam et Romeriolum fratres venditores cum consensu et auctoritate suprascripti domini Girardi de Tuyrate avonculi eorum | et curatoris eorum eis hodie ibidem, coram me notario et testibus et notariis infrascriptis, ad predicta omnia facienda et gierendā ^(c) solemniter dati et constituti per dominum Bonicontrum Cayrolum iudicem et con(sulem) Cum(anum) de iusticia; et omnia predicta facta sunt | coram suprascripto domino Bonicontro consule et cum decreto et interpositione decreti ipsius consulis. De qua cura est carta una hodie tradita per me Raymondum Luvatum notarium. | Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis in broleto. Unde plures carte rogatae sunt fieri.

Interfuerunt ibi testes Fomaxius filius condam ser Bertrami de Medasco de Cumis et Iacobus filius ser Fomaxii de Cermenate de Cumis et Arialdu filius condam Mussi de Cermenate de Cumis, et pro notario Alberigolus filius condam ser Iacobi Penne de Cumis.

(ST) Ego suprascriptus Alberigolus Penna notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Raymondus Luvatus notarius Cumanus filius condam Luvati de Cumis hanc cartam tradidi et scribi rogavi et subscripsi.

(ST) Ego Bertramolus Luvatus notarius Cum(anus) filius ser Raymondi Luvati notarii Cum(ani) hanc car(tam) rogatu suprascripti ser Raymondi Luvati notarii Cum(ani) scripsi.

(a) *Su iacet segno abbreviativo superfluo, anche in seguito.*

(b) *Così A.*

(c) *Così A.*

40

Car(ta) cure

1269 novembre 6, Como, i n b r o l e t o

Bonicontro C a y r o l u s , giudice e console di giustizia di Como, nomina curatore dei minori Vitala e Romeriolo, figli del fu Pasio de V i t a n i s di Como, il loro zio materno Girardo del fu Ablatico de T u y r a t e di Como per provvedere alla vendita di quattro appezzamenti per la somma di sette lire e due soldi in moneta nuova; ponendo come fideiussore Giacomo de C a y r o l o di Socco.

Originale [A], scritto sulla stessa pergamena del precedente.

Cfr. CAMPICHE, *Comunalverfassung*, p. 410.

MCCLXVIII., die mercurii .VI. mensis novembris, indic(ione) .XIII. Coram domino Bonicontro ^(a) Cayrolo iudice et consule Cumano de iusticia venerunt Vitala et Romeriolus fratres filii condam domini Paxii de Vitanis de civitate Cumana, et petierunt ab ipso consule curatorem eis dari, constitui et | ordinari dominum Girardum de

Tuyrate de Cumis avonculum eorum ibi presentem, filium condam domini Ablatici de Tuyrate de civitate Cuma(rum), ad vendic(ionem) et datum faciendam domino Guilielmo de Font(an)a de Mendrixio ad partem et utilitatem eccl(es)ie, monasterii, capituli et conventus Sancte Marie | Feminilis de Cumis de petiis quatuor terrarum iacent(ibus) in territorio de Socho, tres quarum sunt brugere et quarta est campus, pro precio librarum septem et solidorum duorum novorum; et ad obligandum se et sua bona sub pacto capiendi eadem domino Guilielmo dicto nomine de cauctione et pro cauctione | ipsarum terrarum, et ad transferendum in eum dicto nomine dominium et possessionem dictarum terrarum, et ad recipiendum dictum precium, et generaliter ad omnia ea et singula facienda et gierend(a) ^(b) que in contractu vendictionis dictarum terrarum continebuntur et expedientur debere fieri ad maiorem | cautellam dicte eccl(es)ie et monasterii et conventus. Qui Girardus iuravit corporaliter ad sancta Dei evangelia, ipso consule ordinante, facere, dicere et agere omnia ea que utilia putaverit ipsis fratribus minoribus in predictis et inutilia pretermittere. Et insuper promisit | omnia sua bona pignori oblig(ando) presencia et futura suprascriptis fratribus minoribus salvare et gubernare ad eorum comodum et utilitatem quicquid in eum pervenerit ratione et ocaxione huius cure, et de hiis omnibus eis reddet rationem loco et te(m)pore congrua. Et exinde exist(it) | fideiussor pro ipso Girardo Iacobus de Cayrolo de Socho, qui se de predictis constituit principalem debitorem et expromissorem omnia sua bona pignori oblig(ando) presencia et futura, ita ut teneatur in solidum et cum effectu in solidum conveniri possit, renunciando auxilio nove constituc(ionis) | et omni alteri iuri unde se tueri posset. Quibus ita peractis, dictus consul ex officio sui consulatus predictum Girardum ibi presentem et volentem curatorem dedit, constituit et ordinavit predictis fratribus ibi presentibus, petentibus et volentibus ad predicta omnia faciend(a) | et gierend(a), et ad consentiendum et auctoritatem prestandam eis in predictis omnibus et singulis. Actum Cumis in broleto. Unde plures car(te) rogate sunt fieri.

Interfuerunt ibi testes Fomaxius filius condam ser Bertrami de Medasco de Cumis et Iacobus filius ser Fomaxii de Cermenate de Cumis et Albericus filius condam ser Iacobi Penne de Cumis.

(ST) Ego Raymondus Luvatus notarius et scribe consulis Cum(ani) iusticie interfui et iussu suprascripti consulis tradidi et scripsi.

(a) -o in *sopralinea*.

(b) Così A, *anche in seguito*.

stringono contratto di soccida con Vallo del fu ser Anselmo F r i x o n u s , pure di Vico, relativamente ad una vacca con un vitello ed una vitella del prezzo, pagato dal suddetto Vallo, di sei lire e mezza in denari nuovi.

Originale [A], ASMi, Pergamene, cart. 140, fasc. n. 70 (con un'annotazione attestante la provenienza dal fondo documentario di S. Maria Vecchia).

Pergamena fortemente sagomata nella parte inferiore, di mm. 380|160 x 55|95, in mediocre stato di conservazione soprattutto per la generale scoloritura dell'inchiostro e perché usurata lungo le piegature antiche e i margini, specialmente quello sinistro: nell'insieme è necessario il ricorso alla luce di Wood. Due piegature nel senso della larghezza e due nel senso della lunghezza. Una serie di incisioni testimonia l'adempimento del contratto di soccida.

Sul *verso*, di mano del notaio scrivente e leggibile con l'ausilio della luce di Wood: «Car(ta) socei ser Ioh(ann)is [de Ca]ssella et Guilielmi eius filii». Altre annotazioni archivistiche moderne.

Il notaio scrivente è molto scorretto.

(ST) In nomine Domini. Anno dominice incarnationis milleximo ducentesimo septuageximo secundo, die dominico decemocto menss(is) decembr(is), indic(ione) prima. Contenti et confessi | fuerunt omni occaxione exceptione remota ser Ioh(anne)s qui dicitur Checus de Cassella de Vico et Guilielmus eius filius se recepissent et habuissent in soceam ab Vallo filio | condam ser Anselmi Frixoni de Vico vacham unam cum vitulo uno subtus et vitula una, que constavit de ^(a) propriis denariis dicti Valli libras sex | et mediam novorum. Quos dictus Ioh(anne)s de Cassella et Guilielmus eius filius, de voluntate et consensu dicti Ioh(ann)is patris sui ibi presente, quemlibet eorum in solidum quem prius | voluerint et se tueri possent, renontiando auxilio nove constitutionis, promisserunt obligando omnia sua bona pig(nori) presentia et futura dare et redere et solvere suprascripto Vallo | de primis denariis qui exigerent de dic(te) bestie libras sex et mediam novorum; et solutis ipsis denariis, postea dicta vacha cum vitullo subtus et vitula una sint inter eos comuni et co(mun)e, et eorum gaudimentum. Et si da(m)p-num esse, quod Deus vero avertat, inter eos sint co(mun)i et co(mun)e. Renonciando quod non possint dare in solutum cartas nec | notas co(mun)is [de Cu]mis, et quod possint capere et detinere in persona et in rebus, et renon(cian)do in predictis omnibus et singullis omnibus statutis et ordinamentis co(mun)is de Cumis | super factis et facendis, et quod non possint cedere sine bonis. Quia sic inter eos convenerunt. Actum in borleto co(mun)is de Cumis.

Interfuerunt ibi testes Zanolus filius ser Bendey Greci et Cabrius filius condam ser Iacobi Scudarii et Albertolus Cossia | filius condam ser Arialdi Cossie de Balerna, omnes de Cumis, et pro notario Ioh(anne)s Reges filius ser Arialdi | Regis de C(or)gnolia.

(ST) Ego iamdictus Ioh(ann)es Rex notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Martinus notarius de Castellana de Vico hanc car(tam) soceii | tradidi et scripsi.

(a) *Segue parola erasa, pare suis.*

Libelus apelationum

1273 gennaio 7

Dalfino e Prencivalle suo fratello e procuratore presentano appello alla S. Sede in una causa che vede impegnato Dalfino in seguito alla privazione di un suo canonicato.

Originale [A] in ASMi, A D, Pergamene, Cart. 140, fasc. 70 (con un'annotazione archivistica attestante la provenienza dal fondo documentario di S. Maria Vecchia).

Pergamena di mm. 165|155 x 249|281: si potrebbe considerare, quanto alla nitidezza dell'inchiostro e alla conservazione intrinseca del supporto esente da macchie e da muffe, in buono stato, se non fosse per un grave strappo che ha eliminato tutta la parte superiore del supporto stesso (le misure date si riferiscono infatti alla parte restante). Tracce di tre antiche piegature nel senso della larghezza.

Sul *verso* solo annotazioni archivistiche moderne.

Il notaio è molto scorretto, soprattutto nell'uso delle concordanze.

Si ipotizza che il Dalfino nominato in questo atto possa identificarsi con Dalfino Greco che fu titolare di numerosi benefici ecclesiastici nella diocesi di Como alla fine del Duecento: cfr. R. PERELLI CIPPO, *La diocesi, ad ind.* Il medesimo Dalfino fu anche percettore di taglie imposte al clero comasco nel maggio 1283: cfr. *I registri*, a c. di R. Perelli Cippo, p. 239.

Questo documento viene qui pubblicato sulla base dell'annotazione archivistica sopra ricordata che lo dice originario del fondo di S. Maria Vecchia, anche se sussistono perplessità in proposito: si veda anche S. MONTI, *Carte di S. Fedele in Como*, Como 1913, pp. 234 ss.

[...] ^(a) ad eum pertinere, admonentes eundem | [...] ^(b) cura penitus in quantum de facto ad eam obtinendam prece | [...] sibi super prepositura ipsa perpetuum silencium inponatis pro hoc | et alia in dicto libelo clarius continetur. Cui libelo petunt dicti canonici | seu dictus Tadeus syndicus nomine dicti capituli ipsum dominum Dalfinum | re(spon)dere debere, non obstantibus aliquibus exceptionibus dicti domini | Dalfini, et maxime excepcioni opo(s)ita per ipsum dominum Dalfinum dicentem | et elegantem ipsos non esse audiendos donec primo in possessione prepositure eccl(esi)e memorate qua dicit se expoliatum esse non fuerit restitutus. Dictus vero dominus Dalfinus dicit se non esse cogendum respondere | dicto libelo nixi primo in poss(essi)one dicte prepositure qua dicti canonici | eum expoliaverunt fuerit restitutus, et vos indebite et contra iuris | rationem pronuntiastis dictum dominum Dalfinum debere respondere | dicto libelo non obstante dicta excepzione expoliacionis et restituc(ionis), | in dampnum et preiudicium et gravam(en) eiusdem domini Dalfini, cum de | exceptione expoliacionis sic previliata et de poss(essi)one et dic(ta) expoliac(ione) | plene probaverit. | Quare idem dominus Dalfinus, seu Prencivalis frater et procurator et nomine | eius, sciens se gravatum in dicta sent(encia) et prononciacione et eam esse | prolatam in dampnum et gravam(en) et preiudicium eius contra iuris rationem, | appellat ab ipsa sententia et ab omnibus hiis que in dicta sent(encia) continentur | ad somum pontificem et ad sedem apostolicam, et se et sua iura sub | protectione summi pontificis et sedis apostolice

submittit et iterum | appellat. Et hunc libelum apelationum vobis porigit et dat in scrip|tis, petens cum instancia apostolos et literas dimisorias dari mitive.

.MCCLXXIII., die sabati .VII. intrante ianuario. Unde duo.

Ego Ioh(ann)es Grecus notarius Cum(anus) scripsi.

(a) Testo perduto per un numero imprecisabile di righe.

(b) Testo perduto per uno spazio corrispondente a circa quattordici lettere.

43

Demonstratio et consignatio terrarum

1273 gennaio 9

Ricognizione effettuata dai massari del Monastero Femminile delle terre appartenenti al monastero stesso nel luogo e nel territorio di Maccio, misurate il giorno 3 gennaio da Giacomo T r a s s u s notaio di Moltrasio.

Originale [A] in ASMi, Fondo di Religione, cart. 3594.

Cfr. MASCETTI, *Villa Guardia*, pp. 50 ss.

Registro membranaceo di sei carte non numerate, della dimensione approssimativa di mm. 215 x 290, scritte su *recto* e *verso* con l'eccezione dell'ultima, non utilizzata sul *verso*. Lo stato di conservazione si presenta buono per le prime tre carte, discreto per la quarta, non buono per la quinta e la sesta rovinata da rosicature che pregiudicano in taluni casi la lettura. Rigatura e marginatura a penna. Le iniziali di paragrafo e talune maiuscole sono ornate. Le somme sono aggiunte da mano diversa.

Sul *verso* dell'ultima carta annotazioni archivistiche moderne.

Lo scrivente appare alquanto scorretto, con frequenti errori di concordanza ed uso non del tutto costante dei nessi *ci - ti* seguiti da vocale, delle *c* con cediglia, della nasale davanti a labiale; nella formula *a m(e)(idie)* impiega sempre il segno abbreviativo per *er* in luogo di quello generico.

Giacomo Trassus di Moltrasio compare, a volte con la qualifica di *rationator* o di *magister mensurationum*, anche come compilatore delle *consignationes* del monastero di S. Abbondio: cfr. *I registri*, a c. di R. Perelli Cippo, *passim*.

<1 r> In nomine Domini. Anno dominice incar(na)c(ionis) milleximo ducentesimo septua|geximo tercio, de mense ianuario. Hec est memoria et inbrevatura et demonstra|tio et consignatio terrarum et sediminum et omnium alliarum terrarum cuius-cum|que sint quas et que monesterium feminile Sancte Marie de Porta Monesterio de | Cumis habet et habere videtur et per ipsum monesterium laborantur in loco et | territorio de Maçcio, et quas et que fuerunt designate et consignate per Petrum | Malpastum et ^(a) heredes condam Zobiani de Maçio et Zambellum de Trasso | de Maçio Iacobo ^(b) de Socho castoldo dicti mon(esterii) nomine et ex parte dicti mon(esterii), | et mesurate et rationate et scripture per Iacobum Trassum ^(c) notarium de Moltraxio in milleximo | ducentesimo septuageximo tercio, die lune nono intrante ianuario. Qui predicti sunt massarii dicti monesterii infrascriptarum terrarum.

Interfuerunt ibi testes Arnoldus Tinctor de Maço de Cumis et Raymondus filius Zanbeli de Maço de Cumis et Ioh(ann)es Piliçerius de Novazo.

Hoc est massari<ti>um ^(d) Zanolis heredis ^(e) condam Zobiani de Maço.

In primis petia una vineata ubi dicitur in Casalle: a mane Iacobi de Fino, a meridie | via, a sero Arnoldi Tinctoris, a monte similiter, et est tab(ur)e .XVI. et ped(e) .III.

Item ibi prope pecia una culta et <cum> vitibus: a mane via, a meridie Iacobi de Fino | qui dicitur Trecus, a sero Mazoli de Ponte, a monte via, et est supra undecim no|velos; et est pertica una et tab(ure) sex.

Item in Casalle pecia una vinee: a mane Turchinali de Fontanela et in parte | superscripti Iacobi, a sero via et in parte superscripti mon(esterii), a monte superscripti Iacobi et in parte || <1 v.> monesterii Sancti Iuliani de Cumis et in parte Riboldi de Casteneda, et est | pertica una et tab(ure) .XX. et pede .VII.

Item ad Zexeru sive ad Montegium pecia una culta: a mane luminarie Sancti | Ioh(ann)is, a meridie similiter et in parte domini Antonii de Sancto Benedicto, a sero superscripti Iacobi Treci, | a monte Zanolis de Turate et in parte Zanbeli Peçe, et est pert(ica) una et tab(ure) | quatuordecim.

Item ad Montegolum pecia una culta cum vi<ti>bus: a mane Turchi de Fontanela et | fratrum, a meridie Ioh(ann)is de Turate, a sero, a monte superscripte luminarie, et est tab(ure) .VII. | et pede sex.

Item ad Venzanegum pecia una culta cum vitibus: a mane superscripti monesterii, | a meridie Iacobi de la Purola, a sero Perache, a monte superscripti mon(esterii), et <est> pert(ice) II. et tab(ure) .V.

Item ad Geretam campum unum cum arboribus .XII. parvos et magnos: a mane | Andrioli de Maço, a meridie Iacobi de Fino qui dicitur Trecus, a sero via, a monte | Beloni de Maço, et est pert(ica) una et tab(ure) .VIII. et mediam.

Item in Crederio ca(m)pum unum: a mane illorum de la Purola, a meridie, a sero via, a monte mon(esterii) | Sancti Iuliani, et est pert(ice) .III. et tab(ura) una.

Item in Arbosta campum unum: a mane illorum de Sancto Iuliano, a meridie mon(esterii) Sancti | Iuliani, a sero illorum de Fontanela, a monte Beloni de Maço, et est pertice ^(f) due | et tab(ure) .XXII.

Item ad Vigneam Vegam ^(g) vigneam unam cum silva una cum arboribus | centum: a mane via et in parte heredes condam Zobiani, a meridie illorum de Fontanela, || <2 r.> a sero via, a monte ser Rom(er)rii de Maço, et est pert(ice) .XIII. et tab(ure) .XV.

Item in medio Campora campum unum: a mane domini Simonis Greci, a meridie eccl(es)ie | Sancti Fidellis, a sero, a monte superscripti domini Simonis, et est pert(ica) una et tab(ure) .III. et med(ia).

Item in Campora campum unum: a mane via, a meridie Zanbeli de Villa, a sero illorum | de Marcurollo, a monte accessium, et est pert(ice) .IIIior. et tab(ure) .XV.

Item in Campora campum unum: a mane Sancti Fidellis de Cumis, a meridie condam ^(h) Rasteli de | Maço, a sero via, a monte Zanolis de Turate, et est tab(ure) .XX.

Item ad çoçam ubi dicitur in Albaredo campum et guastum et pratium et brugera: | a

mane domini Barioni de Sancto Benedicto, a meridie illorum de Luçino, a sero Nuxano de Ma|çio et Iacobi de Bono, a monte Perache ⁶⁾, et est pert(ice) .V. et tab(ure) .V.

Item sedimen unum cum cassina una paliata et domum unam pa|liatam et una coper-
ta de cupis: a mane via, a meridie co(mun)is, a sero via, a monte illorum | de Sancto
Benedicto et heredes condam Zobiani, et est pert(ice) .II. et tab(ure) .II.; de quibus
heredes | Zobiani habent pert(ica) una et tab(ure) .VIII. et Petrus Malpastus tab(ure)
.XVIII.

Item in castelo cassaritium unum: a mane via sive accessium, a meridie, a sero mu-
rum | castelli, a monte Maçii de Ponte, et est tab(ura) una et mediam.

Soma pert(ice) .XLII. et tab(ule) .II. cum sua parte sediminis ⁶⁾.

Hoc est massari<ti>um Iovanisbeli et Mafioli.

In primis ad Venzegum campum unum cum vitibus cum arboribus sex: a mane do-
mini | Rom(er)rii Rambertengi et in parte illorum de Fontanella, a meridie similiter et
in parte || <2 v.> Iacobi de la Purola, a sero suprascripti monesterii in parte et in parte
via, a monte via, et est | pert(ice) .V. et tab(ure) sex.

Item in Pralongo campum unum: a mane illorum de Fontanella, a meridie similiter,
a sero via | et rialis, a monte Barioni de Sancto Benedicto, et est tab(ure) .XIII.

Item ad Roncaliam campum unum: a mane illorum de Turate, a meridie via, a sero
Ioh(ann)is de Turate, | a monte Abondioli de T(ur)rate, et est pertica una et tab(ure)
.XIIIor.

Item ad la Taxeram guastum unum cum uno arbore: a mane Guilielmi Giodarii et |
in parte monesterii de Sancto Iuliano, a meridie Bogiani de Ponte, a sero Ioh(ann)is de
Turate | et in parte Otoboni de Morando, a monte Ioh(ann)is de Turate et in parte
Guilielmi | Ferarii via mediante, et est pert(ice) due et tab(ure) .XX.

Item ad Fontanam Luxentem sive ad Ferarinum campum unum: a mane Arnoldi
Tin|ctoris, a meridie monesterii Sancti Iuliani, a sero Rom(er)rii Rambertengi, a monte
via, | et est pertica una et tab(ure) .III., cum quodam busco in capite.

Item ad Zenesterium brugerium cum arboribus .IIIor. et roboris tres: a mane con-
dam | domini Petri Avocati, a meridie Sancti Ioh(ann)is de Ario, a sero Bugani de Ma-
çio, a monte domini | Barioni de Sancto Benedicto, et est pert(ice) .III. et tab(ure)
.XXII.

Item campum unum ubi dicitur in Criberio: a mane Morandi de Comexana, a meri-
die Zan|beli de Mazio qui dicitur Peza, a sero via, a monte condam Martini de Doda,
et est | pertica una et tab(ure) .XVIII.

Item in Criberio campum unum: a mane mon(esterii) Sancti Iuliani, a meridie Simo-
nis de Mazio et | fratrum, a sero via, a monte suprascripti mon(esterii) Sancti Iuliani,
et est pert(ica) .I. et tab(ure) .II et pede tres. ||

<3 r.> Item ad Pratum de Villa pratum unum: a mane via, a meridie Iacobi de Fino
qui dicitur Tretus, | a sero similiter, a monte Sancti Ioh(ann)is de Ario, et est pert(ica)
una et tab(ure) .XVII.

Item ibi prope in ipsa contrata pratum unum: a mane Bertrami de T(ur)rate, a meri-

die suprascripti Sancti | Ioh(ann)is, a sero similiter et in parte Treti, a monte suprascripti Bertrami, et est tab(ure) .XXII. ^(k).

Item ibi prope in ipsa contrata pratum unum: a mane Zanbeli, a meridie via ^(l), a sero illorum de | Sancto Benedicto, a monte paudum de Maçio, et est pert(ica) una et tab(ure) .XVIII.

Item campum unum ubi dicitur ad Campum de Voe: a mane hospitalis Sancti Lazari, a meridie | similiter, a sero canonicorum Sancti Fidellis, a monte via, et est perticha una et media.

Item sedimen unum cum cassina una paliata: a mane Zanbeli de Paçe de Villa, | a meridie accessium, a sero suprascripti Zanbeli, a monte via, et est pert(ica) una et tab(ure) .XVIII.

Soma pert(ice) .XXV. et tab(ule) .XV. et ped(es) .III.

Hoc est massaritium Petri Malpasti de Maçio.

In primis vignam unam ubi dicitur in Casalle: a mane, a meridie accessium, a sero Iacobi | Greçi, a monte Bertrami de Turate, et est perticha una.

Item ad Vallem de Comperto vigneam et silvam cum arboribus .XX. et campum | et buscum et pratum simul se tenentes: a mane Bertrami de Turate et in parte Ioh(ann)is | Greçi et in parte canoniçe eccl(es)ie Sancte Marie Maioris de Cumis et in parte illorum | de Sancto Benedicto, a sero monesterii Sancti Iuliani et in parte riallis et in parte suprascripti Bertra|mi de Turate, et est pertice .XIII.

Item ad Gualpertanum vigneam unam: a mane, a meridie Bruneti de Maçio et in parte || <3 v.> luminarie Sancti Iovani de Ario, a sero capitanei de Luçino et condam domini Martini | de Sancto Benedicto, a monte similiter, et est pertica una et media.

Item ad Bocham de Casinis brugerium unum cum novelis sex, et eciam dicitur | in Ca(m)pora: a mane, a meridie Honrici de Aprile, a sero via, a monte Perache de Castenade | et in parte Arnoldi Tinctoris, et est pert(ica) una et tab(ura) una.

Item in Albaredo et buscum campum ^(m): a mane riallis, a meridie capitani de Luçino, a sero <Sancti> Iulliani de Cumis sive Bertrami de Turate, et est pert(ice) .V. et tab(ure) .X. et media, de qua est | buscum perticha una.

Item brugerium unum ubi dicitur in Piaçola: a mane Sancti Iuliani, a meridie Fomaxii Greci, a sero | Arnoldi et Iuliani de Ponte, a monte Ayroldi de Castenade, et est pert(ice) .IIIIor. et tab(ure) .XX.

Item ad la Tinam silvam unam cum novellis et arboribus .XX.: a mane, a meridie ⁽ⁿ⁾ Sancti Iuliani, a sero | Arberti Giodarii et Alberti de Castenade, a monte via, et est pert(ice) .VI. et tab(ure) .X. | et arboribus .XVI.

Item campum et pratum ubi dicitur ad Scrannum: a mane suprascripti Petri, a meridie via, | a sero Maçii et Arnoldi et Iulii et Otoboni de Ponte, et est pert(ice) .III. et tab(ure) .IIIIor.

Item ad Ferarinum campum unum: a mane suprascripti monesterii ^(o) et in parte suprascriptorum ^(p) Iulii | et Arnoldi, a meridie suprascripte canoniçe, a sero via, a monte suprascripte canoniçe, et est | pertica una et tab(ure) .XIII.

Item in Gusuris pecia una, parte terre culte et parte pratum: a mane Fomaxii | Greçi et in parte Iacobi Greçi, a meridie via, a sero Ioh(ann)is de Ponte et Martini et | Nuxanti de Maçio ^(a), a monte via, et est pert(ice) .IIIor. et tab(ure) .X. Item habet tab(uras) .XVIII. de sedime. ||

<4 r.> Soma pert(ice) .XLIII. et tab(ule) .II. et med(ia), ex quibus sunt pert(ice) .VI. busci et bruge.

Item hoc est massaritium quod tenet Ioh(ann)is de Filipo de Bregia de Cumis in | Vergosia, in terretorio de Cavalasca et Vergosia.

In primis pecia una silve et brugera et terra cum vitibus, cum arboribus et novellis | .CCX.: a mane illorum de Luçino et in parte condam Petri de Bontate, a meridie vallis | et riallis, a sero eccl(es)ie Sancti Iacobi et in parte heredes condam Iacobi Zachare sive | via et domini Carnevadi de Intrelignis, a monte Guidi Galei, et est sedim|num unum et silvam et campum et vigneam, et est pert(ice) .CV., inter qui|bus est pert(ice) .XL. terre culte, et allia silva et brugera est guasta.

Item campum unum ubi dicitur in Campo Plano: a mane, a meridie condam Iacobi Zacha|re, a sero Sancti Columbani et in parte a monte condam suprascripti Iacobi, et est pertiçe | quatuor et tab(ure) .XIIIor.

Item in Campo Plano campum unum, et aliquantulum de vitibus et | buscum in capite: a mane Sancti Iacobi eccl(es)ie, a meridie Magna Valis, a sero suprascripte | eccl(es)ie Sancti Iacobi et Sancti Columbani, a monte suprascripti ^(t) mon(esterii) et in parte | suprascripte eccl(es)ie Sancti Iacobi, et est pert(ice) .XVI. et media, inter quibus est pert(ice) .VIII. terre culte.

Item ad la Prenedesam pecia una culta: a mane ser Carnevadi de Interlignis, | a meridie suprascripti monesterii in parte et in parte Sancti Columbani, a monte suprascripti ser Lanterii, | et est pertica una et tab(ure) .XVIII.; a sero Sancti Columbani ^(s). ||

<4 v.> Item ibi prope in ipsa contrata pecia una cum vitibus: a mane eccl(esi)e Sancti | Iacobi, a meridie suprascripti mon(esterii), a sero Sancti Colu(m)bani, et <est> pert(ice) .IIIor.

Item in Campo Marçio campum unum cum vitibus et pratum et dicitur in Campo | Plano et buscum: a mane Sancti Colu(m)bani, a meridie similiter, a sero Iacobi Zachare, | a monte Sancti Columbani, et est pert(ice) .VII. et tab(ure) .XX.

Item ibi prope quasi continuo buscum unum, et dicitur ad Dosum Guarre: a mane | Sancti Columbani, a meridie riallis ^(t) Vallis Magne, a sero Iacobi Zachare, et | est pert(ice) .III. et tab(ure) sex.

Item in Valle de Monacha sive de Batholi buscum unum: a mane illorum de | Intertoris, a meridie, a sero riale, a monte illorum de la Pobia, et est pert(ice) tres | et tab(ure) .XIIIor.

Soma pert(ice) .CXLVI. et tab(ule) .XIII., de quibus est pert(ice) .LXXXI. silvarum et buscum et pratum.

Hoc est masaritium Petri filii Mayfredi Palferei de Solbiate.

In primis ad Paudum Somadinum ca(m)pum unum et pratum unum: a mane | bruge-
ra de Somadino, a meridie illorum de Ripa et in parte vigani, a sero vi|gani, a monte
domini Curadi de Castil(i)ono, et est pert(ice) .II. et tab(ure) .XV. pratum.

Item ad Roncixinam bruge(ra): a mane vigani, a meridie Ugoni de Solbiate, a sero |
similiter, cum uno arbore, et est pertica una.

Item ibi prope brugar(ium): a mane suprascripti Ugoni, a meridie illorum de Filici-
lie, a sero || <5 r.> vigani, et est pert(ice) .III. et tab(ure) tres.

Item ad Sardevam campum unum: a mane via, a meridie ser Guifredi Rusce, a sero |
ser Curadi suprascripti, a monte condam ser Bergadani de Bubiante, et est pert(ice) .III.

Item ad Valixelam campum unum cum aliquantulum de silva et cum quatuor | arbo-
ribus castaneis: a mane, a meridie via, a sero eccl(es)ie Sancti Alexandri de Solbia|te, a
monte suprascripti ser Curadi de Castilione, et est pert(ice) .III. et med(ia), inter qui-
bus | est silvam, tab(ure) .XV.

Item ad Quadrum ca(m)pum unum: a mane suprascripte eccl(es)ie Sancti Alexandri,
a meridie suprascripti | ser Curadi, a sero similiter et in parte suprascripti ser Guifredi
Rusce, a monte suprascripti ser Gui|fredi, et est pert(ice) .V. et tab(ure) .XIII. et pede
.III.; et a sero in parte via.

Item ad Quadrum ca(m)pum unum: a mane, a meridie illorum de Castelione ^(w), a se-
ro, a monte via, | et est pertica una et tab(ure) .VII. et med(ia).

Item in Campo Longo campum unum: a mane via, a meridie ser Guifredi Rusce, | a
sero similiter, a monte suprascripte eccl(es)ie, et est pertica una et tab(ure) .VI.

Item ibi prope ca(m)pum unum: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie via, a sero
suprascripti ser Gui|fredi, a monte similiter, et est pertice tres.

Item in Beriono brugerium cum .XX. novelis: a mane suprascripti ser Curadi, a me-
ridie illorum ^(w) de | Castelione, a sero via, a monte via, et est pert(ice) .III.

Item ibi prope in ipsa contrata brug(e)r(ium): a mane suprascripti ser Curadi, a meri-
die illorum | de Castelione, a sero suprascripti Guifredi, a monte suprascripti ser Cura-
di, cum arboribus .XX. | novelis; et est pertice ^(w) tres et tab(ure) duo. ||

<5 v.> Item [ad R]ovoledum campum unum: a mane illorum de Castelione, a meridie
via, a sero | similiter, a monte illorum de Castelione, et est tab(ure) .XVII. et med(ia).

Item ad Fereram ca(m)pum unum: a mane via, a meridie suprascripti ser Guifredi, a
sero illorum | de Castelione, a monte similiter, et est pertica una.

Item ad Fereram ca(m)pum unum: a mane illorum de Castelione, a meridie similiter,
| a sero via, et est pert(ica) una ^(x) et tab(ure) .XXII.; et a monte via.

Item subtus Ronchum pratum unum: a mane via, a meridie ser Curadi de Caste-
lio|no, a sero similiter, a monte brug(arium), et est pert(ica) una et tab(ure) .XXI.

Item in Baraza brugarium: a mane vigani, a meridie, a sero ser Anrici de Castelione,
a monte | vigani, et est pert(ice) .III.

Item ad Valle Donega brugam unam: a mane suprascripti domini Curadi, a meridie, a se-
ro | domini Anrici de Castelione, a monte similiter, et est pert(ica) una et tab(ure) .XIII.

Item ad Ramum brugam unam: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie via viganam,

a sero | [suprascr]pti Mori de Solbiate, a monte similiter, et est pert(ica) una; et fuit ca(m)bium de la Casina.

Item in Plano de Givellis brugam unam: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie viganum, | a sero suprascripte eccl(es)ie, a monte illorum de Casteliono, et est pert(ice) .III.

Item ad Longos de Ramo brug(eram) unam: a mane suprascripti ser Guifredi, a meridie, a sero, | a monte similiter, et est pert(ice) .II et tab(ure) .X.; et sunt intus novellis .XII.

Item ad Ramum brug(era) .I.: a mane co(mun)is de Solbiate, a meridie suprascripti ser Anrici, a sero | similiter, a monte suprascripti ser Guifredi, et est tab(ure) .XII.

Item ad Ramum brug(eram) unam: a mane via, a meridie suprascripti ser Guifredi, a sero || <6 r.> viganum, a monte suprascripti ser Anrici, et est pert(ice) .II et tab(ure) .II., cum arboribus duobus.

Item in Valedo brug(eram) unam: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie dominorum de Casteliono, a mon[te] | viganum, et est pertice due et tab(ure) sex.

Item ibi prope in ipsa contrata ad Arborem Mortum: a mane, a ser[o] ..... et a m]onte suprascripti ser Anrici de Casteliono, et est pert(ica) una et med(ia).

Item sedimen unum cum muris diruptis et cum lapid[ibus] ..... | intus locum ubi dicitur ad Fereram: a mane, a sero ser Ugonis de Solb[iate, a meridie] | accessium, a monte illorum de Casteliono, et est tab(ure) .XV.

Item intus castelum loci de Solbiate terra super quam stat domus una: | coheret a mane murum castelatii, a meridie Boneti de Farina de ipso loco, | a sero accessium, a monte suprascripti ser Curadi, et est tab(ure) [...] et pede .III.

Item in Morzivono brug(era) et buscum: a mane illorum de Casteliono, a meridie pratum | illorum de Binago, a sero suprascripti Anrici, et est pert(ice) .III.

Item ibi prope in ipsa contrata brug(eram) unam cum busco ^(v): a mane dominorum de Casteliono, a meridie pratum de Binago, a sero de Binago illorum, et est pert(ice) .II. et tab(ure) .X.

Soma pert(ice) .LVIII. et med(ia), inter quibus est pert(ice) .XXIII. et med(ia) terre culte.

Interfuerunt ibi testes ad suprascriptum masaritium consignatum ^(z) per suprascriptum Petrum Palferium | Ioh(ann)es Piliçarius de Molellia qui stat suprascripto monasterio et ser Ugo de Iacobo | de Solbiate et Francinus de Marçono de Solbiate tunc missus potestatis.

- (a) Segue Romerium depennato. (b) -o su rasura. (c) Trassum nell'interlineo. (d) Segue Romerrii et depennato.
(e) -i- corretta da altra lettera, pare e. (f) In A pertice. (g) Così A. (h) (con)dam nell'interlineo con segno di inserzione.
(i) P(er)ache nell'interlineo. (j) Soma - sediminis di altra mano, come pure per le somme successive.
(k) -II aggiunto da altra mano. (l) via aggiunto nell'interlineo da altra mano. (m) Così A. (n) a (man)e, a (me)r(idie) nell'interlineo con segno di inserzione.
(o) In A monestenerii. (p) s(upra)s(crip)torum nell'interlineo con segno di inserzione.
(q) de Maçio nell'interlineo. (r) Segue Iacobi depennato ed espunto. (s) a - Columbani aggiunto da altra mano.
(t) -s corretta da e. (u) -no in soprilinea in lettere più piccole, anche in seguito.
(v) illorum nell'interlineo. (w) ptice senza il tratto di per. (x) Segue et m(ed)ia depennato. (y) -o corretta da u.
(z) (con)sig(n)atu(m) con -a- in soprilinea.

Car(ta) investiture

1273 agosto 27, <Como>, in monasterio <Sancte Marie>

Trifina Avvocati badessa del monastero di S. Maria investe nomine *Locationis* per la durata di nove anni Pietro del fu Maifredo *Palferus* di Solbiate di alcuni terreni e di un sedime siti nel luogo e nel territorio di Solbiate, per un canone annuo di quattro some e mezza di segale e panico in parti uguali.

Originale [A].

Pergamena di mm. 610|610 x 364|334 in buono stato di conservazione: tre piccoli fori in prossimità del margine destro non danneggiano il testo, come pure le leggere macchie di umidità esistenti in corrispondenza degli angoli. Quattro piegature nel senso della larghezza e due nel senso della lunghezza. Rigature e marginature a inchiostro.

Sul *verso* in scrittura coeva, sembra di mano del notaio scrivente: «Carta de Solbiate». In scrittura forse del secolo XIV: «De Solbiate». Altre scritture di epoca moderna.

Il notaio usa forme diverse per una medesima parola: es. *Curadi* - *Conradi*. Nell'indicazione delle misure impiega indifferentemente il nominativo, il genitivo ed in un caso l'accusativo.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem milesimo ducesimo septuagesimo tercio, die dominico quinto exeunte augusto, indic(ione) prima. Domina Triffina de Advocatis, Dei gracia abbatissa monasterii Sancte Marie Feminillis de Cumis, nomine et ex parte ipsius monasterii | investivit iure et nomine locacionis ad fictum Petrum filium quondam Maifredi Palferi de Solbiate, nominative de infrascriptis terris et rebus territoriis iacentibus et existentibus in loco et territorio de Solbiate; videlicet in primis de petia una terre prative et erpive ^(a) | iacente in ipso territorio ubi dicitur ad Paudum Somadinum, cui coheret a mane brugera de Somadino, a meridie illorum de Ripa et in parte vigani, a sero vigani, a monte domini Curadi de Castiliono, et est pertic(harum) duarum et tab(ularum) quindecim; item de petia una brugere ubi dicitur ad Ronzinam, | cui coheret a mane vigani, a meridie Ugonis de Solbiate, a sero similiter, cum una arbore supra, et est pertice unius; item ibi prope de petia una brugere: a mane suprascripti Ugonis, a meridie illorum de Fiteliario, a sero vigani, et est pertic(harum) trium et tab(ularum) trium; item ad Sardenam campum | unum: a mane via, a meridie ser Guifredi Rusche de Cumis, a sero suprascripti ser Conradi ^(b), a monte quondam ser Bergani de Bubiato, et est perticharum trium; item ad Valexcellam campum unum cum aliquantulum de silva et cum quatuor arboribus castaneis supra: a mane et a meridie via, a sero | eccl(es)ie Sancti Alexandri de Solbiate, a monte suprascripti ser Curadi de Casteliono, et est pertic(e) tres et med(ia), inter quas est silva tab(ularum) quindecim; item ^(c) ad Quadrum campum unum: a mane suprascripte eccl(es)ie Sancti Alexandri, a meridie suprascripti ser Curadi, a sero similiter et in parte suprascripti ser Guifredi Rusche, a monte suprascripti ser Guifredi, | a sero in parte via, et est pertic(e) quinque et tabul(e) tredecim et pedes tres; item ^(d) ad Quadrum campum unum: a mane et a me-

ridie illorum de Casteliono, a sero et a monte via, et est pertice unius et tabul(arum) septem et med(ie); item in Capolongo campum unum: a mane via, a meridie ser Guifredi Rusche, a sero similiter, | a monte suprascripte eccl(es)ie, et est pertice unius et tabul(arum) sex; item ibi prope campum unum: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie via, a sero et a monte suprascripti ser Guifredi Rusche, et est pertic(harum) trium; item in Berriono brugarium unum cum viginti novellos ^(e) supra: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie illorum de Casteliono, | a sero et a monte via, et est pertic(harum) trium; item ibi prope in ipsa contrata brugeram unam: a mane suprascripti ser Conradi, a meridie illorum de Casteliono, a sero ser Guifredi, a monte suprascripti ser Conradi, cum arboribus viginti novellis supra, et est pertic(e) tres et tab(ularum) duarum; item ad Rovedum campum unum: a mane | illorum de Casteliono, a meridie et a sero via, a monte illorum de Casteliono, et est tabu(l)arum quindecim et medie; item ad Fereram campum unum: a mane via, a meridie suprascripti ser Guifredi, a sero et a monte illorum de Casteliono, et est pertice unius; item ad Fereram campum unum: a mane et a meridie illorum de Casteliono, a sero via, a monte via, et est pertice unius et tabularum viginti duarum; item subtus ronchum pratum unum: a mane via, a meridie ser Curadi de Casteliono, a sero similiter, a monte brugarium, et est pertice unius et tab(ule) viginti una; item in Barazia brugeram unam: a mane via, a meridie | et a sero ser Anrici de Casteliono, a monte vigani, et est pertice tres; item ad Valledonegam brugam unam: a mane suprascripti domini Curadi, a meridie et a sero ser Anrici de Casteliono, a monte similiter, et est pertic(am) unam et tabul(as) quatuordecim; item ad Ramum brugam unam: a mane suprascripti ser Conradi, a meridie via viganana, | a sero et a monte Mozii ^(f) de Solbiate, et est pertice unius, et fuit cambium de la Caxina; item in plano de Girellis brugam unam: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie viganum, a sero suprascripte eccl(es)ie, a monte illorum de Casteliono, et est pertic(harum) trium; item ad Longos de Ramo brugam unam: a mane suprascripti ser | Guifredi, a meridie et a sero et a monte similiter, et est pertic(harum) duarum et tabul(arum) decem, et sunt intus novelli duodecim; item ad Ramum brugam unam: a mane co(mun)is de Solbiate, a meridie et a sero suprascripti ser Anrici, a monte suprascripti ser Guifredi, et est tab(ule) duodecim; item ad Ramum brugam unam: a mane via, | a meridie suprascripti ser Guifredi, a sero viganum, a monte suprascripti ser Anrici, et est pertic(harum) duarum et tabul(e) due, cum arboribus duobus supra; item in Valledo brugam unam: a mane suprascripti ser Curadi, a meridie illorum de Casteliono, a monte viganum, et est pertic(harum) duarum et tab(ularum) sex; item ibi prope in ipsa contrata ad Arborem | Mo(r)tu(m): a mane et a sero viganum, a monte suprascripti ser Anrici de Casteliono, et est pertica una et media; item de sedimine uno cum muris dirupatis et cum lapidibus iacente intus locum ubi dicitur ad Fereram: a mane et a sero ser Ugonis de Solbiate, a meridie accessium et a monte illorum de Casteliono, et est tabule quindecim; item intus castellum loci de Solbiate terra super qua fuit domus una: coheret a mane murus castelacii, a meridie Boneti de Feraria de ipso loco, a sero accessium,

a monte suprascripti ser Curadi, et est tabula una et pedes tres; item in Muziveno peciam unam | brugarii et buschi: a mane illorum de Casteliono, a meridie pratum illorum de Binago, a sero suprascripti ser Anrici, et est pertice tres; item ibi prope in ipsa contrata brugam unam cum buscho: a mane dominorum de Casteliono, a meridie pratum illorum de Binago, a sero similiter ^(g), et est pertice due et tabule decem. | Et hoc hinc ad annos novem proximos futuros, et deinde in antea donec eas tenuerit de voluntate parcium, meliorando et non peiorando, et exinde faciat quicquid facere voluerit sicut de re locata et ad fictum conducta facere licet sine contradictione suprascripti monasterii et cuiuslibet | alterius persone. Pro ficto vero quarum terrarum et rerum territoriarum predictus Petrus promisit, obligando omnia sua bona pignori presencia et futura suprascripte domine abbatisse ad partem ipsius monasterii, dare et solvere et consignare et in ipso monasterio quolibet anno donec eas tenuerit somas | quatuor et mediam blave, videlicet medietatem sicalis et med(ietatem) panici, videlicet medietatem sicalis ad sanctum Petrum et panicum ad sanctum Martinum. Que blava debet esse bona, pulcra, sicha et monda ad mensuram Cum(anam). Et hoc cum omnibus dampnis et dispendis et interesse | que fient et sustinebuntur pro ipso ficto petendo, exigendo et habendo quolibet termino preterito. Et ita pacto inter eos, quod solucio predictae blave fiat et fieri debeat in bona blava tantum et non in cartis nec notis debiti co(mun)is de Cumis, renont(iando) omnibus statutis, consiliis et ordinamentis co(mun)is de Cumis factis | et que de cetero fient super cartis et notis co(mun)is de Cumis dandis creditoribus in solutum. Ita pacto expressim habito, quod finito t(em)p(or)e dicte investiture dictus Petrus promisit, obligando omnia sua bona pignori presencia et futura suprascripte domine abbatisse ad partem ipsius monasterii, possessionem et detentacionem | predictarum terrarum et rerum territoriarum eidem restituere vacuum et expeditam, cum omnibus suis dampnis et expensis et sine dampnis suprascripti monasterii. Actum in ipso monasterio. Unde plura ^(h).

Interfuerunt ibi testes ser Guilielmus filius condam ser Mendrixii de Fontana de Mendrixio de Cumis et Zanetus filius condam Anselmi Pillizarii de Novezano, qui stat in ipso monasterio, et Guilielmus filius condam Iacobi de Cayrollo de Socho et Marchixius filius condam Ottoboni Manere | de Lugurno.

(ST) Ego Albrigolus Penna notarius Cum(anus) filius condam Iacobi Penne de Cumis hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Fomaxius Sugius notarius Cum(anus) filius Ottonis Sugii de Du(n)g(o) hanc car(tam) rogatu suprascripti Albrici scripsi.

(a) *Su erpive segno abbreviativo superfluo.*

(b) (Con)radi *nell'interlineo in corrispondenza di Guifredi depennato.*

(c) *Nell'interlineo, in corrispondenza di item, parola illeggibile depennata.*

(d) *Croce nell'interlineo in corrispondenza di item.*

(e) *Così A.*

(f) *Mozii nell'interlineo in corrispondenza di Sezii depennato.*

(g) *a sero similiter nell'interlineo.*

(h) *In A plara.*

Car(ta) vendictionis

1273 agosto 28, Como, in ecclesia Sancti Iacobi

Varenza, figlia del fu Giovanni de Rabaliono di Como e vedova di Pagano de Cairollo di Socco, e sua figlia Mafia erede del padre vendono al monastero di S. Maria di Como in persona di Guglielmino de Fontana, figlio del fu Mendrisio de Fontana di Mendrisio di Como, alcuni appezzamenti siti nel territorio di Socco, per la somma di ventiquattro lire e quindici soldi. Mafia agisce con il consenso del suo curatore Bussago de Zirimeriri, e Varenza, ad maiorem cautelam et firmitatem ipsius capituli, consegna a Guglielmino la sua carta dotale nella quale il marito si impegnava alla restituzione di trentasette lire e mezza oltre ai relativi interessi.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, cc. 2rv, con data errata 1273 agosto 4.

Pergamena di mm. 555|595 x 460|435 in stato di conservazione discreto nonostante la presenza, in corrispondenza delle piegature, di estese macchie di umidità che in qualche caso danneggiano il testo e di un'abrasione in prima riga. Rigature e marginature a piombo. Tre piegature nel senso della larghezza ed una nel senso della lunghezza.

Sul verso, accanto ad altre scritture moderne, la data errata «1273 4 agosto Socho», di mano del compilatore dell'*Inventario*.

Il notaio, lo stesso di n. 44, usa forme diverse per una medesima parola: es. *Cayrollo - Cairollo, Mafia - Maffia, quelibet - qualibet* ecc.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem milesimo ducentesimo septuagesimo tercio, die lune quarto exeunte augusto, indic(ione) prima. Vendictionem et [datum] et [totius] sui et cuiusque eorum iuris traslacionem ad proprium fecerunt domina Varenza filia quondam | ser Iohannis de Rabaliono de Cumis et uxor quondam Pagani de Cairollo de Socho, et domina Mafia filia ipsius domine Varenze et dicti quondam Pagani et heres dicti quondam Pagani, quelibet earum in solidum et pro omni suo iure, domino Guilliellino de Fontana filio quondam domini Mendrixii | de Fontana de Mendrixio de Cumis, recipienti nomine et ad partem et utilitatem monasterii et capituli eccl(es)ie Sancte Marie Feminillis de Cumis, nominative de infrascriptis peciis terrarum iacent(ibus) in territorio de Socho; in primis de pecia una terre laborative iac(ente) in territorio | de Socho ubi dicitur in Frascayrolla, cui coheret a mane et a meridie suprascripti Monasterii Feminillis, a sero Gayrardi de Socho et heredum quondam Boneti de Cayrollo, a nullora via; item de pecia una terre laborative iac(ente) in ipso territorio ubi dicitur in Luyrana, cui coheret a mane et a sero suprascripti monasterii, a meridie Iacomazii de Cairollo de Socho, a nullora Guillielmi de Cayrollo et fratrum; item de pecia una terre laborative iac(ente) ibi prope in Luyrana, cui coheret a mane et a sero suprascripti monasterii, a meridie Guidonis Trifolii de

Cumis, a nullora predicti Guilielmi et fratrum; item de | pecia una terre laborative iac(ente) in ipso territorio ubi dicitur in Saxo, cui pecie coheret undique ipsius monasterii; item de pecia una prati cum novellis supra iac(ente) in ipso territorio ubi dicitur ad Pozollum, cui coheret a mane Grigorii de Bono de Socho et in parte suprascripti monasterii, a meridie suprascripti | monasterii, a nullora via, a sero Ottobelli de Marchixio de Socho; item de pecia una terre laborative iac(ente) in ipso territorio ubi dicitur in Arzimolle, cui pecie coheret undique ipsius monasterii; item de pecia una brugere iac(ente) in dicto territorio ubi dicitur ad Gairollam, cui coheret a mane Guga|tii de Bono, a meridie suprascripti monasterii, a sero similiter, a nullora via; item de sua continginti parte unius pecie brugere iac(entis) in ipso territorio ubi dicitur in [.....], et est co(mmun)is cum heredibus quondam Iacobi de Cayrollo et Petri de Cairollo et condam Guillielmi de Cayrollo, cui coheret a mane via, a meridie | suprascripti monasterii in parte ^(a) et in parte tenet Iohannesbellus de Fino, a sero eccl(es)ie Sancte Marie de Cumis, a nullora eccl(es)ie de Burgari et in parte via; item de sua continginti parte unius pecie brugere iac(entis) in ipso territorio ubi dicitur ad Ronchum, que est co(mmun)is cum predictis heredibus condam suprascriptorum Iacobi, | Petri et Guilielmi, cui pecie coheret a mane suprascripti monasterii, a meridie similiter et in parte illorum de Lucino, a sero et a nullora suprascripti monasterii; item de sua continginti parte unius pecie silve iac(entis) in ipso territorio ubi dicitur similiter ad Ronchum, et est co(mmun)is cum predictis heredibus, cui coheret a mane, a meridie | et a sero suprascripti monasterii, a nullora Iacomacii de Cayrollo, super qua tota pecia silve habet eccl(es)ia de Socho fictum omni anno den(arios) duodecim; item de sua continginti parte unius brugere cum arboribus supra iac(entis) in ipso territorio ubi dicitur ad Plodum, que est similiter co(mmun)is cum predictis heredibus, | cui coheret a mane, a meridie et a nullora suprascripti monasterii, a sero Ottebelli de Marchixio et in parte suprascripti monasterii; salvo si alie vel aliter rep(eri)antur ^(b) coh(e)r(entie). Et generaliter de omnibus illis terris et rebus territoriis quas ipse mulieres et qualibet earum habent et habere videntur et eis spectant et pertinent in predicto loco et territorio de Socho, et hoc cum omnibus pascuis, comunanciis et servitutibus et iuribus aliis in integrum spectantibus et pertinentibus predictis terris seu predictis venditricibus et cuilibet earum ratione et occaxione earum. Et | eidem domino Guill(ielm)i(n)o nomine ipsius capituli recipienti predictae mulieres dederunt, cesserunt atque mandaverunt omnes actiones et rationes reales et personales, utiles et directas et ypotecharias et quelibet alia iura eis et cuilibet earum spectantes et pertinentes et spectan|cia et pertinencia in predictis et super predictis terris ^(c) et earum ratione et occaxione. Ita ut de cetero ipse dominus Guill(ielm)i(n)us nomine ipsius monasterii et capituli et ipse monasterium et capitulum habeat, teneat et possideat predictas terras et res territorias, et de eis faciat quicquid | facere voluerit sine contradictione ipsarum mulierum et cuiuslibet alterius persone et universitatis, et de ipsis terris et earum iuribus sit et succedat in universum locum et ius predictarum mulierum et cuiusque earum; et utatur et experiatur ipse dominus

Guill(ielm)i(n)us nomine ipsius | capituli et uti et experiri possit omni accione et racio-
ne et iure reali et personalli et quolibet alio iure quo, qua et quibus ipse mulieres et
quelibet earum uti et experiri poterant et possent ante hanc vendictionem. Insuper
iamdicte mulieres et quelibet | earum dederunt parabolam et licenciam ipsi domino
Guill(ielm)i(n)o nomine dicti monasterii intrandi et apprehendendi corporalem posses-
sionem et tenutam omnium predictarum terrarum et rerum territoriarum et iurium et
cuiusque earum; et donec intraverit et apprehenderit ex nunc constituerunt | se nomi-
ne ipsius monasterii et capituli seu nomine ipsius domini Guill(ielm)i pro ipso capitulo
tenere et possidere, abdicantes a se et a qualibet earum omne dominium et omnem pos-
sessionem et in ipsum ser Guill(ielmu)m nomine ipsius monasterii et capituli seu in
ipsum capitulum trasferentes, et eum facien|tes et constituentes verum dominum et
possessorem suis et cuiusque earum propriis ministeriis et factis. Preterea iamdicte do-
mina Varenza et Maffia promiserunt, oblig(ando) omnia sua et cuiusque earum ^(d) bona
pignori presencia et futura suprascripto domino Guill(ielm)i(n)o nomine suprascripti
monasterii et capituli, | ita ut quelibet earum teneatur in solidum et cum effectu in so-
lidum conveniri possint renonc(iato) auxilio nove constitucionis et epistule divi Adria-
ni et beneficio senatusconsulti vel eyani ^(e), ipsis de eo certioratis per me infrascriptum
notarium quod et quale est, eidem domino | Guill(ielm)i(n)o nomine ipsius capituli et
ipsi capitulo defendere et guarentare ab omni persona, collegio et universitate omni
t(em)p(or)e, cum suis da(m)pnis et dispendiis et sine da(m)pnis et dispendiis supra-
scripti monasterii et sub pena dupli evictionis infrascripti precii et tocius | da(m)pnis in-
teresse solempniter stipulac(ione) deducta et promissa; hoc acto et pacto quod pro pre-
dictis pena, evictione ^(f) et da(m)pnis et expen(sis) nichil aliud possit solvi vel in solu-
tum dari nisi bona pec(unia) numerata tantum. Pro qua quidem vendicione, dato et
cessione et precio predictorum contente | et confesse fuerunt predictae domine Varenza
et Mafia se recepisse et habuisse ab ipso domino Guill(ielm)i(n)o, solvente nomine et
de den(ariis) propriis ipsius capituli, libras viginti quatuor et solidos quindecim dena-
riorum novorum in denariis numeratis, renont(iando) exceptioni non numerate et non
recepte pecunie, et ne | dicere possint ipse domine seu altera earum se deceptas esse
seu decepta ^(g) esse ultra dimidiam iusti precii, et exceptioni dolli mali et infactum, et
omnibus statutis, consiliis et ordinamentis co(mun)is de Cumis factis et fiendis super
cartis et notis co(mun)is de Cumis dandis creditoribus in solum, et generaliter | omni
alteri iuri et auxilio unde se tueri possent ipse vel aliqua earum aliquo modo vel iure a
predictis vel aliquo predictorum. Que quidem omnia suprascripta predicta domina
Maffia iuravit corporaliter ad sancta Dei evangelia sponte rata et firma habere et tene-
re omni t(em)p(or)e, et nullo t(em)p(or)e contra|venire iure co(mun)i vel speciali,
nec racione deceptionis ultra dimidiam iusti precii nec aliquo alio iure. Et predicta om-
nia acta et facta fuerunt per ipsam Mafiam cum consensu et auctoritate Buxagi de Ziri-
meriri (?) de Cumis curatoris sui, et ibidem specialiter et solempniter cum sacramento |
et satisdacione et cum omni iuris cautella ei dati et constituti per dominum Nicollam

de Ferando iudicem et consulem Cum(anum) de iusticia, et cum decreto et auctoritate ipsius consulis, iusta causa heris alieni cognita et probata et utilitate ipsius minoris inspecta; de qua | cura traditum fuit publicum instrumentum ibi per Guasparum Guaynarium notarium et scribam co(mmu)n(is) Cum(arum) iusticie. Et etiam ad maiorem cautellam et firmitatem ipsius capituli predicta domina Varenza eidem ser Guill(ielm)i(n)o de Fontana, nomine ipsius capituli et monasterii, cartam dotis sue dedit et | consignavit sanam et integram, in qua continetur predictum condam Paganum virum suum oblig(atum) esse ei pro libris triginta septem et mediam denariorum novorum sortis et eorum dispendio et guiderdono pro dote et antiffacto ^(h) et donacione propter nupcias, ut constat per cartam ipsius dotis traditam et scriptam | per Ottonellum de Guillioto notarium Cum(anum) sub incarnatione milesimi ducentesimi quinquagesimi secundi, die dominico duodecimo exeunte februarii, indic(ione) decima; et de quibus den(ariis) seu dote et donacione propter nupcias predicta domina Varenza eidem domino Guill(ielm)i(n)o ad partem ipsius monasterii cessit | iura et actiones, et hoc in defensione ⁽ⁱ⁾ et pro defensione predictarum terrarum et rerum territoriarum pro predicto precio superius recepto. Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis in eccl(es)ia Sancti Iacobi. Unde plura.

Interfuerunt ibi testes rogatis ^(j) dominus Arialdu de Lallo iudex Cum(anus) filius quondam domini Marchixii de Curte de Lallo de Cumis et ser Martinus filius domini Guifredi Rusche de Cumis et Petrus filius ser Finiberti de Medda de Cumis, et pro notariis Guasparus filius ser Alberti Guainarii de Cumis et Bertramolus | filius quondam ser Attonis de Curte de Cumis.

(ST) Ego Albrigolus Penna notarius Cum(anus) filius condam Iacobi Penne de Cumis hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Fomaxius Sugius notarius Cum(anus) filius Ottonis Sugii de Cumis hanc car(tam) rogatu suprascripti Alberici Pene notarii Cum(ani) scripsi.

(a) in parte *nell'interlineo*. (b) *Così A.* (c) *terris nell'interlineo*. (d) *In A eorum.*
 (e) *Così A.* (f) *e corretta da altra lettera.* (g) *Così A.* (h) *Così A.* (i) *In A defensione.* (j) *Così A.*

Car(ta) investiture

1274 novembre 1, Como, in monasterio < S a n c t e M a r i e >

La badessa Trifina Avvocati investe iure locacionis et massaricci ad fictum Fomasio del fu Pietro de Tigerio di Laglio di tre appezzamenti, con viti ed olivi, siti nel territorio di Laglio in località Aquarola, ad Losernam e in Ortexello; ciò per il canone di un quartario di olio d'oliva annuo e per il periodo di un quinquennio, termine prorogabile a volontà delle parti.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. <13 v>.

Pergamena di mm. 545|562 x 657|635, sagomata nella parte superiore contenente anche i tre atti successivi, in stato di conservazione buono nonostante qualche macchia lungo i margini. Tracce di numerose piegature antiche, sembra nove, nel senso della larghezza. Rigatura e marginatura.

Sul *verso* forse di mano dello scrivente: «Investitura de Lalio»; di mano forse del XIV secolo: «Carta de Lalio». Altre annotazioni archivistiche di mano moderna.

(ST) In nomine Domini. Anno annativitate Eiusdem milleximo ducentesimo septuageximo quarto, die iovis primo intrante mense novembris, indictione tercia. Domina Triffina de Advocatis, Dei gra(cia) abbatissa monasterii et capituli Sancte Marie | Feminillus Cumane diocesis, nomine predicti monasterii et capituli investivit iure locacionis et massaricii ad fictum Fomaxium filium condam Petri de Tigerio de Lalio, nominative de campo uno iacent(e) in territorio de Lalio ubi dicitur ad Aquarolam, | cui coheret a mane suprascripti monasterii, a meridie vall(is), a sero eccl(es)ie de Roena, et est tabulle tres et pes unus et medius; item de campo uno iacente in dicto territorio ubi dicitur ad Losernam, cum olivis duabus et cum vitibus supra, cui coheret a mane et | a meridie Anrici de Tigerio, a sero Tengii de Oliverio, et est tabulle tres; item de pecia una campi cum olivis tribus supra iacente in dicto territorio ubi dicitur in Ortello, cui coheret a mane ipsius monasterii, a meridie Maliavache, a sero Sancti Laur(encii) de Cumis, | et est tabulle quinque; salvo si alie vel aliter reperirentur coher(encie). Et hoc hinc ad annos quinque proximos futuros, et de inde quousque fuerit voluntas utriusque partis, meliorando et non peyorando, prout de rebus ad fictum locatis licet fieri. | Pro ficto vero quarum terrarum et rerum territoriarum dictus Fomaxius promisit et convenit, obligando se et omnia sua bona presencia et futura suprascripte domine Triffine abbatisse predicti monasterii et capituli recipienti nomine et ad partem dicti ^(a) | monasterii et capituli et conventus eiusdem, dare et solvere eidem domine abbatisse ad partem dicti monasterii et capituli omni anno in quolibet ^(b) kall(endis) febr(uarii) quartarium unum olei ollive boni et pulcri ad mensuram Cumanam, | consignatum in dicto monasterio; et deinde omni anno totidem donec predictas terras et res territorias tenuerit, in oleo tantum, cum omni dispendio et dampno et interesse quod fiet et curret et pacietur pro predicto oleo petendo, exigendo et habendo post quemlibet | terminum. Et insuper promisit dictus Fomaxius, obligando se et omnia sua bona pig(nori) presencia et futura suprascripte domine abbatisse ad partem dicti monasterii et capituli, reddere et restituere possessionem et detencionem dictarum terrarum et rerum territoriarum | in manu abbatisse dicti monasterii et capituli vacuum et expeditam, sine placito aliquo et dacione libelli, finito termino huius locacionis, cum omnibus suis dampnis et expen(sis) et sine dampnis et expen(sis) dicti monasterii et capituli | et in penna tocius dampni et interesse solempni stipulacione deducta et promissa; renunciando in predictis omnibus et singulis beneficio statutorum et ordinamentorum factorum vel q(ue) fient de cartis et notis et nominibus debitorum ^(c) com(un)is | de Cumis dandorum in soluto creditoribus a debitoribus suis. Quibus

omnibus beneficiis dictus Fomaxius per pactum et ex certa scientia renunciavit et remissit.

Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures car(te).

Interfuerunt ibi testes Petrus filius condam Mayfredi Palferii de Solbiate et Petrus filius condam Iordani Zeti de Mercuri de Lallo et Guarnirolus filius condam Brocardi de Guasio de Allamania qui stat in predicto monasterio.

(ST) Ego Bertramolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati notarii Cumani hanc car(tam) tradidi et ad scribendum ^(d) dedi et me subscripsi.

(ST) Ego Mafiolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati de Cumis hanc cartam rogatu suprascripti Bertramoli Luvati notarii Cumani scripsi.

(a) dicti ripetuto all'inizio della riga seguente.

(b) Così A.

(c) In A debitarum.

(d) Segue tradidi depennato.

Carta confessionis

1274 novembre 1, Como, in monasterio < Sancte Marie >

La badessa Trifina Avvocati dichiara di aver ricevuto da Fomasio del fu Pietro de Tigerio di Laglio quanto da lui dovuto per fitti arretrati relativi a beni tenuti a nome del monastero di S. Maria in Laglio e nel territorio.

Originale [A] sulla stessa pergamena dell'atto precedente.

(ST) In nomine Domini. Anno annativitate Eiusdem milleximo ducentesimo septuageximo quarto, die iovis primo intrante mense novembr(is), indictione tercia. Domina Triffina de Advocatis, Dei gra(cia) abbatissa monasterii et capituli Sancte Marie Feminillis | Cum(ane) diocesis, nomine predicti monasterii et capituli fuit contenta et confessa, omni occaxione et exceptione remota et renuntiata, se plenarie solutam et satisfactam fore a Fomaxio filio condam Petri de Tigerio de Lallo de omnibus fictis seu pensionibus | hinc retro factis et cursis omnium illarum terrarum et rerum territoriarum quas et que dictus Fomaxius tenet et recognoscit ad fictum a predicta domina abbatissa et conventu et capitulo predicti monasterii Sancte Marie Feminillis de Cumis in loco et territorio et pertinenciis | de Lallo. In qua vero confessione et solutione dicta domina Triffina de Advocatis abbatissa predicti monasterii et capituli et conventus eiusdem promisit et convenit, omnia bona pig(nori) obligando predicti monasterii et capituli et conventus eiusdem suprascripto | Fomaxio, omni t(em)p(o)r(e) stare, esse et permanere tacitam et contentam in predicta confessione et solucione, et facere et cura-

re quod quelibet alia persona stabit et permanebit tacita et contenta, cum omnibus dampnis et expen(sis) suprascripti monasterii et capituli et sine dampn(is) | et expen(sis) suprascripti Fomaxii et in penna tocius dampni et interesse solempni stipulatione deducta et promissa. Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures car(te).

Interfuerunt ibi testes Petrus filius condam Mayfredi Palferii de Solbiate et Petrus filius condam Iordani Zeti de Mercuri de Lallo et Guarnirolus filius condam Brocardi de Guasso de Allamania qui stat in predicto monasterio.

(ST) Ego Bertramolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati notarii Cum(ani) hanc car(tam) tradidi et scribi rogavi et me subscripsi.

(ST) Ego Mafiolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati notarii Cumani hanc cartam rogatu suprascripti Bertramoli Luvati notarii Cumani scripsi.

Carta investiture

1274 novembre 1, Como, in monasterio < Sancte Marie >

La badessa Trifina Avvocati investe iure locacionis et massaricij ad fictum Giordano del fu Zanone Zetus de Mercuri di Laglio di appezzamenti in territorio di Mercuri, località ad Caregetam e ad Canevallem; ciò per il canone annuo di nove soldi di denari nuovi e per una durata di nove anni, con la possibilità di rinnovare il contratto a volontà delle parti.

Originale [A] sulla stessa pergamena dei due atti precedenti.

(ST) In nomine Domini. Anno annativitate Eiusdem milleximo ducentesimo septuageximo quarto, die iovis primo intrante mense novembr(is), indictione tertia. Domina Triffina de Advocatis, Dei gra(cia) abbatissa monasterii et capituli Sancte Marie | Feminillis Cumane diocesis, nomine predicti monasterii et capituli investivit iure locacionis et massaricij ad fictum Iordanum filium condam Zanonis Zeti de Mercuri de Lallo, nominative de pecia una campi cum bruga iacente in territorio de Mercuri ubi | dicitur ad Caregetam, cui coheret a mane Zene P(re)stinarii de Cumis, a meridie monasterii Sancti Laurentii de Cumis, a sero Ioh(an)is Cuxe, a nullora Dominici Caraerei, et est tabulle septem. Item de peciis tribus camporum una super aliam iac(entibus) in ipso territorio de Mercuri | ubi dicitur ad Canevallem, cui coheret a mane monasterii Sancti Laur(encii) de Cumis, a meridie suprascripti Zene P(re)stinarii et in parte Pene de Mercuri, a sero Iohanis Cuxe, et sunt tabulle septem et pedes tres; salvo si alie vel aliter reperirentur coher(encie). Et hoc hinc ad annos | novem proximos futuros, et dein-

de quousque fuerit voluntas utriusque partis, meliorando et non peyorando prout de rebus ad fictum locatis licet fieri. Pro ficto quarum terrarum et rerum territoriarum dictus Iordanus promisit et convenit, obligando se et omnia sua | bona pignori presencia et futura suprascripte domine Trifine ^(a) abbatisse dicti monasterii et capituli recipienti nomine et ad partem suprascripti monasterii et capituli et conventus eiusdem, dare et solvere eidem domine abbatisse ad partem dicti monasterii et capituli omni | anno in quolibet ^(b) kall(endis) februarii solidos novem denariorum novorum, et deinde omni anno totidem donec predictas terras et res territorias tenuerit, in denariis numeratis tantum et non in cartis vel notis debiti co(mun)is de Cumis, cum omni dispendio, dampno | et interesse quod fiet et curet et paciatur pro predictis denariis petendis, exigendis et habendis post quemlibet terminum. Et insuper promisit dictus Iordanus, obligando se et omnia sua bona pig(nori) presencia et futura suprascripte domine abbatisse ad partem dicti monasterii et | capituli reddere et restituere possessionem et detentacionem predictarum terrarum et rerum territoriarum in manu dicti monasterii et capituli vacuam et expeditam, sine placito aliquo et dacione libelli, finito termino huius locacionis, cum omnibus suis dampn(is) | et expen(sis) et sine dampn(is) et expen(sis) dicti monasterii et capituli et in penna tocius dampni et interesse solempni stipulacione deducta et promissa; renonciando in predictis omnibus et singulis beneficio statutorum et ordinamentorum factorum vel que fient de cartis | et notis et nominibus debitorum com(un)is de Cumis dandorum in solutum creditoribus a debitoribus suis. Quibus omnibus beneficiis dictus Iordanus per pactum et ex certa sciencia renonciavit et remissit.

Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures car(te).

Interfuerunt ibi testes Ayroldus filius condam Petri de Potencio de Lallo et dominus Guillielmus de Fonta(na) filius condam ser Mendrixii de Fonta(na) de Mendrixio de Cumis et Guarnirolus filius condam Brocardi de Guasso de Allamania | qui stat in predicto monasterio.

(ST) Ego Bertramolus Luvatus notarius Cum(anus) filius ser Raymondi Luvati notarii Cum(ani) hanc car(tam) tradidi et scribi rogavi et me subscripsi.

(ST) Ego Mafiolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati de Cumis hanc cartam rogatu suprascripti Bertramoli Luvati notarii Cumani scripsi.

(a) Così A.

(b) Così A.

Z e t u s d e M e r c u r i di Laglio il completo pagamento di fitti arretrati da lui dovuti per terreni tenuti nel luogo e nel territorio d e M e r c u r i di Laglio a nome del monastero.

Originale sulla stessa pergamena dei tre atti precedenti.

(ST) In nomine Domini. Anno annativitate Eiusdem milleximo ducentesimo quinquagesimo quarto, die iovis primo intrante novembr(is), indictione terciā. Domina Triffina de Advocatis, Dei gra(cia) abbatissa monasterii et capituli Sancte Marie Femi-nillis Cum(ane) diocesis, nomine predicti | monasterii et capituli fuit contenta et confessa omni occaxione et exceptione remota et renunciata se plenarie solutam et satisfactam fore a Iordano filio condam Zanoni Zeti de Mercuri de Lallo de omnibus fictis seu pensionibus hinc retro factis et cursis omnium | illarum terrarum et rerum territoriarum quas et que dictus Iordanus tenet et recognoscit ad fictum a predicto monasterio et capitulo eiusdem in loco et territorio de Mercuri de Lallo. In qua vero confessione et solucione dicta domina Triffina de Advocatis abbatissa | monasterii et capituli et conventus eiusdem promisit et convenit, omnia bona pig(nori) obligando predicti monasterii et capituli et conventus eiusdem, stare, esse et permanere tacitam et contentam in predicta confessione et solucione, et facere et curare quod quelibet alia | persona stabit et permanebit tacita et contenta, cum omnibus dampnis et expensis suprascripti monasterii et capituli et sine dampnis et expen(sis) suprascripti Iordani et in penna tocius dampni et interesse solempni stipulacione deducta et promissa.

Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures carte.

Interfuerunt ibi testes Ayroldus filius condam Petri de Potenatio de Lallo et dominus Guilielmus de Fontana filius condam ser Mendrixii de Fonta(na) de Mendrixio de Cumis et Guarnirolus filius condam Brocardi de Guasso de Allamania qui stat in predicto monasterio.

(ST) Ego Bertramolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati notarii Cum(ani) hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et me subscripsi.

(ST) Ego Mafiolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati notarii Cumani hanc cartam rog(atu) suprascripti Bertramoli Luvati notarii Cumani scripsi.

50

Car(ta) vendicionis

1274 dicembre 16, <Como>, in monasterio <Sancte Marie>

Gregorio del fu Bono B o n o n u s di Socco e suo figlio Girardo, agente questi con il consenso del padre, cedono al monastero di S. Maria nella persona della badessa Tri-

fina Avvocati un sedime con un complesso di cascine in Socco, in Medio Loco, per il prezzo di quarantasei lire in denari nuovi; la badessa versa inoltre ad Avinante moglie di Gregorio la somma di ventisette lire e quindici soldi da lei vantata sulla proprietà del marito per diritti dotali, e a Maffeo Galerius di Como la somma di quattro lire e mezza nonché tre quartari di segale a lui dovuti dallo stesso Gregorio per un precedente debito.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. 2v.

Pergamena di mm.445|452 x 540|565 in stato di conservazione complessivamente discreto malgrado qualche taglio (in particolare nei margini superiore ed inferiore in prossimità degli angoli di destra) e qualche macchia che però non si oppongono alla lettura. Tracce di sette piegature, fra antiche e recenti, nel senso della larghezza. Tracce di rigatura. Nel margine inferiore è cucita la carta del 1252 luglio 28 (cfr. n. 25).

Sul verso «Astalo» (?) di mano forse del XIV secolo. Altre annotazioni archivistiche moderne.

(ST) In nomine Domini. Anno dominice incar(nacionis) milleximo ducentesimo septuageximo quarto, die dominico sextodecimo intrante decembr(e), indictione tertia. Vendicionem, datum et cessionem et totius sui iuris transacionem ad proprium | fecerunt Grigorius filius condam Boni Bononi de Socho et Girardus eius filius, parabolla et consensu ipsius patris sui in cuius potestate est ut ibi ipsi pater et filius dixerunt et confessi fuerunt, quilibet eorum in solidum et pro suo iure, domine | Triffine de Advocatis abbatisse monasterii Sancte Marie Feminillis de Cumis, recipienti nomine et ad partem ipsius monasterii, nominative de sedimine uno cum curte et orto et cassinis et cassa una cooperta de coppis et aliis cassinis coopertis | de palea scimul se tenentibus iacentibus in loco de Socho ubi dicitur in Medio Loco, cui coheret a mane suprascripti monasterii, a meridie similiter et in parte Iunii de Fino, a sero et a monte via, salvo si alie vel aliter reperiantur coher(entie), cum omnibus [...] pas[...] | servitutibus et iuribus aliis spectantibus et pertinentibus predicto sedimini seu predictis venditoribus racione et occaxione eius. Et eidem domine abbatisse dicto nomine recipienti predicti venditores dederunt, cesserunt atque mandaverunt omnes actiones | et raciones reales et personales, utiles, directas et ypotecharias et quelibet alia iura eis et cuique eorum spectantes et pertinentes et spectancia et pertinencia in predicto et super predicto sedimine. Ita ut de cetero predicta domina abbatissa | dicto nomine habeat, teneat et possideat predictum sedimen cum suis pertinentiis et iuribus, et de ipso sit et succedat in universum locum et ius predictorum venditorum et cuiuslibet eorum, et de eo faciat quicquid voluerit sine contradictione | ipsorum et cuiuslibet alterius persone et universitatis; et utatur et exsperietur et uti et exsperiri possit ipsa domina abbatissa dicto nomine omni actione et racione et iure quo, qua et quibus predicti venditores et quilibet eorum uti et exsperiri | poterant et possent ante hanc vendicionem. Ad hoc predicti venditores dederunt parabolam et licenciam dicte domine abbatisse dicto nomine intrandi et apprehendendi sua propria auctoritate in corporallem possessionem et tenutam predicti | sediminis et cum suis pertinentiis et iuribus; et donec intraverit et apprehen-

derit ex nunc constituerunt se nomine dicti monasterii tenere et possidere, abdicantes a se et a quolibet eorum omne dominium et omnem possessionem et quodlibet aliud ius, | et in ipsam dominam abbatissam dicto nomine transferentes, et eam dicto nomine facientes et constituentes veram dominam et possetricem suis propriis ministeriis et factis. Preterea predicti venditores et quilibet eorum in solidum promiserunt, | obligando omnia sua bona pigno(ri)s presentia et futura suprascripte domine abbatisse dicto nomine recipienti, ita ut uterque eorum teneatur in solidum et cum effectu in solidum possit conveniri, renonc(iando) auxilio novarum constitutionum, ei dicto nomine defendere | et guarentare ab omni persona, collegio et universitate omni t(em)p(ore), cum suis dampnis et expensis et sine dampn(is) et expen(sis) ipsius monasterii et sub pena dupli evictionis infrascripti precii solempni stipulatione deducta et promissa, | cum obligatione bonorum suorum et cum omnibus expensis, dampnis et interesse que fierent et sustinerentur pro predictis petendis et exigendis; et hec omnia in bonis denariis numeratis tantum et non in cartis nec notis co(mun)is de Cumis. Ita et eo acto quod pro predictis omnibus | et singulis liceat ipsi domine abbatisse et capitulo capere et detinere personaliter predictos venditores et quemlibet eorum, et eos captos et detentos habere et tenere usque ad plenam satisfactionem predictorum omnium et singulorum. Pro qua vero venditione, | dato et cessione contenti et confessi fuerunt predicti G(ri)gorius et Girardus se recepisse et habuisse ab ipsa domina abbatissa dicto nomine solvente de denariis propriis ipsius monasterii libras quadragintasex denariorum novorum, renonc(iando) exceptioni non ^(a) date | et numerate peccunie, et ne dicere possint nec alegare aliquo t(em)p(ore) se deceptos fore ultra dimidiam iusti precii, et exceptioni sine causa vel ex iniusta causa et dolli mali et in factum, et omnibus legibus, statutis et iuribus factis et que fierent | super hominibus non capiendis et bonis cedendis et super cartis, notis vel aliis rebus dandis creditoribus in solutum; et generaliter omni alteri iuri et auxilio unde se tueri possent a predictis vel aliquo predictorum, vel aliquo casu contravenire aliqua | racione vel occaxione. Et predicta omnia acta et facta sunt presente et consenciente domina Avinante uxore predicti G(ri)gorii, que remisit in manibus predictae domine abbatisse dicto nomine omne ius pignoris et ypoteche sibi co(m)petens ultra id quod | ipsa domina Avinans infra cessit predictae domine abbatisse dicto nomine in predicto et super predicto sedimine. Et insuper predicta domina Avinans, consensu, parabolla et voluntate ipsius viri sui, in suum locum et ius posuit suprascriptam dominam abbatissam, recipientem | nomine et ad partem ipsius monasterii et capituli, nominative de illis libris vigintiseptem et soldis quindecim novorum intra dotem et antifactum ipsius domine, et de omnibus eorum usuris seu dampnis, interesse et exspensis que de cetero fierent et curerent, de quibus predictus G(ri)gorius | de voluntate et consensu Boni patris sui se et sua bona oblig(avit) ipsi domine Avinanti per cartam unam atestatam traditam et scriptam per Petrum de Castenate notarium Cum(anum) sub incar(nacione) millex(im)i ducentex(im)i quinquageximi secundi, die dominico quarto exeunte | iulio; et de quibus denariis dictus G(ri)gorius condempnatus

fuit ex sua confessione ibidem eidem domine, confitendo se vergere ad inopiam, ut continetur in ipsa condempnacione hodie tradita per Broçolum de Careno notarium et scribam consulum Cum(arum) iustic(ie). Et eidem domine abbatisse | dicto nomine recipienti predicta domina Avinans cessit, dedit atque mandavit omnes actiones et rationes reales et personales, utiles, directas et ypotecharias, privilegia et prerogativas et quelibet alia iura ipsi domine Avinanti spectantes et pertinentes et spectancia | et pertinencia in bonis et super bonis que sunt, fuerunt vel erunt ipsius G(ri)gorii viri sui et contra predictum virum suum. Ita ut de cetero ipsa domina abbatissa dicto nomine sit et succedat in universum locum et ius ipsius Avinantis de predictis denariis dotis et artificati | et eorum usuris, dampnis, interesse et expensis, et utatur et exsperiat et uti et exsperiri possit ipsa domina abbatissa dicto nomine omni actione et racione reali et personali, utili et directa et ypotecharia et quolibet alio iure quo, qua et quibus dicta domina Avinans | uti et exsperiri poterat et posset ante hanc cessionem. Preterea iamdicta domina Avinans promisit, obligando omnia sua bona pignori presencia et futura de consensu ipsius viri sui suprascripte domine abbatisse nomine ipsius monasterii et capituli recipienti, defendere et | guarentare predictam cessionem et iura ab omni persona, colegio et universitate omni t(em)p(o)re, cum omnibus suis dampnis et expensis et sine dampnis et expensis ipsius monasterii et capituli et sub pena tocius dampni et interesse solempni stipulacione deducta et promissa, | et hoc pro suo dato et facto tantum; videlicet quod si alteri vendidisset, donasset, cessisset, obligasset vel aliquo alio modo alienasset, et non aliter nec alio modo. Pro qua vero cessione contenta et confessa fuit predicta domina Avinans, de consensu et voluntate ipsius | viri sui, se recepisse et habuisse ab ipsa domina abbatissa dicto nomine, solvente nomine ipsius monasterii, libras vigintiseptem et sol(idos) quindecim novorum, renonc(iando) exceptioni non numerate et non recepte pecunie, et exceptioni dolli mali et in factum et sine causa vel ex iniusta causa, | et ne dicere possit predictum precium non recepisse vel in suam utilitatem non precessisse; et generaliter omni alteri iuri et auxilio unde se tueri posset a predictis vel aliquo casu contravenire. Et predictam cessionem fecit predicta domina Avinans suprascripte domine abbatisse | nomine ipsius monasterii recipienti in defensione et guarentacione predicti sediminis cum suis pertinenciis, et etiam ad agendum si evinceretur in toto vel in parte pro rata parte evictionis. Ibiq; statim ser Mafeus Galerius de Cumis posuit in ^(b) suum locum et ius universum | predictam dominam abbatissam dicto nomine recipientem, nominative de illis libris quatuor et media novorum et quartariis tribus sicallis de quibus dictus G(ri)gorius debitorio nomine, et pro eo debitorio et fide(i)usorio nomine Zanaçius de Castello de Socho quilibet in solidum condempnati erant suprascripto domino Mafeo | per condempnacionem unam traditam et scriptam per Guasparum Guaynarium notarium et scribam consulum C(umarum) iusticie .MCCLXXIII., die martis ultimo exeunt(is) ianu(ari); et hoc contra dictum G(ri)gorium tantum, et non contra dictum Zanaçium fideiusorem; item de omni dispendio, dampno et interesse quod de cetero fieret et cureret | pro predictis petendis,

exigendis et habendis. Ita ut de cetero dicta domina abbatissa sit et succedat in univ-
 sum locum et ius predicti domini Mafei de predictis, et utatur et exsperiat et uti et
 exsperiri possit omni actione et racione quo, qua et quibus dictus dominus Mafeus uti |
 et exsperiri poterat et posset ante hanc cessionem. Quam cessionem dictus dominus
 Mafeus promisit, obligando omnia sua bona pig(nori) suprascripte domine abbatisse
 nomine ipsius monasterii, ei defendere et guarentare ab omni persona, collegio et uni-
 versitate omni t(em)p(o)re, pro suo dato et facto | tantum et non aliter nec alio modo,
 cum omnibus suis dampnis et exspensis et sine dampnis et exspensis suprascripti mona-
 sterii et in pena totius dampni et interesse solempni stipulacione promissa et deducta.
 Et pro qua cessione dictus dominus Mafeus contentus et confessus fuit se recepisse et
 habuisse | ab ipsa domina abbatissa ^(c) dicto nomine solvente libras quatuor et mediam
 novorum et quartarios tres sicallis, renonc(iando) exceptioni non numerate et non re-
 cepte peccunie et omni alia occaxione et exceptione remota et renontiata. Et predic-
 tam cessionem fecit dictus Mafeus dicte domine abbatisse | ad partem ipsius monaste-
 rii in defenssione et guar(entacione) predicti sediminis cum suis pertinenciis, et etiam
 ad agendum si evinceretur in toto vel in parte pro rata evictionis et non aliter nec alio
 modo.

Quia sic inter eos convenit. Actum in ipso monasterio. Unde plures car(te) uno te-
 nore rogatae sunt fieri.

Interfuerunt ibi testes rogati dominus Arialdu de Lallo iudex Cum(anus) filius con-
 dam ser Marchixii de Curte de Lallo de C(umis), Iacomacius filius condam * * * * *
 * * de Cayrolo de Socho et Trechus Paterius filius condam Arnaldi Boye Paterii de
 C(umis), et pro notariis Bertramolus filius ser Raymondi | Luvati de C(umis) et Broço-
 lus filius condam ser Bernardi de Careno de C(umis) et Stephanus filius ^(d) ser Segondi
 de Lomacio de C(umis).

(ST) Ego suprascriptus Bertramolus Luvatus notarius Cum(anus) interfui et subscri-
 psi.

(ST) Ego suprascriptus Brozollus de Careno notarius C(umanus) interfui et subscri-
 psi.

(ST) Ego Albrigolus Penna notarius Cumanus filius condam Iacobi Penne de Cumis
 hanc car(tam) tradidi et scripsi.

(a) *Segue num(er)ate depennato.*

(b) *Segue locu(m) depennato.*

(c) *Così A.*

(d) *Segue (con)d depennato.*

m a s s a r i c i i Pedreto detto P e l i u s , figlio del fu Airolto P a p a di Laglio di alcuni appezzamenti di terreno con olivi siti nel territorio di Laglio per nove anni, termine prorogabile a volontà delle parti, e per un canone di due stari di olio d'oliva l'anno.

Originale [A]. Regesto del XVIII secolo in *Inventario*, c. 13v.

Pergamena di mm. 280|251 x 620|623 contenente anche l'atto seguente, complessivamente in buono stato di conservazione: macchie di umidità nella parte superiore non pregiudicano la lettura. Tracce di numerose piegature, sembra dodici, di epoche diverse. Rigatura e marginatura.

Sul verso «Carta de Lalio» in scrittura forse del XIV secolo. Altre annotazioni archivistiche di mano moderna.

(ST) In nomine Domini. Anno annativitate Eiusdem milleximo ducentesimo septuageximo quinto, die sabati secundo intrante | marcio, indictione tercia. Domina Triffina de Advocatis, Dei gra(tia) abbatissa monasterii et capituli Sancte Marie Feminillis Cum(ane) diocesis, | nomine predicti monasterii et capituli et conventus eiusdem, investivit iure locacionis et massaricii ad fictum Pedretum qui | dicitur Pelius filium condam Ayroldi Pape de Lalio, qui stat ad Cavalerium, nominative de peciis tribus camporum cum bruga una | in medio, cum ollivis quinque, iacentibus in territorio et pertinentiis de Lalio ubi dicitur ad Cornum sive ad Rovum, quibus coheret | a mane via, a meridie Ayroldi de Ioh(ann)e de Bertramo, a sero tenet Ardizetus Papa; et sunt per mensuram pertica una. Item de campis | duobus, unus super alium, cum ollivis duabus, iacentibus in dicto territorio ubi dicitur ad Pontem, quibus coheret a mane condam | Quadroni de Lalio, a meridie similiter et in parte condam Oprandi de Lalio, a sero tenet Albertonus de Carate de Lalio; et sunt per | mensuram tabulle tres et media. Item de campis duobus, unus super alium, cum ollivis duabus, iacentibus in dicto territorio ubi | dicitur ad Legazium, quibus coheret a mane Leonis de la Roncha, a meridie superscripti monasterii, a sero superscripti monasterii; et sunt per mensuram | tabulle tres et pedes duos. Item de pecia una campi cum ollivis duabus et vitibus supra iacent(e) in dicto territorio ubi dicitur | ad Moscantinum: a mane tenet Maliavacha, a meridie tenet superscriptus Pelliis, a sero condam Finiberti de Curte, a nullora Sancti Fidellis de Intell[avi]; | et est per mensuram tabulle due et media. Item de pecia una campi, cum olliva una et vitibus supra, iacent(e) in dicto territorio | ubi dicitur in Ortexellis: a mane tenet Leo de la Roncha, a meridie Maliavache, a sero tenet superscriptus Pelliis; et est per mensuram tabula | una et media. Item de campis duobus, unus super alium, cum vitibus et olliva una cum bruga, iac(entibus) in dicto territorio | ubi dicitur in Sororto: a mane tenet heres condam Iohannis de Verro, a meridie Sancti Iuriani de Cumis et in parte Lantelmi de Salla, a sero superscripti | Lantelmi; et sunt per mensuram tabulle decemocto, inter quas sunt tabulle quinque de bruga. Item de pecia una campi, | cum olliva una, iacent(e) in dicto territorio ubi dicitur ad Ortexellum, cui coheret a mane condam Bertrami de Tigerio, a meridie et a sero | via; et est per mensuram tabula una. Item de pecia una campi, cum ollivis duabus, iacent(e) in dicto t(er)ritorio ubi di-

citur ad | Scoldasorem, cui coheret a mane via, a meridie condam Bertrami de Tigerio, a sero similiter, a nullora Iacobi de Cavalerio; et est per mensuram | tabulle due; salvo si alie vel aliter reperirentur coher(encie). Et hoc hinc ad annos novem proximos futuros, et de inde in antea | quousque fuerit voluntas utriusque partis, meliorando et non peyorando prout de rebus ad fictum locatis licet fieri pro ficto vero. | Quarum terrarum et rerum territoriarum dictus Pedretus promisit et convenit, oblig(ando) se et omnia sua bona pig(nori) presencia et futura suprascripte | domine Triffine abbatisse dicti monasterii et capituli, nomine et ad partem dicti monasterii et capituli et conventus eiusdem, | dare et solvere eidem domine abbatisse ad partem dicti monasterii et capituli omni anno ad carnis pluvium ste(ra) | duo olei ollive boni et pulcri ad mensuram Cumanam, consig(nata) ad dictum monasterium, et de inde omni anno totidem | donec predictas terras et res territorias tenuerit, in oleo tantum et non in aliqua alia substantia, cum omni dispendio, dampno | et interesse quod fiet et curet et pacietur pro predicto oleo petendo, exigendo et habendo post quemlibet terminum. Et insuper promisit | dictus Pedretus, oblig(ando) se et omnia sua bona pig(nori) presencia et futura suprascripte domine abbatisse ad partem dicti monasterii et | capituli, reddere et restituere possessionem et detentacionem dictarum terrarum et rerum territoriarum in manu dicti monasterii et | capituli vacuam et expeditam, sine placito aliquo et dacione libelli, finito termino huius locacionis, cum omnibus | suis dampnis et expen(sis) et sine dampnis et expen(sis) suprascripti monasterii et capituli eiusdem et in penna tocius dampni et interesse | solempni stipulatione deducta et promissa; renunciando in predictis omnibus et singulis beneficiis statutorum et ordinamentorum factorum | vel que fient de cartis et notis et nominibus debitorum comunis de Cumis dandarum in solutum creditoribus a debitoribus | suis; quibus omnibus beneficiis dictus Pedretus per pactum et ex certa sciencia renunciavit et remissit. | Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures car(te).

Interfuerunt ibi testes Guarnirolus filius condam Brocardi de Guasso de Allamania qui stat in predicto monasterio et | Pergaminus de Porta Monasterio filius condam Alberici de Grabedona et Leo filius condam Grigorii de Novalia de Lalio.

(ST) Ego Bertramolus Luvatus notarius C(umanus) filius ser Raymondi Luvati notarii C(umani) hanc car(tam) tradidi et scribi rogavi et subscripsi.

(ST) Ego Mafiolus Luvatus notarius Cumanus filius ser Raymondi Luvati de C(umis) hanc car(tam) rog(atu) suprascripti Bertramoli Luvati notarii C(umani) scripsi.

P e l l i u s , figlio del fu Airoldo P a p a di Laglio, abitante a Cavalerio, solvente anche a nome degli eredi dei fratelli Bonomo e Amizone de C a v a l e r i o , il pagamento dei f i c t i s e u p e n s i o n e s delle terre nel territorio di Laglio che il detto Pedreto ed i detti fratelli Bonomo e Amizone avevano a d f i c t u m dal suddetto monastero.

Originale [A] sulla stessa pergamena dell'atto precedente.

In nomine Domini. Anno annativitate Eiusdem milleximo ducentesimo septuagesimo quinto, die sabati secundo | intrante marcio, indict(i)o(n)e tercia. Domina Triffina de Advocatis, Dei gra(cia) abbatissa monasterii et capituli Sancte Marie Feminillis | Cumane diocesis, nomine predicti monasterii et capituli et conventus eiusdem fuit contenta et confessa, omni occaxione et except(ione) | remota et renunciata, se esse plene solutam et satisfactam a Pedreto qui dicitur Pellius filio condam Ayroldi Pape de Lalio, qui | stat ad Cavalerium, solvente suo nomine et nomine heredum condam Bonomi et Amizonis fratrum de Cavalerio et de | rebus comunibus eorum, de omnibus fictis seu pensionibus hinc retro factis et cursis et preteritis omnium illarum terrarum | et rerum territoriarum quas et que dictus Pedretus et dicti condam Bonomus et Amizo tenebant et recognoscebant ad fictum | a predicto monasterio et capitulo et conventu eiusdem in territorio et pertinenciis de Lalio. In qua vero confessione et solucione dicta | domina Triffina de Advocatis abbatissa predicti monasterii et capituli eiusdem promisit et convenit, omnia bona pig(nori) oblig(ando) | predicti monasterii et capituli et conventus eiusdem, stare, esse et permanere tacitam et contentam, et facere et curare quod | quelibet alia persona stabit et permanebit tacita et contenta, cum omnibus dampnis et expensis suprascripti monasterii et capituli | eiusdem et sine dampnis et expen(sis) suprascripti Pedreti et suprascriptorum heredum condam Bonomi et Amizonis fratrum et in penam tocuis | dampni et interesse solempni stipulacione deducta et promissa. | Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plur(es) car(te).

Interfuerunt ibi testes Guarnirolus filius condam Brocardi de Guasso de Allamania qui stat in predicto monasterio et | Pergaminus de Porta Monasterio filius condam Alberici de Grabedona et Leo filius condam Grigorii de Novalia de Lalio.

(ST) Ego Bertramolus Luvatus notarius C(umanus) filius ser Raymondi Luvati notarii C(umani) hanc car(tam) tradidi et scribi rogavi et subscripsi.

(ST) Ego Mafiolus Luvatus notarius C(umanus) filius ser Raymondi Luvati de C(u-mis) hanc car(tam) rogatu suprascripti Beltramoli Luvati | notarii Cumani scripsi.

La badessa Trifina Avvocati investe nomine mansaricii seu locationis i fratelli Abitatore, detto Rubeus, e Simone, figli del fu Guido-
ne de Fontana di Mendrisio, della decima e del diritto di decima competente al
monastero nel luogo e nel territorio di Ligorretto, equivalente alla terza parte pro
indiviso della decima generale; ciò per un periodo di tre anni e per un canone di
diciotto some di biada, frumento, segale, miglio e panico in parti uguali.

Originale [A].

Ed.: BRENTANI, *Codice Diplomatico*, I, n. XL, pp. 125-127.

Cfr. BRENTANI, *Codice Diplomatico*, I, p. 17, nota 4; SCHAEFER, *Il Sottoceneri*, p. 140, nota 126.

Pergamena di mm. 612|614 x 312|330 in buono stato di conservazione nonostante piccoli fori, in parte ricuciti prima dell'utilizzo. Tre piegature nel senso della larghezza e altrettante nel senso della lunghezza. Rigatura e marginatura.

Sul verso, di mano coeva: «Car(ta) investicionis decime territorii de Lugurni et que est Monasteri Femi-
nillis Cum(ani)»; di mano forse del XIV secolo: «Decima [.....]». Altre annotazioni archivistiche di mano
moderna, fra le quali una che ricorda il trasferimento avvenuto nel 1929 della carta da Demanio, Confische,
cart. 1447, nel fondo attuale.

(ST) In nomine Domini. Anno annativitate Eiusdem milesimo ducentesimo septua-
gesimo sexto, die veneris quinto exeunte marzio, indictione quarta. Domina Trifina de
Avochatis de Cumis, abatissa monasterii Sancte ^(a) Marie Feminillis de Cumis, nomine
ipsius monasterii et | capituli investivit nomine mansaricii seu locationis ad fictum fa-
ciendum Abitorem qui dicitur Rubeus et Symonem fratres, filios quondam ser Gui-
donis de Fontana de Mendrixio, nominative de tota decima et iure decimationis quam
dictum monasterium habet | et ei pertinet et spectat in loco et territorio de Lugurno
vallis Stabii, videlicet de tercia parte pro indiviso tocius decime et iuris decimacionis
predicti territorii; excepto quod de tota decima ipsius loci et territorii ec(c)l(esi)e Sanc-
ti Georgii de Vico, que habet et ei pertinet una pars | predicte decime, habet et habere
^(b) debet in antea seu ante partem congia sedecim vini. Ita quod a festo sancti Georgii
prosimi futuri in antea usque ad [an]nos tres proximos futuros predicti fratres habeant,
teneant et possideant et usufructuent predictam | decimam et iuris ^(c) decimacionis et
coligendi ipsam decimam, et de ipsa faciant quidquid de re conducta seu locata facere
licet absque contradictione predicte domine abbatisse nec capituli ipsius monasterii ne-
que alterius persone. Quam quidem decimam et | ius percipiendi eam predicta domina
Trifina abatissa et nomine dicti monasterii et capituli promisit et convenit omnia bona
dicti monasterii et capituli pignori presentia et futura eis defendere et guarentare omni
tempore ab omni ^(d) persona, colegio et | universitate usque ad predictum terminum,
cum omnibus dampnis et expensis predicti monasterii et capituli et absque dampnis et
dispendiis predictorum fratrum nec alterius eorum. Pro ficto cuius decime et iuris deci-
macionis prenominati Abitator et Simon fratres | promiserunt et convenerunt, ^(e)

oblig(ando) omnia sua bona pignori presencia et futura ita ut quilibet eorum teneatur in solidum et in solidum conveniri possit, suprascripte domine Trefine abatisse dicti monasterii recipienti et stipulanti nomine et ad partem ipsius monasterii et capituli, | ei dicto nomine dare et solvere et consignare omni anno per suos novelos in dicto monasterio usque ad predictum terminum trium annorum somas decem et octo blave per quartam blavam, scilicet formenti, sicalis, milii et panici, et in dicta blava tantum, que sit bona et | pulcra et sicha sine fraude ad mensuram Cumanam, cum omnibus eorum dampnis et dispendiis et sine dampnis et dispendiis predicti monasterii et capituli. Ita et eo acto et pacto inter ipsos quod solucio predictae blave seu ficti non fiat nec fieri possit in cartis nec | [in] notis neque nominibus debitorum co(mun)is de Cumis nec in aliqua alia substantia preter quam in dicta blava tantum ut supra; et q(uod) solucio dicti ficti seu blave predicti Abitator et Simon fratres et quilibet ipsorum possint personaliter capi et detineri et in carceribus includi et teneri post | quemlibet terminum preteritum quolibet anno. Item actum et pactum estitit inter ipsos contrahentes quod si per gueram que foret inter Mediolanenses et Cumanos vel aliam ^(f) gueram predictae terre non laborarentur nec possent laborari, quod tunc predicti fratres non | teneantur de predicta decima pro illis temporibus pro quibus non laborarentur nec laborari possent ipse terre; et quod si aliax predicti fratres cessarent de solucione dicti ficti, tunc predicta domina abatisa possit eis aufere dictam decimam; et quod propter hoc minus dicti fratres | non teneantur ad solvendum dictum fictum quod tunc remansum esset ad solvendum ^(g), et hoc non obstante aliquo furtuytu nec temporis falacione neque tempestacione; renonciando in predictis auxilio novarum constitutionum et epistule divi Adriani et omnibus | statutis, conscilliis et ordinamentis factis vel faciendis pro co(mun)i de Cumis super cartis et notis dandis a debitoribus ^(h) in solutum, et omnibus legibus et iuribus quibus cautum reperiretur liberos homines pro debito pecuniario capi non posse et detineri, et beneficio | cedendi de ⁽ⁱ⁾ suis bonis, et qualibet alia occasione et exceptione remota et renonciata per predictos fratres et quemlibet eorum in predictis omnibus et singulis. Actum Cumis, in dicto monasterio. Unde plures.

Interfuerunt ibi testes rogati dominus Guillielmus de Fontana de Mendrixio qui stat in dicto monasterio et Anricus de Boxadeo filius quondam domini Moteschi de Boxadeo de Leuco et Iacomolus filius quondam Petri de Alebio qui stat Cumis; et pro notariis Gilbertus | filius condam alterius Gilberti de Aliasca de Cumis et Arnoldus notarius filius quondam ser Guidoti de Castello de Domaxio qui stat Cumis.

(ST) Ego Gilbertus notarius filius condam alterius Gilberti de Aliascha interfui et subscripsi.

(ST) Ego suprascriptus Arnoldus de Castello notarius interfui et subscripsi.

(ST) Ego Bonifacius de Castello notarius Cumanus filius condam ser Petri de Castello de Menaxio hanc cartam tradidi et ad scribendum dedi et me subscripsi.

(ST) Ego Honrigolus de Salla de Parede notarius Cum(anus) hanc cartam rogatu suprascripti Bonifacii de Castello notarii Cum(ani) scripsi.

- (a) *In A* scante. (b) *Segue* intendit *espunto*. (c) *Così A*. (d) *Segue* t(em)p(o)re *depennato*.
(e) *In A* conven(er)unt *senza segno abbreviativo*. (f) *Segue* una lettera *depennata, sembra p*.
(g) *Segue* hoc *depennato*. (h) *Segue* debitoribus *ripetuto*. (i) de *in soprilinea*.

54

Carta investiture

1276 maggio 26, <Como>, in monasterio <Sancte Marie>

La badessa Trifina Avvocati investe nomine locacionis seu massaricij i fratelli Guglielmo e Alberto del fu Giacomo Cayrolus di Socco di una serie di appezzamenti siti nel territorio di Socco, per un canone in cereali e denaro da versarsi in parte alle calende di agosto, in parte a s. Martino, e per un periodo di nove anni con possibilità di prorogare il termine a volontà delle parti.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, cc. 4 r|v, con data errata 1276 maggio 6.

Pergamena di mm. 575|400 x 645|680, sagomata nel margine inferiore, in discreto stato di conservazione, malgrado uno strappo in corrispondenza dell'angolo superiore sinistro e qualche macchia di umidità. Alcuni piccoli strappi originari cuciti prima della stesura del testo. Cinque piegature nel senso della larghezza e tre nel senso della lunghezza, tra antiche e più recenti. Rigatura e marginatura.

Sul verso «de Socho», forse di mano del XIV secolo. Altre annotazioni archivistiche moderne.

Il notaio scrivente usa qualche volta forme diverse per una medesima parola: es. *pecia - petia, alius - allius, vigesima - vigesima* e simili; a volte non osserva le concordanze.

In nomine Domini. Anno [a nativitate] Eiusdem millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, die martis sexto exeunte madio, indictione quarta. Domina Triffina filia quondam domini Guilielmi Advocati de Cumis, abbatissa monasterii Sancte | Marie Femenilis de Cumis, nomine ipsius monasterii investivit nomine locacionis seu massaricij Guilielmum et Albertum fratres filios condam Iacobi Cayroli de Socho, nominative et generaliter de omnibus infrascriptis terris et rebus territoriis et casis et sediminibus iacentibus | in loco et territorio de Socho. Videlicet prima petia est campus, et iacet ubi dicitur in Manno seu post Castrum, que est tabulle quadraginta septem, cui coheret a mane, a meridie et a sero et a monte predicti monasterii; et est cum aliquanto prato simul. § Secunda pecia iacet ubi diciitur in Bezo, et est campus, | que est pertice quinque et pedes tres, a monte illorum de Fino, ab aliis partibus predicti monasterii. § Tercia pecia iacet ubi dicitur in Bonayrollo, que est in territorio de Fino, et est tabulle triginta sex, cui coheret a mane et a sero via, a meridie et a monte heredum condam Girardi Panzani de Cumis; que est campus. | § Quarta pecia est campus <et> iacet ubi

dicitur ^(a) in Vigniola, que est pertice tres et tabulle duodecim et pedes quinque, cui coheret a mane et a monte via, ab aliis partibus suprascripti monasterii; et est campus. § Quinta pecia iacet ubi dicitur in Finascha, et est terra laborativa, que est | pertice quatuor et tabulle decem et novem, cui coheret a mane et a meridie suprascripti monasterii, a sero illorum de Fino, a monte eccl(es)ie de Socho. § Sexta pecia ia[et] ubi dicitur in Barono, que est pertice quinque et tabulle quatuor, cui coheret a mane et a meridie dicti monasterii, a sero strata, a monte Ioh(ann)is | de Castello. § Septima petia iacet similiter ubi dicitur in Barono, que est pertice quatuor et tabulle sex, et est terra laborativa, cui est a mane heredum quondam Girardi Panzani, ab aliis partibus predicti monasterii. § Octava pecia iacet ubi dicitur ad Campum Monache, | et est campus, qui est pertice sex et tabulle viginti due et media, cui coheret a mane predicti monasterii et in parte heredis ^(b) suprascripti condam Girardi et in parte Gayraldi Cayrolli de Socho, a monte et a sero suprascripti monasterii. § Nona pecia est ibi continens cum suprascripta, et est campus, que est pertice sex et tabulle | quinque et pedes decem, cui coheret a mane heredis suprascripti condam Girardi et in parte suprascripti monasterii, a meridie et a sero predicti monasterii et a monte via. § Decima petia iacet ubi dicitur ad Predossum, et est terra laborativa, cui coheret a mane via, a meridie et a sero et a nulla via, que est pertica una. | § Undecima petia iacet ubi dicitur in Saxo, que est pertice quatuor et tabulle quatuor, mediante quodam rialle: a mane strata, a meridie et a sero dicti monasterii, a monte Pagani et Guilielmi Cayrolli. § Duodecima pecia iacet ubi dicitur ad Montem Sancti Abondii, que est tabulle | vigintitres, cui coheret a mane et a meridie suprascripti monasterii, a sero et a monte via; et est campus. § Terciadecima pecia est vinea, et iacet ubi dicitur in Saxo, que est pertice quatuor et tabulle tres: a mane et a meridie suprascripti monasterii, a sero et a monte via. § Quatuordecima pecia iacet ubi dicitur | ad Eccl(es)iam, et est vinea, que est pertice due et media, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Quintadecima pecia iacet ubi dicitur in Archimolle, que est pertice quatuor et tabulle sedecim et media, et est terra laborativa, cui coheret a mane Guidonis Trefolii de Cumis, | ab aliis omnibus predicti monasterii. § Sextadecima pecia est sedimen unum cum hedifitiis in quo ^(c) sollebat stare Vassallus de Castello, et stant modo intus predicti Guilielmus et Albertolus masarii predicti monasterii, et est tabulle decem et septem et media, | cui coheret a mane via, ab aliis partibus predicti monasterii. § Decimaseptima pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Piodum, que est pertice due et tabulle undecim et pedes tres, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Decima octava pecia iacet ubi | dicitur in Frascayrolla, et est campus, et est pertice tres et tabulle quatuor et pedes duo, cui coheret a mane via et ab aliis partibus predicti monasterii. § Decima nona pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad la Rota, que est pertica una et tabulle decem septem, cui coheret a mane | predicti Monasterii Femenilis de Cumis, a meridie monasterii de Vertemate, a sero heredum condam Cayrolli, a monte Ioh(ann)is de Castello. § Vigesima petia est campus, et iacet ubi dicitur ad Cantonum de la Rota, et est tabulle vigintiquatuor et me-

dia, cui coheret a mane, a meridie et a sero | via et a monte canonicorum de Cumis. § Vigesima prima pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Monacham, que est pertica una et tabule .XI., cui coheret a mane via, ab aliis partibus dicti monasterii ^(d). § Vigesima secunda pecia iacet ubi dicitur in Vulpayrolla sive post Montem, que est tabulle duodecim et dimidia, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Vigesima tertia pecia est campus, et iacet ubi dicitur | ad Montem Fraonum sive ad Mannum Ferrarium, et est pertice quatuor et tabulle quatuor et pedes duos, cui coheret a mane via et ab aliis partibus predicti monasterii. § Vigesima quarta petia iacet ubi dicitur ad Pesianam sive ad Miliarium, et est campus, que est pertice | tres et tabulle septem, cui coheret a mane via, a meridie et a monte predicti monasterii et a sero suprascripti Girardi. § Vigesima quinta petia iacet ubi dicitur ad Pertusum ^(e) sive ad Predosum, et est campus, que est pertice quatuor et tabulle sex et pedes duo, cui coheret | a sero strata et ab aliis partibus dicti monasterii. § Vigesima sexta pecia iacet ubi dicitur in Novate, et est campus, que est pertice tres et tabulle decemocto et media: a monte via, ab aliis partibus predicti monasterii. § Vigesima septima pecia iacet ubi dicitur in Novate, et | est campus, et est pertice due et tabulle sex et pedes septem, cui coheret a mane et a sero dicti monasterii, a monte via, a meridie eccl(es)ie Sancte Marie de Socho. § Vigesima octava petia iacet ubi dicitur in Novate, et est vinea, et est pertice tres et tabulle due: a mane et a meridie via, | a sero et a monte dicti monasterii. § Vigesima nona pecia est ubi dicitur in Cerigiera, et est campus, et est pertice decem et tabulle quinque: a mane illorum de Montexello et in parte predicti de Carobiollo, a meridie via, a sero co(mun)is de Burgaro et in parte dicti monasterii. | § Trigesima pecia iacet ubi dicitur in Anzono, et est vinea, que est pertice due et tabulle sex, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Trigesima prima pecia iacet ubi dicitur ad Ronchum de Cayrolla, que est campus, que est tabulle | quadraginta et media, cui coheret a mane, a meridie et a sero suprascripti monasterii et a monte via. § Trigesima secunda petia iacet ubi dicitur in Malieto, que est pertice due et tabulle septem et pes unus et medius, et est vinea, cui coheret a mane et a meridie predicti monasterii, | a monte via, a sero via. § Trigesima tertia est sedimen unum cum hedificiis in quo habitant dicti fratres massarii, que est tabulle triginta tres et media, cui coheret a mane predicti monasterii, quod tenet Ottobellus, a meridie et a sero predicti monasterii, a monte | via. § Soma suprascriptarum terrarum laboratarum cum sediminibus est pertice octuaginta octo. § Hec sunt prata, silve, buschi et guasti et brugere suprascripti masaricii. § Prima petia iacet prope Montem, et est terra laborativa, que est tabulle viginti septem, cui coheret a meridie | via, ab aliis partibus dicti monasterii. § Secunda pecia iacet ubi dicitur ad Salsam, et est guastum, et est tabulle tredecim, cui coheret undique predicti monasterii; et est co(mmun)is Zanacio de Castello massario dicti monasterii. § Tertia pecia iacet ubi dicitur | [.....]llam, et est pratum, que est pertice due et pedes octo, cui coheret a mane strata, ab aliis partibus predicti monasterii. § Quarta pecia est pratum, et iacet ubi dicitur in Paude, et est pertice sex, cui coheret ab omnibus partibus predicti mona-

sterii. § Quinta | pecia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Salsam, que est tabulle viginti octo, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii; quam tenent dicti fratres co(mmun)iter cum Zanacio de Castello a predicto monasterio. § Sesta pecia est guastum, et iacet ubi dicitur in Bezo, | que est pertice due et pedes octo, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Septima pecia iacet similiter in Bezo, et est buschus, que est pertica una et tabulle decemseptem, cui coheret a mane et a monte dicti monasterii, a meridie riale, a sero via. § Octava pecia | est pratum, et iacet ubi dicitur ad Pozolum, que est tabulle viginti quinque, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Nona petia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, que est tabulle quatuordecim et pedes tres, cui coheret a meridie G(ri)gorii de Bono, | a mane et a sero predicti monasterii; quam tenent dicti fratres co(mmun)iter cum suprascripto a predicto monasterio. <§> Decima petia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Navem, que est tabulle vigintiquatuor et media, cui coheret a monte et a sero suprascripti monasterii, a mane et a meridie predicti monasterii; | quam tenent suprascripti fratres co(mmun)iter cum predicto Zanacio ab ipso monasterio. § Undecima pecia iacet ubi dicitur ad Ri, et est pratum, que est tabulle quadraginta octo et media, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Duodecima pecia est quinta pars | pro indiviso unius guasti et iacet ubi dicitur ad Casurinam, que est pertice sex et tabulle sex, cui coheret a mane et a meridie co(mmun)is de Burgaro, a sero et a monte predicti monasterii; quam tenent suprascripti fratres co(mmun)iter cum suprascripto Zanacio a predicto monasterio. § Tercia decima pecia | est buschus, et iacet ubi dicitur ad Lavazanam, que est pertice due et tabulle sex, cui coheret a mane, a meridie et a sero predicti monasterii et a monte flumen Sevissi; quam tenent dicti fratres co(mmun)iter cum predicto Zanacio a predicto monasterio. § Quartadecima petia iacet ubi dicitur ad Stratam, | et est pratum, cui coheret a mane strata et a meridie et a sero predicti monasterii mediante riale, a monte via, que est tabulle novem et media. § Quintadecima pecia est guastum: iacet ubi dicitur ad Cayrollam, et est tertia pars unius guasti, et tota pecia est tabulle quadragintadue, | cui coheret undique predicti monasterii. § Sextadecima pecia iacet ubi dicitur ad Piodum, et est tabulle trigintadue et media, cui coheret a mane et a monte riale et ab alliis partibus predicti monasterii. § Decimaseptima pecia est medietas unus ⁽⁶⁾ guasti, quod est | tabulle quinquaginta, et iacet ubi dicitur ad Navem, cui coheret a mane heredum quondam Cayrolli, a meridie et a sero predicti monasterii, a monte suprascripti monasterii. § Decima octava pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Ri, que est tab(ulle) decem septem et media, cui coheret | ab omnibus partibus predicti monasterii. § Decimanona petia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Predellam, et est tabulle viginti quinque et media, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Vigesima petia est medietas de perticis duabus et tab(ullis) sex unius guasti, et iacet ubi dicitur ad | Eccl(es)iam, cui coheret super totum a mane et a sero et a monte suprascripti monasterii, a meridie riale. § Vigesima prima pecia est guastum, et iacet similiter ubi dicitur ad Eccl(es)iam, et est tab(ulle) duodecim, cui coheret a mane, a sero

et a monte predicti monasterii, a meridie G(ri)gorii de Bono et eccl(es)ie de Socho. | § Vigesima secunda pecia iacet ubi dicitur in Frascayrolla, et est guastum, cui coheret a mane heredum condam Boveti Cayroli et heredis condam Gayraldi Cayroli et ab aliis partibus predicti monasterii. § Vigesima tertia pecia est medietas unius guasti, quod est pertice due et tabulle | vigintidue, et iacet ubi dicitur ad Rotam, cui coheret a mane via, a meridie predicti monasterii et in parte G(ri)gorii de Bono, a sero et a monte predicti G(ri)gorii. § Vigesima quarta est pertice quatuor et tab(ulle) sedecim pro sua parte contingenti de suprascripta pecia buschi que est pertice | trigintaquinque, et iacet ubi dicitur in Luy(r)ana, cui coheret a sero illorum de Fino et de Vertemate, ab aliis partibus predicti monasterii. § Vigesima quinta pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Pesinam de Cayrolla, que est tab(ulle) tredecim et media, cui coheret ab omnibus | predicti monasterii. § Vigesima sexta pecia est pertice undecim et tabulle octo pro sua parte ^(e) de perticis octuagintaquinque buschi iacentis ubi dicitur in Luyrana | sive ad Predam Iuratam mediante via, cui coheret a meridie et a sero predicti monasterii, a monte | Sevisi. Soma predictarum terrarum, pratorum, buschorum, silvarum et guastorum est pertice quinquaginta octo. Hinc ad annos novem proximos futuros et de inde antea dum placuerit ambobus partibus; ita ut predicti Guilielmus et Albertus fratres habeant et teneant | predictas terras et res omnes superius eis hodie ^(h) locatas per predictam dominam abatissam hinc ad predictum terminum et ultra donec placuerit ipse domine abatisse, et de eis faciant quicquid facere licet masariis de rebus datis et locatis ad masaricium, meliorando, | infegando et non peiorando predictas terras et res territorias, sine contradicione dicti monasterii. Et insuper promisit ipsa domina abatissa eisdem fratribus, oblig(ando) omnia bona et res dicti monasterii, defendere et guarentare predictas terras omnes superius eisdem fratribus locatas | ab omni homine et persona omni t(em)p(o)re usque ad ipsum terminum, et deinde donec tenuerint ipsas terras et res et sedimina, cum omni dampno et dispendio dicti monasterii et sine dampno et dispendio suprascriptorum fratrum. Pro qua vero investitione et pro ficto quarum ⁽ⁱ⁾ | terrarum et rerum territoriarum et sediminum promiserunt dicti Guilielmus et Albertus fratres, oblig(ando) omnia sua bona pignori presentia et futura ita ut quilibet eorum teneatur in toto ut liceat ipsi domine abatisse nomine dicti monasterii convenire quem eorum plus voluerit | in solidum, renontiendo auxilio nove constitutionis et epistule divi Adriani et omni alteri iuri et auxilio quo se tueri possent ab hac obligacione, dare, solvere et consignare in dicto monasterio omni anno in kallendis augusti ster(a) decem et septem et quar(tarium) unum et cazam unam | sicallis et quar(tarios) duos sili-ginis et quar(tarium) unum formenti, et in sancto Martino vel antea ster(um) unum et quar(tarios) duos millii et ster(a) sedecim panici et solidos viginti unum novorum et caponos duos; et hoc cum omnibus suis dampnis et expen(sis) | et sine dampno et dispendio suprascripti monasterii; et quod restituent ipsi domine abatisse ad partem dicti monasterii possessionem et tenutam suprascriptarum terrarum et rerum territoriarum, casarum et sediminum et aliarum rerum superius eis locatarum vacuas et expeditas

quandocu(m)que | dimitterent et recusarent tenere et laborare suprascriptas res locatas eis, et hoc in pena totius dampni et interesse que fient, curent et sustinebuntur pro predictis omnibus et singulis attendendis et observandis et exigendis quolibet termino preterito.

Quia sic inter eos convenit. Actum in predicto monasterio. Unde plures car(te) unius tenoris fieri rogatae sunt.

Interfuerunt ibi testes rogati ser Guilielmus filius condam ser Mendrixii de Fontana de Mendrixio et Iacobus filius condam Petri Cayroli de Socho et Grigorius filius condam Boni de Bono, et pro notariis Fomaxius filius condam Castenee | Calig(arii) de Cumis et Mayfredus filius condam Aduxii de Fino. (ST) Ego suprascriptus Fomaxollus notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego suprascriptus Mayfredolus notarius Cum(anus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Gilbertus de Turno notarius Cum(anus) filius condam alterius Gilberti de Turno hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Conradolus de Brena notarius Cum(anus) filius ser Bertrami de Brena de Cumis hanc cartam rogatu suprascripti Gilberti de Turno notarii Cum(ani) scripsi.

(a) ubi dicitur *ripetuto*.

(b) Così, *alternato anche in seguito ad heredum*.

(c) *Segue habitat depennato*.

(d) *Tutto il paragrafo nell'interlineo*.

(e) *Segue et est campus depennato*.

(f) Così, *evidentemente per unius*.

(g) pro sua parte *nell'interlineo*.

(h) *hodie nell'interlineo*.

(i) *Segue rerum depennato*.

Carta investiture

1276 maggio 27, Como, in monasterio <Sancte Marie>

La badessa Trifina Avvocati investe nomine locacionis seu massaricii Ottobello del fu Marchisio de Socho di una serie di appezzamenti in Socco per un canone di cereali e denaro da versarsi in parte alle calende di agosto, in parte a s. Martino, per un periodo di nove anni, con la possibilità di prorogare il termine a volontà delle parti.

Originale. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, cc. 2v|3r, con data errata 1276 maggio 5.

Pergamena di mm. 512|575 x 575|550, in buono stato di conservazione, nonostante alcuni strappi lungo il lato sinistro e qualche macchia. Due piegature nel senso della larghezza e tracce di altre piegature antiche nel senso della lunghezza. Rigatura e marginatura.

Sul *verso* «de Socho», di mano forse del XIV secolo. Altre annotazioni archivistiche moderne, fra le quali la data «1276 5 maggio», riportata dall'*Inventario*.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, die mercurii quinto exeunte madio, indiccione quarta. Domina Trefina,

filia quondam domini Guilielmi Advocati de Cumis et abatissa monasterii Sancte Marie Feminilis de Cumis, | suo nomine <et> dicti monasterii seu capituli investivit nomine locacionis seu massaricii Ottobellum filium quondam Marchixii de Socho nominative de omnibus infrascriptis terris et rebus territoriis, casis et sediminibus et rebus aliis iacentibus in loco et | territorio de Socho. De quibus terris prima pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Frascayrolla, que est tabulle trigintaquatuor, cui coheret a mane heredum quondam Cayroli, a meridie via, a sero et a monte predicti monasterii. § Secunda pecia est campus, et iacet ubi dicitur | ad la Rectam, que est pertice quatuor et tabulle quatuordecim, cui coheret undique predicti monasterii. § Tercia pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Rovoledum, que est pertice tres et tabulle sedecim, cui coheret a mane et a monte via, a meridie heredum condam | Girardi de Cayrolo, a monte Guidonis Trefollii. § Quarta petia est campus, et iacet ubi dicitur ad Nuxetam, que est pertice sex et tabulle decemocto, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Quinta petia iacet ubi dicitur prope Montem | et est campus, que est pertice ^(a) due et tabulle duodecim, cui coheret a mane predicti monasterii, ab aliis partibus via. § Sexta pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Pesinam, et est pertice quatuor et tabulle octo, cui coheret a mane strata, | a meridie et a monte et a sero predicti monasterii et in parte suprascripti Guidonis. § Septima pecia est campus, et iacet similiter ad Pescinam sive ad Trasoranum, et est pertice quinque et tabulle duodecim et media, cui coheret a mane strata, a meridie et a sero | illorum de Vertemate, a monte predicti monasterii. § Octava petia est campus cum vitibus, et iacet ubi dicitur in Saxo, et est pertice quinque et tabulle octo, cui coheret a mane via et ab aliis partibus dicti monasterii. § Nona petia est campus, | et iacet ubi dicitur in Novate, et est pertica una et tabulle sex, cui coheret undique predicti monasterii. § Decima petia est vinea, et iacet ubi dicitur in Arigono, que est pertice quinque et tabulla una, cui coheret undique predicti monasterii. | § Undecima pecia est sedimen unum in quo habitat ^(b) ipse Ottobellus, et iacet ubi dicitur ad Quatuorcasas, et est tabulle sedecim, cui coheret a mane via et ab aliis partibus predicti monasterii. Soma terrarum laborativarum est pertice quadraginta una et tabulle duodecim et media. Hec sunt prata et guasta et silve et buschi suprascripti massaricii. § Prima petia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Pozollum, que est tabulle triginta quatuor, cui coheret ab omnibus partibus dicti | monasterii; de ipsa pecia tenet predictus Ottobellus medietatem a predicto monasterio, et aliam medietatem tenent dicti ^(c) Iacobus et Guasparus fratres Cayrolli de Socho ^(d) a predicto monasterio. § Secunda pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Pozollum, que est tab(ulle) | quinquaginta: a mane via et a sero predicti monasterii in parte et in parte Gregorii de Bono, a monte et a meridie predicti monasterii. § Tercia petia est brugarium, et iacet ubi dicitur ad Pesinam de Cayrolla, et est tabulle vigintinovem, cui coheret undique | predicti monasterii, et est tabulle triginta due et dimidia ^(e). § Quarta pecia est brugarium, et iacet ibi prope ubi dicitur ad Pesinam de Cayrolla, que est tabulle trigintadue et media: coheret undique predicti monasterii. § Quinta petia est brugarium, iacet ^(f) ubi dicitur |

ad Pessinam de Cayrolla, que est tabulle triginta septem, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Sexta pecia est brugarium, et iacet ubi dicitur ad Piodum, et est pertice quatuor et media, de qua pecia tenent heredes quondam Petri | Cayrolli tabull(as) viginti octo et mediam ab ipso monasterio, et aliam medietatem tenet dictus Octobellus a predicto monasterio. § Septima pecia est brugarium, et iacet similiter ad Piodum, que est tabulle decem et septem et media, cui coheret ab omnibus | partibus dicti monasterii. § Octava pecia est brugarium, et iacet similiter ubi dicitur ad Piodum, cui coheret a monte rialle, a sero et a meridie heredum quondam Cayroli, a mane predicti monasterii, que est tabull(e) vigintitres. § Nona pecia est pratum, et iacet ubi dicitur | ad Rium, cui coheret a sero via, ab aliis partibus dicti monasterii, et est tabull(e) decem et septem. § Decima pecia est pratum, et iacet ibi prope, que est tabull(e) decem octo et media, cui coheret undique predicti monasterii. § Undecima pecia est pratum, et iacet ibi prope ^(j), que <est> tabulle tredecim et media, cui coheret undique predicti ^(h) monasterii. § Duodecima pecia est guastum et iacet ubi dicitur in Luyrana, que est pertice triginta quinque, cui coheret a sero illorum de Fino et de Vertemate, ab aliis partibus dicti monasterii; de qua | tenet dictus Ottobellus ab ipso monasterio perticas quinque et tabull(as) decem octo, et alias perticas vigintinovem et tabullas sex tenent heredum ⁽ⁱ⁾ condam Cayrolli et plures alii. § Terciadecima pecia est buschus, iacet ubi dicitur a la Volta, que est pertica | una et tabull(e) quindecim, cui coheret a mane strata, a meridie illorum de Vertemate, a sero et a monte predicti monasterii. § Quatuordecima pecia iacet ubi dicitur in Luyrana sive ad Predam Iuratam, que est pertice octuagintaquinque, cui coheret a mane illorum | de Vertemate et de Montexello et ^(l) in parte monasterii de Vertemate via mediante, a sero predicti monasterii, a monte flumen Sevissi; de qua pecia tenet dictus Ottobellus ab ipso monasterio perticas duodecim et tabullas decem octo | et alias perticas ^(k) tenent heredes quondam Cayroli et plures alii a predicto monasterio. § Quintadecima pecia iacet ubi dicitur in Frascayrolla, et est buschus, et est pertice due, cui coheret undique predicti monasterii. § Sextadecima pecia est silva, et iacet ubi dicitur | ad Pozolum, cum arboribus septem supra, cui coheret a sero Gregorii de Bono, a monte via et ab omnibus aliis partibus dicti monasterii. § Decima septima pecia iacet ubi dicitur ad Ronchum, et est silva, cum tribus arboribus supra: coheret a monte dicti | monasterii, a sero heredum quondam Cayroli suprascripti. § Decima octava pecia iacet ubi dicitur ad Pratum Sichum, et est silva, cum duobus arboribus supra, cui coheret a meridie dicti Gregorii, ab aliis partibus dicti monasterii. § Decimanona pecia | iacet ubi dicitur ad Grasam, et est brugera, cum arboribus quatuor supra, cui coheret a mane heredum quondam Cayrolli et a sero dicti heredis et a monte rialle, a meridie predicti monasterii. § Vigesima pecia iacet ubi dicitur ad Montem Sancti Abundii ^(m), que est brugera, cum | duobus arboribus supra, cui coheret a meridie heredum quondam Cayrolli et ab omnibus aliis partibus dicti monasterii. § Vigesima prima pecia iacet ubi dicitur ad Navem, et est brugera, cum duobus arboribus supra, cui coheret a monte et a sero rialle, | a mane et a meridie predicti monasterii

et in parte heredum quondam Cayrolli. § Vigesima secunda pecia iacet ubi dicitur ad Navem, et est similiter brugera, cum arboribus sex supra, cui coheret a mane heredum quondam Cayroli, a meridie via, a sero eccl(es)ie de | Socho, a monte heredum quondam Cayroli. § Vigesima tercia pecia iacet similiter ad Navem, et est brugarium, cum tribus arboribus supra, cui coheret a mane et a sero heredum quondam Cayroli, a meridie et a monte rialle. § Vigesima quarta pecia | est brugera: iacet ubi dicitur ad Navem similiter, cum sex arboribus supra, cui coheret a mane et a sero predicti monasterii, a meridie Gregorii de Bono, a monte rialle. § Vigesima quinta pecia iacet ubi dicitur ad Rialle de Fabiano, et est in territorio de Fino, | cum novellis supra, cui coheret a monte rialle, ab omnibus aliis partibus canonicorum de Cumis. Hinc ad annos novem proximos futuros et de inde in antea dum placuerit ambobus partibus; ita quod dictus Ottobellus habeat et teneat | predictas terras et res territorias, casas et sedimina et omnes res ei hodie locatas per predictam dominam abatissam hinc ad predictum terminum et ultra dum placuerit ipsi domine abatisse, et de eis faciat quicquid facere licet de rebus | locatis ad massaricium, meliorando, infegando et non peiorando predictas terras et res territorias, casas et sedimina, sine contradicione ipsius abatisse et predicti monasterii et capituli eiusdem vel alicuius persone. Insuper promisit ipsa domina abatissa | ipsi Ottobello, omnia bona et res dicti monasterii ^(m) oblig(ando) presencia et futura, defendere et guarentare predictas res omnes superius eidem locatas usque ad predictum terminum, et de inde dum tenuerit ipsas terras et res et sedimina, ab omni homine, | collegio et universitate, cum omni dampno et dispendio dicti monasterii et sine dampno et dispendio ipsius Ottobelli. Pro qua vero investitucione et pro ficto quarum terrarum et rerum territoriarum et sediminis promisit dictus Ottobellus, oblig(ando) omnia sua bona | pignori presencia et futura ipsi domine abatisse nomine dicti monasterii et capituli eiusdem dare et consignare in predicto monasterio omni anno in kallendis augusti vel ante stera quinque et quar(tarium) medium sicallis et quart(arium) unum frumenti et starium | unum fabarum, et in sancto Martino vel ante quar(tarios) sex millii et stera quatuor et qua(r)tarios tres et medium panici, et quar(tarium) unum maronorum et denarios vigintiduos; et predictam totam blavam bonam et sicham et mondam, datam et consignatam | suis dampnis et expen(sis) et sine dampno et dispendio predicti monasterii, in penam totius dampni et interesse; et insuper quod restituet ⁽ⁿ⁾ ipsi domine abatisse ad partem dicti monasterii possessionem et tenutam predictarum omnium terrarum et rerum territoriarum, | sediminum et aliarum rerum ei locatarum quandocumque dimiteret seu cessaret tenere et laborare suprascriptas terras et res omnes ei locatas, et hoc cum omnibus suis dampnis et expen(sis) et sine dampno et dispendio dicti monasterii in pena et sub pena | totius dampni et interesse.

Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures carite unius tenoris rogate sunt fieri.

Interfuerunt ibi testes dominus Guillielmus filius quondam ser Mendrix de Fontana de Mendrixio et Guarnirolus filius condam Brocardi de Locera, qui stat in ipso mo-

nasterio, et Iacomacius filius condam Petri Cayroli de Socho, et pro notariis Fomaxius | filius quondam Castenee ^(o) de Surico qui stabat Cumis in Porta Monasterio et Mayfredus condam Aduxii de Fino.

(ST) Ego suprascriptus Mayfredolus notarius Cum(anus) interfui et subscripsi. (ST) Ego suprascriptus Fomaxolus notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Gilbertus de Turno notarius Cum(anus) filius condam alterius Gilberti de Turno de Cumis hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi infrascripto Curadolo notario Cum(ano) et scribi rogavi et subscripsi.

(ST) Ego Conradolus de Brena notarius Cum(anus) filius ser Bertrami de Brena de Cumis hanc cartam rogatu suprascripti Gilberti de Turno notarii Cum(ani) scripsi.

- (a) *Segue sex depennato.* (b) *In A habitant con -n- espunta.* (c) *dictus con la prima astina di -u- trasformata in i, la seconda astina e -s espunte.* (d) *Cayrolli de Socho nell'interlineo.* (e) *Cosi A.* (f) *iacet nell'interlineo.*
(g) *ubi con u- corretta in i, e seguita da dicitur depennato.* (h) *predicte in A.* (i) *Cosi per heredes.*
(j) *Segue a sero predicti monasterii depennato.* (k) *In A partem su altra parola erasa.* (l) *S(an)c(t)i Abundii nell'interlineo.* (m) *monasterii nell'interlineo.* (n) *restituent con -n- espunta.* (o) *Segue Calig(arii) depennato.*

Carta investiture

1276 maggio 27, Como, in monasterio < Sancte Marie >

La badessa Trifina Avvocati investe nomine locacionis et m a s s a r i c i i Guidotto del fu Giovanni de M i s e n t e di una serie di appezzamenti in Socco, per un canone di cereali, denaro e capponi da versarsi in parte alle calende di agosto, in parte a s. Martino; ciò fino al giorno di s. Martino e in seguito per un anno, con la possibilità di prorogare il termine a volontà della badessa.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. 3v, con data errata 1276 maggio 5.

Pergamena di mm. 492|482 x 620|540 con un lungo taglio per tre quarti della sua lunghezza, parallelo al lato sinistro; macchie diffuse e rosicature intaccano la parte superiore del lato destro, pregiudicandone la lettura. Sei piegature, tra antiche e più recenti, nel senso della larghezza. Tracce di rigatura e marginatura.

Sul verso «de Socho» di mano forse del secolo XIV; altre annotazioni archivistiche di mano moderna, fra le quali la data riportata nell'*Inventario*, «1276 5 maggio».

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate [Eiusdem] millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, die martis quinto exeunte madio, indictione quarta. Domina Trefina filia quondam domini Guilielmi Advocati de Cumis, abatissa mon[asterii] | Sancte Marie Femenillis Cum(arum), nomine dicti monasterii investivit nomine locacionis et m a s s a r i c i i Guidotum filium condam Ioh(ann)is de Misente qui stat Socho, nominative de

omnibus infrascriptis terris et rebus territoriis [.....] et sediminibus iacentibus in loco et territorio de Socho. Videlicet prima petia est campus, et iacet ubi dicitur ad Piam, que est pertice tres et tabulle tres, cui coheret a mane et a meridie suprascripti monasterii, et a sero similiter et in parte illorum de Fino et a monte illorum ^(a). Secunda petia [.....] et iacet ubi dicitur in Barono, et est pertice quinque et tabulle decem, cui coheret a monte in parte illorum de Fino et ab aliis partibus predicti monasterii. § Tertia pecia iacet in eodem Barono, et est campus, et est pertica una et tabulle [.....] et pedes tres, cui coheret a mane via et ab aliis partibus predicti monasterii. § Quarta petia iacet ubi dicitur in Miliario, que est campus, et est pertice tres et tabulle sex: a mane et a monte via, a meridie et a sero predicti monasterii. | § Quinta petia est campus, et iacet ubi dicitur ad Novellum sive ad Carpanum, et est pertice novem et tabulle decem et pedes tres, cui coheret a monte eccl(es)ie de Socho et ab aliis partibus predicti monasterii. § Sexta pecia [est campus, et] | iacet ubi dicitur in Amizone, que <est> pertice quatuor et medium ^(b) et pedes novem, cui coheret a sero et a monte via et ab aliis partibus predicti monasterii. § Septima pecia est campus et iacet ubi dicitur in Novate, que est pertice [...] et tabulle viginti due, cui coheret a mane strata et a meridie eccl(es)ie de Socho, a sero et a monte suprascripti monasterii. § Octava pecia iacet ubi dicitur ad Mondellum, et est vinea, que est pertice quatuor et tabulle tres et media, cui coheret | a mane et a monte via, a sero dicti monasterii, a meridie illorum de Lucino. § Nona pecia iacet ubi dicitur in Archimolle, et est campus, que est pertica una et tabulle viginti et pedes octo, cui coheret a mane eccl(es)ie de Socho, a meridie illorum | de Lucino et ab aliis partibus dicti monasterii. § Decima petia est campus, et iacet similiter in Archimolle, que est pertice tres et pedes quinque, unzie quatuor, cui coheret a monte Boveti de Cayrollo et a mane Guidonis | Trefolii et ab aliis partibus predicti monasterii. § Undecima pecia est sedimen unum cum hedificiis in quo habitat dictus Guidotus, que est tabulle decem et septem et pedes duo, cui coheret a mane et a meridie | via, a sero et a monte dicti monasterii, que iacet apud Giocharium. Soma suprascriptarum terrarum est pertice quadraginta una et tabulle decem et pedes octo. Hec sunt silve, prata et guasta suprascripti massaricii computato | sedimine. § Prima pecia est guastum suprascripti massaricii, et iacet ubi dicitur ad Quartam, que est tabulle viginti due et media, cui coheret a sero via, a monte eccl(es)ie de Socho et ab aliis partibus predicti monasterii. § Secunda petia | iacet ubi dicitur ad Montem Sancti Abondii, et est guastum, et est pertice quatuor et tabulle decem et novem, cui coheret a mane heredum condam Cayrolli et ab aliis partibus predicti monasterii; de qua pecia tenent Algisius et Bonacius fratres | medietatem et aliam medietatem tenet dictus Guidotus a predicto monasterio. § Tercia pecia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Ronchum, que est tabulle triginta una et media, cui coheret a mane et a sero heredum condam Cayrolli, | a meridie et a monte predicti monasterii; de qua tenent dicti fratres medietatem, et suprascriptus Guidotus aliam medietatem a predicto monasterio. § Quarta pecia est guastum, et iacet similiter ad Ronchum, que est pertice sex et tabulle

novem et media, | cui coheret a mane illorum de Cayrollo, a meridie Morencii de Pesina, a sero monasterii de Vertemate, a monte predicti Monasterii Femenillis; de qua tenent suprascriptus Guidotus medietatem, et aliam medietatem tenent dicti fratres ab ipso monasterio. | § Quinta pecia iacet ubi dicitur similiter ad Ronchum, et est guastum, q(uo)d est pertice due, cui coheret a mane suprascripti Monasterii Femenilis, a meridie illorum de Cadorago, a sero monasterii de Vertemate et a monte illorum de Lucino. § Sexta pecia | iacet ubi dicitur ad Ronchum similiter, que est pertice tres et tabulle octo, cui coheret a mane et a meridie rialle et illorum de Lucino, a sero monasterii de Vertemate et a monte predicti Monasterii Femenilis; de qua tenent dictus | Guidotus medietatem, et dicti fratres aliam medietatem a predicto monasterio. § Septima pecia est buschus, et iacet ubi dicitur in Valle de Mondello, que est tabulle triginta tres, cui coheret a mane rialle et ab aliis | partibus predicti monasterii. § Octava pecia iacet ubi dicitur in Costa vallis de Mondello, et est buschus, cui coheret a mane et a meridie predicti monasterii, a monte rialle, a sero suprascriptorum de Lucino, et est tabulle triginta quinque ; | de qua tenet dictus Guidotus medietatem, et aliam medietatem suprascripti fratres a predicto monasterio. § Nona pecia est pratum et guastum, et iacet ubi dicitur ad Piodum, que est pertice quatuor et media, de qua est | guastum tabulle decem septem, cui coheret a mane, a meridie et a sero predicti monasterii et in parte illorum de Fino et a monte Iacobi de Cayrollo. § Decima pecia iacet ad Vallem de Mondello, que est tabulle quatuor | et pedes quinque, et coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Undecima pecia iacet ubi dicitur ad Pratum de Bullio, et est pratum, que est tabulle triginta tres, cui coheret a mane et a sero et a monte predicti | monasterii. § Duodecima pecia iacet ubi dicitur ad Mondellum, et est pratum, q(uo)d est pertice due et tabulle quinque et media, cui coheret a mane predicti monasterii et in parte illorum de Lucino, a meridie suprascriptorum ^(c) cataniorum, a sero et a monte | predicti monasterii. § Terciadecima pecia est ibi prope, et est pratum et guastum, que est pertice due et media, cui coheret a mane suprascriptorum de Lucino et ab aliis partibus predicti monasterii. § Quartadecima pecia iacet ubi dicitur ad | Pertussum, et est tabulle trigintadue et media, cui coheret a mane et a meridie suprascriptorum de Lucino, a sero et a monte dicti monasterii, et est guastum. § Quintadecima pecia est pratum et buschum, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, que est tabulle | viginti due et media: coheret undique dicti monasterii. § Sextadecima pecia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, et est tabulle undecim et media, cui coheret undique predicti monasterii. § Decimaseptima pecia | iacet ubi dicitur ad Ronchum de Cayrolla, et est guastum, que est pertice due et tabulle sex, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Decima octava pecia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, que | est tabulle undecim et media, cui coheret ab omnibus partibus predicti monasterii. § Decima nona pecia iacet ^(d) ubi dicitur ad Ronchum, et est guastus ^(e), que est tabulle octo et pedes novem, cui coheret undique predicti monasterii. | § Vigesima pecia est guastus, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, que est tabulle sexaginta quatuor, cui coheret undi-

que dicti monasterii; de qua pecia tenet dictus Guidotus terciam partem, et alias duas partes | tenent suprascripti fratres a dicto monasterio. § Vigesima prima pecia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, cui coheret undique predicti monasterii, et est tabulle sex. § Vigesima secunda pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Rium, que est tabulle trigintadue et media, cui coheret undique predicti monasterii. § Vigesima tertia pecia est pratum, et iacet ubi dicitur in Frascayrolla, et est guastum, que est pertice tres et tabulle septem et media, | cui coheret undique predicti monasterii. § Vigesima quarta pecia est guastum, q(uod) est tabule quadraginta quinque, et iacet ubi dicitur in Vineate, cui coheret a mane et a meridie heredum quondam Cayrolli, a monte dicti | monasterii et a sero strata. Soma suprascriptarum terrarum et guastorum est pertice triginta novem. Hinc ad sanctum Martinum proximum, et de inde in antea usque ad ^(f) annum unum proximum futurum; ita quod predictus Guidotus habeat | et teneat predictas terras et res territorias, casas et sedimina et res alias ei hodie locatas per predictam dominam abatissam hinc ad predictum terminum et ultra dum placuerit ipsi domine abatisse, et de eis faciat | quicquid facere licet de rebus locatis et datis ad massaricum, meliorando, infegando et non peyorando predictas terras et res territorias, cassas et sedimina sine [contra]dicione ipsius domine abatisse et eiusdem | monasterii vel alterius persone. Insuper promisit ipsa domina abatissa eidem Guidoto, oblig(ando) omnia bona et res dicti monasterii, defendere et guarentare predictas res omnes superius ei locatas usque ad | predictum terminum et de inde antea donec tenuerint ipsas terras et res et sedimina ab omni homine, persona et universitate cum omni dampno et dispendio dicti monasterii et sine dampno et dispendio suprascripti | Guidoti. Pro qua vero investicione et pro ficto quarum terrarum et rerum territoriarum et sediminis promisit ipse Guidotus, oblig(ando) omnia sua bona pig(nori) presencia et futura, dare et solvere et consignare omni anno in dicto | monasterio in kallendis augusti vel ante ster(a) sex et quartarios tres sicallis, et ad sanctum Martinum ster(a) septem et quartarium unum panici et solidos quinque novorum et caponos duos, et totam predictam blavam | bonam, sicham et mondam, cum omnibus suis dampnis et expensis et sine dampno et dispendio supradicti monasterii in penna tocius dampni et interesse; et insuper quod restituet ipsi domine abatisse | ad partem dicti monasterii possessionem et tenutam dictarum terrarum et rerum territoriarum, casarum et aliarum rerum ei hodie investitarum quandocumque dimiteret seu recusaret laborare et tenere dictas terras suprascriptas | et res territorias, casas et sedimina. Et hoc promisit cum suo dampno et dispendio et interesse quod fiet et curet et sustinebitur pro predictis omnibus et singulis attendendis et observandis et exigendis ^(g) quolibet termino preterito. | Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures carte unius tenoris rogate sunt fieri.

Interfuerunt ibi testes rogati ser Guilielmus filius condam ser Mendrixii de Fontana de Mendrixio et Iacobus filius condam Petri Cayroli de Socho et Grigorijs filius

condam Boni de Bono de Socho, | et pro not(ar)iis Fomaxius filius condam Castenee
(^h)de Surico de Cumis et Mayfredus filius condam Aduxii de Fino.

(ST) Ego suprascriptus Mayfredolus notarius Cum(anus) interfui et subscripsi. (ST)
Ego suprascriptus Fomaxollus notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Gilbertus de Turno notarius Cum(anus) filius condam alterius Gilberti de
Turno hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Conradolus de Brena notarius Cum(anus) filius ser Bertrami de Brena de
Cumis hanc cartam rogatu suprascripti Gilberti de Turno notarii C(umani) scripsi.

(a) et a (mon)t(e) illorum *nell'interlineo*.

(b) *Così A.*

(c) *Seguono due lettere depennate.*

(d) *Segue iac depennato.*

(e) *Così A, anche in seguito.*

(f) *Segue s(an)ct(u)m depennato.*

(g) *ex(i)g(en)d(is) nell'interlineo.*

(h) *Segue Calig(ar)ii depennato.*

Carta investiture

1276 maggio 31, Como, in monasterio < Sancte Marie >

La badessa Trifina Avvocati investe nomine locacionis et
massaricii Marchisio del fu Arnolfo de Carobiolo di Socco di alcuni
terreni e case siti nel territorio di Socco, per un canone di cereali, fave e un cappone da
versarsi in parte alle calende di agosto, in parte nel giorno di s. Martino; ciò per un pe-
riodo di nove anni, termine prorogabile a volontà delle parti.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, cc. 3rv.

Pergamena di mm. 432|372 x 587|558 sagomata nella parte inferiore, in buono stato di conservazione.
Piccoli fori originari cuciti prima dell'utilizzo. Due piegature nel senso della larghezza. Rigatura e margina-
tura.

Sul verso «Socho» di mano forse del secolo XIV. Altre annotazioni archivistiche moderne.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem millesimo ducentesimo septua-
gesimo sexto, die dominico ultimo exeunte madio, indictione quarta. Domina Triffina
filia condam | domini Guilliemi Advocati de Cumis, abatissa monasterii Sancte Marie
Femenilis de Cumis, nomine ipsius monasterii et capituli investivit nomine locacionis
et massaricii Marchixium | filium condam Arnolfi de Carobiolo de Socho, nominative
de omnibus infrascriptis terris et casis et rebus territoriis iacentibus in loco et territo-
rio de Socho. § Prima pecia est vinea, et iacet ubi dicitur in Saxo, | que est pertica una
et pedes octo, cui coheret undique predicti monasterii et in parte Zunieti de Fino. §
Secunda pecia est campus cum vitibus, et iacet ubi dicitur in Carobiollo, que est perti-
ce novem, cui | coheret a sero via ^(a), ab aliis partibus predicti monasterii. § Tercia pe-
cia est campus, et iacet ubi dicitur ad Planam, que est pertice quinque et tabulle decem

octo, cui coheret a mane heredum condam Girardi | de Tuyrate, ab aliis partibus dicti monasterii. § Quarta pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Eccl(es)iam, que est pertice decem et tabulle tredecim, cui coheret a monte dicti monasterii, | ab aliis partibus via. § Quinta pecia est vinea, et iacet ubi dicitur in Arcimolla, que est pertica una et tabulle sedecim, cui coheret a mane eccl(es)ie de Socho, ab aliis partibus predicti | monasterii. § Sexta pecia est sedimen unum cum curte et era, iacet ^(b) in loco de Socho prope plateam dicti loci, videlicet de medietate ipsius sediminis de quo tenent ^(c) ipse | Marchixius medietatem et aliam medietatem tenet Iacobus qui dicitur Platus nepos eius, cui coheret a mane Iunii de Fino, a meridie et a sero via, a monte dicti monasterii. § Soma | suprascriptarum terrarum laboratarum est pertice viginti novem et tab(ulle) quinque. § Hec sunt prata, silve, buschi et pascua suprascripti masaricii. § Videlicet prima pecia est guastum, et iacet ubi dicitur | ad Montem Sancti Abondii, que est pertice quinque et tabulle quatuordecim, cui coheret a mane et a meridie dicti monasterii, a sero illorum de Fino; de qua tenet dictus Marchixius duas | partes, et terciam partem tenet suprascriptus Platus ab ipso monasterio. § Secunda pecia iacet ibi prope ad Montem Sancti ^(d) Abondii, que est pertice sex et tabulle quindecim, cui coheret a mane | et [a sero mona]sterii de Vertemate, a meridie riale, a monte illorum de Fino, et est guastum; de qua tenet dictus Marchixius duas partes, et aliam terciam partem tenet suprascriptus Platus a predicto | monasterio. § Tercia pecia est buschus, et iacet ubi Navem ^(e), et est tabulle triginta una, cui coheret a mane via, ab aliis partibus dicti monasterii; de qua tenet dictus Marchixius | duas partes, et aliam terciam partem tenet dictus Platus a dicto monasterio. § Quarta pecia iacet ubi dicitur ad Pradellam ^(f) Comunem, et est tabulle decem et novem, cui | coheret undique predicti monasterii; de qua tenet dictus Marchixius duas partes, et aliam terciam partem ipse Piatu ^(g) tenet ab ipso monasterio; et est buschus. § Quinta | pecia iacet ubi dicitur ad Pradellam, que est tabulle quadraginta septem, cui coheret a mane heredum ^(h) condam Girardi de Tuyrate et ab aliis partibus predicti monasterii; | de qua tenet dictus Marchixius duas partes ⁽ⁱ⁾, et ipse Piatu aliam terciam partem ab ipso monasterio; et est buschus. § Sexta pecia iacet ubi dicitur in Montexello, que est pertice | tres et tabulle decem et novem, et est buschus, cui coheret a mane, a sero et a monte predicti monasterii, a meridie eccl(es)ie de Socho; de qua tenet dictus Marchixius duas partes, | et aliam terciam partem ipsi ^(k) Piatu ab ipso monasterio. § Septima pecia iacet ubi dicitur ad Pratum ^(l) de Eccl(es)ia, et est guastu ^(m), quod est pertice due et tabulle duodecim, cui coheret a mane co(mun)is de | Burgaro, ab aliis partibus predicti monasterii; de qua tenet dictus Marchixius duas partes, et ipse Platus terciam partem ab ipso monasterio. § Octava pecia iacet ubi dicitur ad | Eccl(es)iam, et est buschus, que est pertice due et tabulle septem, cui coheret a mane co(mun)is de Burgaro, ab aliis partibus predicti monasterii; de qua tenet dictus Marchixius duas partes, | et aliam terciam partem tenet ipse Piatu a predicto monasterio. § Nona pecia iacet ubi dicitur in Frascayrolla, que est pertice

due et tabulle decem et septem, et est buschus, | cui coheret undique predicti monasterii; de qua tenet suprascriptus Marchixius duas partes, et terciam partem ipse Piatius ab ipso monasterio. Hinc ad annos novem proximos | futuros et deinde antea dum placuerit ambabus partibus; ita quod predictus Marchixius habeat et teneat predictas terras et res territorias, casas et sedimina et res alias eis hodie locatas | per predictam dominam abatissam hinc ad predictum terminum et ultra dum placuerit ipsi domine abatisse, et de eis faciat quicquid facere licet masariis ⁽ⁿ⁾ de rebus datis et locatis ad | massarium, meliorando, infegando et non peiorando predictas terras et res territorias, casas et sedimina, sine contradicione suprascripti monasterii et capituli eiusdem. Et insuper promisit | dicta domina abatissa eidem Marchixio, oblig(ando) omnia bona et res dicti monasterii, defendere et guarentare predictas terras et res omnes superius ei hodie locatas usque ad predictum | terminum ^(o) omni t(em)p(or)e, et deinde dum tenuerit ipsas terras et res et sedimen, ab omni homine et persona, collegio et universitate, cum dampno et dispendio dicti monasterii et sine | dampno et dispendio suprascripti Marchixii. Pro qua vero investicione et pro ficto quarum terrarum et rerum territoriarum et sediminum promisit dictus Marchixius, oblig(ando) omnia sua bona pig(nori) presentia et | futura ipsi domine abatisse ad partem dicti monasterii, dare, solvere et consignare in dicto monasterio omni anno in kallendis augusti ster(a) quinque et quar(tarium) unum et cazam unam sicallis | et quar(tarios) tres frumenti et quar(tarium) unum et medium fabarum, et in sancto Martino vel ante ster(a) tria et quar(tarium) unum panici et quar(tarios) tres ^(p) millii et caponem unum; et | predictam totam blavam bonam et sicham ad mensuram Cumanam; et hoc cum omnibus suis dampnis et expensis et sine dampno et dispendio dicti monasterii in penna totius dampni et | interesse; et quod restituent ipsi domine abatisse ^(q) ad partem dicti monasterii possessionem et tenutam suprascriptarum terrarum et rerum territoriarum, casarum et sediminum et aliarum omnium rerum | superius ei locatarum quandocumque dimitterit seu recusaret tenere et laborare dictas res omnes, et cum omni ^(r) suo dampno et dispendio et interesse quod fiet et curet et sustinebitur | pro predictis omnibus attendendis, exigendis et ^(s) observandis quolibet termino preterito. | Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures carte unius tenoris fieri rog(ate) sunt.

Interfuerunt ibi testes [ro]gati ser Guilielmus filius condam ser Mendrixii de Fontana de Mendrixio et Iacobus filius condam Petri Cayroli de Socho et Grigorius filius condam | Boni de Bono de Socho, et pro notariis Fomaxius filius condam Castenee de Surico qui stabat in Porta Monasterio et Mayfredus filius condam Aduxii de Fino de Cumis.

(ST) Ego suprascriptus Mayfredolus notarius Cum(anus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego suprascriptus Fomaxollus notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Gilbertus de Turno notarius Cum(anus) filius condam alterius Gilberti de Turno hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Conradolus de Brena notarius Cum(anus) filius ser Bertrami de Brena de Cumis hanc car(tam) rogatu suprascripti Gilberti de Turno notarii C(umani) scripsi.

- (a) via nell'interlineo. (b) Su iacet segno abbreviativo superfluo. (c) Così A. (d) Segue Amb depennato.
(e) Così A. Probabilmente da integrarsi ubi dicitur ad Navem. (f) a corretta da u. (g) Così A, anche in seguito alternato con Platus. (h) Segue Girardi depennato. (i) partes nell'interlineo. (k) Così A.
(l) ad Pratum nell'interlineo. (m) Così A. (n) In A masarius. (o) segue et de inde depennato.
(p) Segue pan depennato. (q) Segue possessionem depennato. (r) Segue dampno depennato.
(s) Segue oser depennato.

Car(ta) investiture

1276 maggio 31, Como, in monasterio < Sancte Marie >

La badessa Trifina Avvocati investe nomine locacionis seu massaritii i fratelli Giacomo e Giovanni del fu Guglielmo de Carobiolo di Socco di una serie di appezzamenti siti in Socco per un canone in cereali, fave e un cappone, da corrispondersi in parte alle calende di agosto, in parte entro il giorno di s. Martino; e ciò per la durata di nove anni, termine prorogabile a volontà delle parti.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. 5v.

Pergamena di mm. 521|370 x 570|575 in stato di conservazione discreto nonostante qualche macchia diffusa; tagli cuciti prima dell'utilizzo. Tracce di numerose piegature, tra antiche e più recenti, nel senso della larghezza. Rigatura e marginatura.

Sul verso, visibile solo alla luce di Wood «de Piato», forse di mano del XIV secolo. Altre annotazioni archivistiche moderne.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem milleximo ducentesimo septuageximo sexto, die dominico ultimo mensis madii, indictione quarta. Domina Triffina filia condam domini Guilielmi Advocati de Cumis, abatissa | monasterii Sancte Marie Femenilis de Cumis, nomine ipsius monasterii et capituli investivit nomine locacionis seu massaritii Iacobum qui dicitur Piatu et Ioh(ann)em fratres filios condam Guilielmi de Carobiolo de Socho, nominative | de omnibus infrascriptis terris et rebus territoriis, casis et sediminibus et rebus aliis ^(a) iacentibus in loco et territorio de Socho. Videlicet prima pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Carpano sive ad Novellam, que est tabulle triginta | novem, cui coheret a mane via, ab aliis partibus predicti monasterii. § Secunda pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Carobiolo, que est pertice quatuor et media, cui coheret a mane et a monte dicti monasterii, a meridie et a sero | via. § Tercia pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Planam, que est pertice tres et tabulle septem, cui coheret a meridie via, ab aliis partibus predicti monasterii. § Quarta pecia est

campus et ^(b) iacet ubi dicitur ad Eccl(es)iam ^(c), que | est pertice sex et tabulle decem, cui coheret a mane via, ab aliis partibus dicti monasterii. § Quinta pecia iacet ubi dicitur in Arcimolle, que est tabulle tredecim et pedes quatuor, cui coheret undique predicti monasterii. | § Sexta pecia iacet ubi dicitur ad Novellam, que est pertice tres et pedes quinque, et est campus, cui coheret a mane et a meridie dicti monasterii et in parte heredum condam Girardi de Tuirate, et a monte via. § Septima pecia est campus, et iacet ubi dicitur ^(d) | in Carpano sive in Novella ^(e), que est pertice tres et tabulle decemocto, cui coheret a monte via, ab aliis partibus predicti monasterii. § Octava pecia est vinea et campus, et iacet ubi dicitur ad Planam, que est pertice quinque | et tabulle decemocto, cui coheret a mane heredeum condam Girardi de Tuirate, ab aliis partibus predicti monasterii; de qua pecia tenet medietatem suprascriptus Piatu, et aliam medietatem tenet ipse Marchexolus a predicto monasterio. | § Nona pecia iacet ubi dicitur in Saxo, et est vinea, que est ^(f) tabulle decemnovem, cui coheret a meridie via, a mane Iunii de Fino, a sero via et a monte predicti monasterii; de qua pecia tenet dictus Piatu terciam partem, | alias duas partes tenet predictus Marchixius de Carobiollo a predicto monasterio. § Decima pecia est sedimen unum cum curte et area et eius hedi-
ficiis iacente(m) in ipso loco prope plateam co(mun)is, et est tabulle triginta, | cui coheret a mane Zunii de Fino, a meridie via, a sero via, ab aliis partibus dicti monasterii. § Soma suprascriptarum terrarum laboratarum est pertice viginti octo. § Hec sunt prata, silve, buschi et guasta dicti massaricii. | § Videlicet prima pecia est buschus, et iacet ubi dicitur ad Pradellam, que est tabulle quindecim, cui coheret a monte via, ab aliis partibus dicti monasterii. § Secunda pecia iacet ubi dicitur in Montexello, et est buschus, que est tabulle decemocto, cui coheret a mane heredum condam Girardi de Tuirate, a sero eccl(es)ie de Socho, ab aliis partibus predicti monasterii. § Tercia pecia iacet ubi dicitur ad Eccl(es)iam, et est buschus, et est pertice quatuor, | cui coheret a mane et a meridie co(mun)is de Burgaro, ab aliis partibus predicti monasterii. § Quarta pecia iacet ubi dicitur ad Eccl(es)iam, et est guastus, cui coheret a mane co(mun)is de Burgaro, ab aliis partibus predicti monasterii; | de qua tenet dictus Platus terciam partem, et Zunius aliam terciam, et aliam terciam ipse Marchesolus ab ipso monasterio ^(g). § Quinta pecia est guastus, et iacet ubi dicitur in Monte(m) Sancti Abondii, que est pertice quinque et tabulle | quatuordecim, cui coheret a sero illorum de Fino, ab aliis partibus dicti monasterii; de qua tenet suprascriptus Piatu terciam partem, et ipse Marchixius duas partes a predicto monasterio. § Sexta pecia est guastus, | et iacet ubi dicitur ad Montem Sancti Abondii, que est pertice sex et tabulle quindecim, cui coheret a mane dicti monasterii, a meridie riale, a sero monasterii de Vertemate et a monte illorum de Fino, de qua tenet suprascriptus | Piatu terciam partem, et ipse Marchixius alias duas partes. § Septima pecia est guastus, et iacet ubi dicitur ad Navem, que est tabulle triginta una, cui coheret a mane via, a sero et a monte dicti monasterii; | de qua tenet suprascriptus Piatu terciam partem, et alias duas partes tenet ipse Marchixius a predicto monasterio. § Octava pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Pradellam Co-

munem, que est tab(ulle) decem et novem, cui coheret | undique predicti monasterii; de qua pecia tenet suprascriptus Piatuſ terciam partem, et alias duas partes tenet ipſe Marchixiuſ a predicto monasterio. § Nona pecia iacet ubi dicitur ad Pradellam Comu- nem ibidem, et eſt buſchuſ | et pratum, que eſt tab(ulle) quadraginta ſeptem, cui cohe- ret a mane et a meridie Vite de Vitaniſ, ab aliis partibuſ predicti monasterii; de qua te- net dictuſ Piatuſ terciam partem, et alias duas partes ipſe Marchixiuſ | ab ipſo mona- ſterio. § Decima pecia iacet ubi dicitur ad Montexelum et eſt buſchuſ, que eſt pertice tres et tabulle decemocto, cui coheret a mane, a ſero et a monte predicti monasterii, a meridie Pyati de Carobiollo et in parte | eccl(es)ie de Socho; de qua tenet ſupraſcriptuſ Piatuſ terciam partem, et ipſe Marchixiuſ duas partes ab ipſo monasterio. § Undecima pecia iacet ubi dicitur ad Pratum de Eccl(es)ia, q(uo)d eſt pratum, et eſt pertice qua- tuor et | tabulle duodecim, cui coheret a meridie co(mun)is de Burgaro, ab aliis parti- buſ predicti monasterii; de qua tenet dictuſ Pyatuſ terciam partem, et alias duas partes ipſe Marchixiuſ a predicto monasterio. § Duodecima | pecia iacet ubi dicitur ad Eccl(es)iam, que eſt pertice due et tabulle ſeptem, et eſt guatuſtuſ, cui coheret a meri- die co(mun)is de Burgaro, ab aliis partibuſ predicti monasterii; de qua tenet ſupraſcrip- tuſ Platuſ terciam partem, et alias | duas partes tenet ipſe Marchixiuſ a predicto mona- ſterio. § Terciadecima pecia iacet ubi dicitur in Frascayrolla, et eſt guatuſtuſ, q(uo)d eſt pertice due et tab(ulle) decem et ſeptem, cui coheret ab omnibuſ partibuſ dicti mona- ſterii; | de qua tenet ſupraſcriptuſ Platuſ terciam partem, et alias duas partes tenet ipſe Marchixiuſ ab ipſo monasterio. Soma ſupraſcriptorum guatuſtorum et ſilvarum et pratorum ^(h) et buſchorum eſt pertice quatuordecim. Hinc ad annos novem proximos futuros et de inde antea dum placuerit utrique; ita quod predicti Iacobuſ et Ioh(ann)es fratres habeant et teneant predictas terras et reſ ⁽ⁱ⁾ territorias, caſas et ſedimina et reſ alias eiſ hodie locatas per predictam | dominam abatiffam hinc ad predictum terminum et ultra dum placuerit utriſque partibuſ, et de eiſ faciant quicquid facere licet maſariis de re- buſ datis et locatis ad maſaricium, meliorando, infegando et | non peiorando predictas terras et reſ territorias, caſas et ſedimina ſine contradictione ſupraſcripti monasterii et capituli eiuſdem. Et inſuper promiſit dicta domina abatiffa eiſdem fratribuſ, oblig(an- do) omnia bona et reſ | dicti monasterii, defendere et guarentare predictas reſ omneſ ſuperiuſ eiſ locatas omni t(em)p(or)e) donec tenuerint ipſas terras et ſedimen ab omni homine et perſona, collegio et univerſitate cum omni dampno et | diſpendio ipſiuſ mona- ſterii et ſine dampno et diſpendio ſupraſcriptorum fratrum. Pro qua vero inveſticio- ne et pro ficto quarum terrarum et rerum territoriarum et ſediminum promiſerunt pre- dicti Iacobuſ et Ioh(ann)es fratres, oblig(ando) omnia ſua bona pig(nori) preſentia et futura, ita ut quilibet eorum in toto teneatur et ut liceat ipſi domine abatiſſe nomine dicti monasterii quem eorum priuſ in ſolidum voluerit convenire, renonciando auxilio | nove conſtitucionis et epiftule divi Adriani et omni alteri iuri et auxilio legum quo ſe tueri poſent ab hac oblig(acione), dare, ſolvere et conſignare in predicto monasterio omni anno in kallendis auguſti vel ante | ſter(a) quatuor et quar(tarium) unum et caſas

tres sicallis et medium quar(tarium) frumenti et quar(tarium) unum et medium fabarum, et in sancto Martino vel ante ster(a) tria et quar(tarios) duos panici et quar(tarios) tres | millii et caponem unum; et totam predictam blavam bonam et sicham, datam et consignatam ad mensuram Cumanam, et hoc cum omnibus suis dampnis et expensis et sine dampno et dispendio dicti monasterii | in pena tocius dampni et interesse; et insuper q(uo)d restituent ipsi domine abatisse ad partem dicti monasterii possessionem et tenutam dictarum terrarum et rerum territoriarum, casarum et sediminum et aliarum rerum suprascriptarum | quancumque dimitterent seu recusarent tenere et laborare dictas terras et res omnes. Et hoc promiserunt cum omnibus suis dampnis et expensis et interesse que fient, curent et sustinebuntur pro predictis omnibus | et singulis attendendis, observandis et exigendis quolibet termino preterito.

Quia sic inter eos convenit. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures car(te) fieri rogaverunt istius tenoris.

Interfuerunt ibi testes rogati ser Guilielmus filius condam ser Mendrixii de Fontana de Mendrixio et Iacomacius filius condam Petri Cayrolli de Socho et Grigoriu filius condam Boni de Bono de Socho, | et pro not(ariis) Fomaxiu filius condam Castenee de Surico et Mayfredus filius condam Aduxii de Fino, de Cumis omnes.

(ST) Ego suprascriptus Mayfredus notarius C(umanus) interfui et subscripsi. (ST) Ego suprascriptus Fomaxollus notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Gilbertus de Turno notarius Cum(anus) filius condam alterius Gilberti de Turno hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Conradolus de Brena notarius Cum(anus) filius ser Bertrami de Brena de Cumis | hanc car(tam) rogatu suprascripti Gilberti de Turno notarii C(umani) scripsi.

(a) <i>Segue territoriis depennato.</i>	(b) et est campus <i>nell'interlineo.</i>	(c) <i>eccl(es)iam su rasura.</i>
(d) <i>Segue in P depennato.</i>	(e) <i>In A in Novellam.</i>	(f) <i>Segue p(er)tice depennato.</i>
(g) <i>ab ipso monasterio nell'interlineo.</i>	(h) <i>pratarum in A.</i>	(i) <i>Segue om(ne)s depennato.</i>

Car(ta) investiture

1276 maggio 31, Como, in monasterio < Sancte Marie >

La badessa Trifina Avvocati investe nomine locacionis et masaricij i fratelli Adameto e Boroto del fu Boveto de Cayrolo di Socco di una serie di appezzamenti in Socco per un canone in cereali, fave e denaro da corrispondersi in parte alle calende di agosto in parte a s. Martino, e per un periodo di nove anni, con la possibilità di prorogare il termine a volontà delle parti.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, cc. 4v|5r.

Pergamena di mm. 490|270 x 755|750 fortemente sagomata nella parte inferiore, con qualche roscatura

lungo il margine sinistro e macchie diffuse. Tracce di numerose piegature nel senso della larghezza. Rigatura e marginatura.

Sul *verso* di mano forse del secolo XIV: «Socho». Annotazioni archivistiche di mano moderna.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem millesimo ducentesimo septuageximo sexto, die dominico ultimo exeunte madio, indictione quarta. Domina Trefina abbatissa monasterii Sancte Marie Feminilis de Cumis, filia quondam | domini Guilielmi Advocati de Cumis, nomine dicti monasterii et capituli Sancte Marie Femenilis investivit nomine locacionis et masaricii Adametum et Borotum fratres filios quondam Boveti de Cayrolo de Socho, nominative de omnibus | infrascriptis terris et rebus territorii, casis et sediminibus iacentibus in loco et territorio de Socho. Videlicet prima pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Cerayrollo, et est tabulle triginta septem, cui coheret a mane et a meridie strata, et a sero et a monte predicti monasterii. § Secunda pecia | est campus, et iacet ubi dicitur in Barono, et est tabulle viginti due et media, cui coheret undique predicti monasterii. § Tercia pecia est campus, et iacet similiter in Barono, et est pertice decem et tabulle undecim, cui coheret a mane buschus dicti monasterii et ab aliis partibus | predicti monasterii. § Quarta pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Novate, que est tabulle triginta octo, cui coheret a mane et a sero predicti monasterii, a monte via, a meridie eccl(es)ie de Socho. § Quinta pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Mondellum, que est tab(ulle) quadraginta sex, cui | coheret a monte via, ab ^(a) aliis partibus predicti monasterii. § Sexta pecia est campus, et iacet ubi dicitur ad Lavazam, que est pertice tres et tabulla una et media, cui coheret a mane et a monte dicti monasterii, a meridie illorum de Burgaro et a sero illorum de Lucino. § Septima pecia est campus | et vinea, et iacet ubi dicitur in Arigono, que est pertice due et tabulle decem et novem, cui coheret a sero via et ab omnibus aliis partibus predicti monasterii. § Octava pecia iacet ubi dicitur in Melieto, et est vinea, que est ^(b) tabulle viginti, cui coheret undique predicti monasterii. | § Nona pecia est in medio loco de Socho, supra quam est sedimen unum ^(c) in quo habitant ipsi fratres, que est tabulle tredicim et pedes tres, cui coheret a meridie via, ab omnibus aliis partibus dicti monasterii. § Decima pecia iacet ubi dicitur ad Roncatium de Cayrolla, et est campus, | et est pertice quatuor et tabulle undecim, cum p(r)ato uno continenti cum ipsa petia, cui coheret a sero via, ab aliis partibus predicti monasterii; de qua petia tenent medietatem predicti fratres, et aliam medietatem tenet Caracosa mater quondam Gayraldi; que tota est | predicti monasterii. § Undecima pecia iacet ubi dicitur in Baracoa, et est pertice tres et tabulle octo, et est campus, cui coheret a mane via, ab aliis partibus dicti monasterii; de qua petia tenent predicti fratres medietatem et predicta Caracosa tenet aliam medietatem, et est tota predicti | monasterii. § Duodecima petia iacet ubi dicitur in Saxo, et est pertice quatuor et tabulle sex, et est campus, cui coheret a sero via ^(d) et ab aliis partibus predicti monasterii; de qua petia tenent dicti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet Caracosa suprascripta, et est tota predicti monasterii. | § Ter-

ciadecima pecia iacet ubi dicitur in Carobiolo ^(e), que est pertice due et tabulle due campi, cui coheret a mane dicti monasterii, a meridie rialle, a sero et a monte via; de qua pecia tenent suprascripti fratres medietatem et dicta Caracossa aliam medietatem, et est tota predicti monasterii. | § Quartadecima pecia est vinea et iacet ubi dicitur in Malieto, que est tabulle viginti et pedes duo, cui coheret a sero via et ab aliis partibus predicti monasterii; de qua pecia tenent suprascripti fratres medietatem et aliam medietatem dicta Caracossa, et est tota predicti monasterii. § Quintadecima pecia iacet ubi dicitur in Saxo, que est tabulle due, et est campus, cui coheret undique suprascripti monasterii ^(f); de qua tenent suprascripti fratres medietatem et suprascripta Caracosa aliam medietatem a predicto monasterio, et est tota predicti monasterii. § Sextadecima pecia est sedimen unum | cum hedificiis in quo habitant ipsi fratres, et iacet in medio loco, que est tab(ulle) decem et novem, cui coheret a mane et a monte via, a meridie et a sero predicti monasterii; de quo tenent predicti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet dicta Caracossa, et est tota predicti monasterii. | § Decimaseptima pecia iacet ubi dicitur in Barono, que est pertice tres et tabulle sex, et est campus, cui coheret undique predicti monasterii; de qua pecia tenent dicti fratres medietatem et aliam medietatem dicta Caracossa a dicto monasterio. § Decima octava | pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Baracoa, et est pertice tres et tabulle octo, cui coheret a mane via, ab aliis partibus predicti monasterii; de qua tenent dicti fratres medietatem et ipsa Caracosa aliam medietatem a predicto monasterio. § Decima nona pecia est | campus et iacet ubi dicitur ^(g) ad Novellam, que est per(t)ice due et tabulle viginti, cui coheret undique predicti monasterii; de qua pecia ^(h) tenent suprascripti fratres medietatem et ipsa Caracosa aliam medietatem, et est tota predicti monasterii. § Vigesima pecia | est campus et iacet ubi dicitur in Saxo, que est pertice quatuor et tabulle quinque et pedes decem, cui coheret a sero via et ab aliis partibus predicti monasterii; de qua pecia tenent predicti fratres ⁽ⁱ⁾ medietatem, et aliam tenet dicta Caracossa a predicto monasterio. § Vigesima | prima pecia iacet ubi dicitur in Carobiollo, que est pertice due et tabulle due, et est campus, de qua tenent predicti fratres medietatem et dicta Caracossa aliam medietatem ab ipso monasterio. § Vigesima secunda pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Malieto, | que est tabulle viginti una, cui coheret a sero et ab aliis partibus predicti monasterii; de qua tenent suprascripti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet dicta domina Caracosa a predicto monasterio. § Vigesima tertia pecia est campus, et iacet ubi dicitur in Saxo, | et est tabulle triginta tres, cui coheret undique predicti monasterii; de qua tenent ipsi fratres medietatem et ipsa Caracosa aliam medietatem ab ipso monasterio. § Vigesima quarta pecia est sedimen unum in quo habitant ipsi fratres, et est tabulle decem et novem | preterita tertia parte illarum tabularum quinquaginta septem et med(ie) de sedimine suprascriptorum fratrum, cui coheret a mane et a monte via, ab aliis partibus dicti monasterii. Soma suprascriptarum terrarum laboratarum cum medietate sediminis est pertice viginti quinque. | Hec sunt prata ^(j) sive buschi et pascua sive bruga suprascripti massaricii. Videlicet prima pecia

iacet ubi dicitur in Rusperga, et est guastum, q(uo)d est tabulle triginta tres et pedes octo, cui coheret a sero via et ab aliis partibus predicti monasterii; de qua laborant suprascripti fratres | medietatem et aliam medietatem dicta Caracossa a predicto monasterio. § Secunda pecia iacet ubi dicitur in Vineate, et est guastum, et est tabulle quadraginta quinque, cui coheret a monte predicti monasterii, ab aliis partibus heredum condam Cayrolli; de qua laborant | suprascripti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet dicta Caracossa a predicto monasterio. § Tercia pecia est guastum, q(uo)d est pertice quatuor et tabulle decem et novem, et dicitur ad Ronchum Sancti Abondii, cui coheret a mane heredum quondam Cayroli et ab aliis | partibus dicti monasterii. § Quarta pecia iacet ubi dicitur ad Lavazam, et est pratum, que est pertice due et tabulle septem, cui coheret a mane et a meridie dicti monasterii, a monte eccl(es)ie de Socho et a sero illorum de Lucino; de qua pecia tenent suprascripti fratres medietatem | et aliam medietatem dicta Caracossa a predicto monasterio. § Quinta pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, que est tabulle viginti tres, cui coheret undique predicti monasterii. § Sexta pecia iacet ubi dicitur ad Cayrollam, et est pratum, cui | coheret undique predicti monasterii, que est tabulle undecim. § Septima pecia iacet ubi dicitur similiter ad Cayrollam, et est pratum ibidem, que est tabulle triginta, cui coheret undique predicti monasterii. § Octava pecia iacet ubi dicitur ad Pozollum, et est pratum, | cui coheret in parte G(ri)gorii de Bono, ab aliis partibus predicti monasterii, que est pertice due et media; de qua pecia tenent predicti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet Ottobellus de Marchixio a predicto monasterio. § Nona pecia iacet | ubi dicitur ad Cayrollam, et est guastum, q(uo)d est tabulle viginti ^(k) septem, cui coheret ^(l) a monte via et ab aliis ^(m) partibus dicti monasterii; de qua pecia tenent suprascripti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet suprascripta Caracossa ab ipso monasterio. | § Decima pecia iacet ubi dicitur ad Pesinam de Cayrolla, et est guastum, que est tabulle quadraginta due, cui coheret undique predicti monasterii; de qua tenent dicti fratres medietatem et aliam medietatem dicta Caracossa ab ipso monasterio. | § Undecima pecia iacet ubi dicitur ad Piodum, et est guastum, que est pertice quatuor et tabulle decem septem, cui coheret undique dicti monasterii; de qua tenent suprascripti fratres medietatem et aliam medietatem dicta Caracossa a predicto monasterio. § Duodecima pecia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Piodum, cui coheret undique dicti monasterii; de qua tenent suprascripti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet ipsa Caracossa a predicto monasterio; que est pertica una et tabulle | due. § Terciadecima pecia est guastum, et iacet ubi dicitur * * * * * , que est tabulle septem, cui coheret undique suprascripti monasterii; de qua pecia tenent dicti fratres medietatem et aliam medietatem ipsa Caracossa a predicto monasterio. | § Quartadecima pecia iacet ubi dicitur ad Navem, et est guastum, et est pertice tres et tab(ulle) tredecim, cui coheret a mane et a monte ⁽ⁿ⁾ dicti monasterii, a meridie via et a sero dicti monasterii; de qua tenent suprascripti fratres medietatem et aliam dicta Caracossa | a predicto monasterio. § Quintadecima pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Adrium, que est tabulle ^(p) tri-

ginta due, cui coheret undique predicti monasterii; de qua tenent suprascripti fratres medietatem, et aliam medietatem tenet ipsa Caracossa a predicto monasterio. | § Sex-
tadecima pecia est p(r)atum, et iacet similiter ad Adrium, et est tab(ulle) decem octo
et media, cui coheret undique predicti monasterii; de qua pecia tenent suprascripti fra-
tres medietatem et aliam medietatem ipsa Caracossa a predicto monasterio. § Decima-
septima pecia iacet ubi dicitur in Luyrana, | que est pertice trigintaquinque, et est bu-
schus, cui coheret a sero illorum de Fino et de Vertemate, ab aliis partibus predicti mo-
nasterii; de qua pecia tenent suprascripti fratres perticas duas et tabullas quatuorde-
cim, et alii massarii tenent alias partes dicti buschi a predicto | monasterio. § Deci-
maoctava pecia iacet ubi dicitur in Luyrana, et est buschus, que est pertice octuaginta
quinque, cui coheret a mane in parte via et in parte illorum de Vertemate, a monte flu-
men Sevissi, ab aliis partibus predicti monasterii; de qua pecia tenent | dicta Admira-
da perticas undecim et tab(ullas) octo et alii masarii ^(b) ipsius monasterii alias partes. §
Decimanona pecia iacet ubi dicitur ad Cayrollam, et est pratum, q(uo)d est tabulle se-
decim et pedes duos, cui coheret undique predicti monasterii; de qua pecia tenent su-
prascripti fratres medietatem, | et aliam medietatem ^(a) ipsa Caracossa tenet a predicto
monasterio. § Vigesima pecia est guastum, et iacet ubi dicitur ad Cayrollam, que est
tab(ulle) decem, cui coheret a monte via, ab aliis partibus predicti monasterii; de qua
tenent ipsi fratres medietatem | et aliam medietatem ipsa Caracossa a predicto mona-
sterio. § Vigesima prima iacet ubi dicitur ad Cayrollam, et est buschus, que est pertice
quatuor et tab(ulle) septem; de qua tenent suprascripti fratres medietatem et ipsa Cara-
cossa aliam medietatem ab ipso | monasterio; cui coheret undique predicti monasterii. §
Vigesima secunda pecia est pratum, et iacet ubi dicitur ad Pontexelum, q(uo)d est
tab(ulle) * * * * * , q(uo)d pratum tenent dicti fratres a predicto monasterio, cui
coheret ab omnibus partibus dicti monasterii. | Soma suprascriptarum terrarum, gua-
storum et pratorum est pertice decem octo et media. Hinc ad annos novem proximos
futuros et deinde dum placuerit ambabus partibus; ita quod suprascripti Adametus et
Borotus fratres habeant et teneant predictas terras et res territorias, casas | et sedimina
eis hodie locatas per predictam dominam abatissam hinc ad predictum terminum et ul-
tra donec placuerit ipsi domine abatisse, et de eis faciant quicquid facere licet masariis
de rebus datis et locatis, meliorando, infegando et non peiorando predictas | terras et
res territorias sine contradictione dicte domine abatisse et capituli eiusdem monasterii
vel alicuius persone. Et insuper promisit dicta domina abatissa eisdem fratribus,
oblig(ando) omnia bona et res dicti monasterii, defendere et guarentare | suprascriptas
res omnes superius locatas eis omni t(em)p(or)e usque ad predictum terminum et
deinde dum tenuerint ipsas terras et res et sedimina ab omni homine, persona, collegio
et universitate cum omni dampno et dispendio dicti monasterii et sine dampno | supra-
scriptorum fratrum. Pro qua vero investicione et pro ficto quarum terrarum et rerum
territoriarum et sediminum promiserunt suprascripti Adametus et Borotus fratres,
oblig(ando) omnia sua bona pig(nori) presencia et futura, ita ut quilibet eorum in toto

teneatur et ut liceat | abatisse nomine dicti monasterii convenire quem eorum prius voverit in solidum, renonciando auxilio nove constitutionis et epistule divi Adriani et omni alteri iuri et legum auxilio quo se tueri possent ab hac obligacione, | dare et solve- re et consignare in dicto monasterio omni anno in kallendis augusti vel ante ster(a) quinque sicallis et quartarium medium ^(r) fabarum, et in sancto Martino ster(a) quinque et quartarium ^(s) medium panici et quartarium unum millii et denarios duodecim | et caponem unum; et predicta blava bona, sica et monda ad mensuram Cum(anam), et hoc cum omnibus suis dampnis et exspensis et sine dampno et dispendio suprascripti monasterii in penna tocius dampni et interesse. Et insuper quod restituent | ipsi domine abatisse ad partem dicti monasterii possessionem et tenutam suprascriptarum terrarum et rerum territoriarum et sediminum et aliarum rerum supradictarum quandocumque dimitterent seu recusarent tenere et laborare suprascriptas res omnes et terras. Et hoc cum omnibus suis | dampnis et ^(t) exspensis et sine dampno et dispendio dicti monasterii. Et hoc promiserunt cum omni dampno et dispendio et interesse quod fient et sustinebontur pro predictis omnibus et singulis atendendis et observandis et exigendis | quolibet termino preterito. Actum Cumis, in predicto monasterio. Unde plures car(te) unius tenoris fieri rogaverunt.

Interfuerunt ibi testes rogati ser Guilielmus filius quondam ser Mendrixii de Fontana de Mendrixio et Iacomacius filius quondam Petri Cayroli de Socho et Grigorius filius quondam Boni de | Bono, et pro not(ari)is Fomaxius filius condam Castenee Calig(arii) de Surico et Maynfredus filius condam Aduxii de Fino.

(ST) Ego suprascriptus Mayfredolus notarius Cum(anus) interfui et subscripsi. (ST) Ego suprascriptus Fomaxollus notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Gilbertus de Turno notarius Cum(anus) filius condam alterius Gilberti de Turno hanc car(tam) tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Conradolus de Brena notarius Cum(anus) filius ser Bertrami de Brena de Cumis hanc car(tam) rogatu suprascripti Gilbertoli | de Turno notarii Cum(ani) subscripsi.

(a) In A ad.	(b) e(st) nell'interlineo.	(c) unu(m) nell'interlineo.	(d) via nell'interlineo.
(e) Cayrobiolo con -y- espunta.	(f) s(uprascrip)ti mo(n)ast(er)i(i) nell'interlineo.	(g) Segue in Baracoa depennato.	
(h) Seguono due lettere, sembra pe, depennate.	(i) Segue et (tachigrafico) aliam depennato.	(j) Segue sil depennato.	
(k) Nell'interlineo in corrispondenza di viginete le lettere be.	(l) Segue undique depennato.	(m) Così, probabilmente	
per il consueto aliis.	(n) -o- corretta su er.	(o) ad ripetuto.	(p) masarii nell'interlineo.
(q) Segue ill depennato.	(r) medium nell'interlineo in corrispondenza di unu(m) depennato.	(s) In A quatarium(m).	
(t) Segue int depennato.			

Carta vendicionis

1278 dicembre 30, <Como>, in monasterio <Feminillis>

Giovanni figlio del fu Pietro de Castello, i suoi fratelli Gairardo e Giaco-

molo, suo figlio Guarnerio, i fratelli Zanazio e Perro figli emancipati di Anselmo de Castello, tutti di Socco, vendono al Monastero Femminile di Como, in persona della badessa Trifina Avvocati, quattro appezzamenti di brugera siti nel territorio di Socco nelle località dette in Luirana, in Frescarolla ed in Bezo per la somma di sei lire e cinque soldi in denari nuovi.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. 5v, con data errata 1278 dicembre 2.

Pergamena di mm. 490|518 x 346|360 in buono stato di conservazione. Tre piegature nel senso della larghezza, una nel senso della lunghezza. Rigatura e marginatura.

Sul verso «Socho» di mano forse del XIV secolo. Altre annotazioni archivistiche moderne.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem milleximo ducentesimo septuageximo octavo, die iovis secundo exeunt(e) decembri, indictione sexta. Vendicionem, datum et cessionem et tocius sui et cuiusque eorum | iuris domini et possessionis translationem ad proprium fecerunt Ioh(ann)es filius condam Petri de Castello et Guar(narius) eius filius, parabola et consensu ipsius patris sui, et Çanazius et Perrus fratres filii emancipati Anselmi de | Castello, ut ibi dixerunt et confessi fuerunt, et Gairardus et Iacomolus qui dicitur Bochonus fratres filii condam Petri de Castello, omnes de Socho, quilibet eorum pro omni suo iure, domine Trifine de Advocatis abbatisse Monasterii | Feminillis de Cumis, recipienti nomine et ad partem ipsius monasterii, nominative de petia una brugere iacent(e) in territorio de Socho ubi dicitur in Luirana, cui coheret a mane suprascripti monasterii et in parte Guidonis Trefollii | de Cumis, a meridie eccl(es)ie Sancti Iohannis de Vertemate, a sero suprascripte eccl(es)ie in parte et in parte dicti monasterii, a nullora dicti monesterii ^(a), et est per mensuram pertice octo et media vel circa id; item de petia una brugere iacent(e) in | eodem territorio ubi dicitur in Frescarolla, cui coheret a mane suprascripti monasterii, a meridie heredum condam Iacobi de Cairolo, a sero et a nullora suprascripti monesterii, et est per mensuram pertice tres et media; item de petia una brugere iacent(e) | in eodem territorio ubi dicitur similiter in Frescarolla, cui est a mane et a meridie suprascripti monesterii, a sero via, a nullora suprascripti heredis condam Iacobi de Carollo, et est pertica una; item de petia una brugere iacente in eodem territorio ubi | dicitur in Bezo, cui est a mane heredum condam Boveti de Cairolo de Socho, a meridie et a sero et a nullora suprascripti monesterii, et est pertica una; salvo si alie vel aliter reperirentur coh(e)r(entie); et hec cum omnibus suis pertinenciis, accessionibus et | utilitatibus, ascuis, pascuis, comunanciis et viganalibus all(iis)que suis iuribus in integrum. Et eidem domine abbatisse recipienti nomine dicti sui monasterii predicti venditores dederunt, cesserunt et mandaverunt omnes actiones | et rationes reales et personales, utiles, directas et ypotecharias et omnia alia iura eis et cuique eorum pertinentes et pertinentia et spectantes et | spectantia in ipsis et super ipsis rebus venditis et earum racione et occaxione. Ad hec predicti venditores dederunt parabolam et licenciam suprascripte domine abbatisse dicto nomi-

ne intrandi et apprehendendi corporallem | possessionem et tenutam suprascriptarum peciarum brugiarum venditarum, et donec intraverit et apprehenderit constituerunt se nomine ipsius monesterii ipsas res venditas tenere et possidere; cui possessioni illico renunciaverunt, | abdicando a se omne ius domini et possessionis ipsarum rerum venditarum et in ipsum emptorem penitus trasferendo, eumque faciendo et constituendo verum dominum et possessorem earumdem rerum venditarum et | verum procuratorem in rem suam de predictis suis propriis ministeriis et factis. Preterea suprascripti venditores promiserunt, oblig(ando) omnia sua et cuiusque eorum bona pignori presencia et futura suprascripte domine abbatisse recipienti nomine | et ad partem dicti monasterii, defendere et guarentare ipsi monasterio, quilibet pro sua rata parte, suprascriptas res venditas ab omni persona, collegio et universitate omni t(em)p(ore) suis dampnis et expensis et sine dampnis et | expensis suprascripti monesterii, sub pena dupli infrascripti pretii et totius da(m)pni et interesse sole(m)p(n)iter in stipulatum deducta et promissa, et cum omnibus da(m)pnis et expensis que fierent et substinerentur pro ipsa penna pettenda | et habenda sub ypotecha et oblig(atione) pig(nori) omnium suarum rerum et bonorum. Hoc acto et pacto inter eos, quod liceat ipsi monasterio capere et detinere personaliter ubique suprascriptos venditores et in carzeribus includere pro | predictis omnibus et singullis. Et pro hac venditione et dato et cessione et pro predictis omnibus et singulis contenti et confessi fuerunt suprascripti venditores se recepisse et habuisse ab ipsa domina abbatisa solvente nomine et de denariis | propriis dicti monesterii libras sex et solidos quinque denariorum novorum precii nomine, renunciando exceptioni non numerate et non recepte pecunie, doli mali et in factum, et sine causa vel ex iniusta causa, et erroris et deceptionis, et ne aliquo | t(em)p(ore) dicere nec allegare possint se deceptos esse in hac ^(b) venditione ultra dimidiam iusti precii, vel quod eis ultra iustum precium supleatur, et rei aliene vendite scienti, et illis legibus et iuribus quibus caventur libera | corpora pro pecunia capi non posse, et beneficio cedendi bonis suis, et omnibus statutis et ordinamentis co(mun)is de Cumis factis et que fieri possent de cetero super cartis et not(is) c(omun)is de Cumis dandis creditoribus in solutum; et generaliter | omnibus aliis exceptionibus, defensionibus et beneficiis et iuribus co(mmun)ibus et specialibus quibus se tueri et defendere possent de predictis vel contra predicta venire seu facere aliqua racione vel occaxione. Actum in predicto monesterio.

Interfuerunt ibi testes et not(arii) rogati dominus Guillielmus de Fontana filius condam ser Mendrixii de Fontana de Mendrixio et ser Zanazius Scribotus filius condam ser Iacobi Scriboti de Cermenate et Fomaxius Calegarius filius condam Marchixii Caleg(arii), | et pro not(ariis) Nicolla de Novezano filius condam ser Petri Bonolzelli de Novezano et Petrolus filius condam Guasparri de Grossa de Cumis, omnes testes et notarii.

(ST) Ego suprascriptus Nicola de Novezano not(arius) C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego suprascriptus Petrolus de Grossa notarius C(umanus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Iacobus Engonus notarius Cum(anus), filius quondam Mendrixii Engoni de Mendrixio de Cumis hanc cartam vendicionis ut supra tradidi et scripsi.

(a) Così A, anche in seguito alternato con la forma *monasterii*.

(b) In A hoc.

61

Carta investiture

1284 marzo 19, <Como>, in curia Monasterii <Feminilis>

La badessa Trifina Avvocati investe nomine locacionis ad fictum Giovanni del fu Girardo Carbonus di Bovisio, abitante a Vergosa, di appezzamenti siti nel territorio di Cavallasca; ciò per un canone annuo in granaglie, denaro, pepe e per la metà del vino prodotto, da versarsi parte alle calende d'agosto, parte a s. Martino e parte al tempo della vendemmia, e per la durata di nove anni con la possibilità di rinnovare il contratto a volontà delle parti.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario* c. 19r, con data errata 1284 maggio 18.

Pergamena di mm. 543|561 x 520|560 in buone condizioni; qualche foro originario della pergamena e piccoli strappi lungo le piegature. Un taglio che interessa il margine superiore è stato cucito e rapezzato con l'aiuto di un frammento di pergamena. Tre piegature nel senso della larghezza e altrettante nel senso della lunghezza. Rigatura e marginatura.

Sul verso «Carta de Vergosa» di mano forse del secolo XIV; «Vergossia», di altra mano forse dello stesso secolo. Altre annotazioni archivistiche moderne.

Per la redazione di questo atto il notaio si avvalse di una serie di appunti scritti (per quanto sembra di capire dalla scrittura poco visibile) da lui sul verso della *memoria terrarum* del 19 giugno 1254 (n. 30): ciò perché la presente investitura concerneva, con poche variazioni, le medesime terre elencate in quella *memoria*, anche se in qualche caso nomi di persona e luogo compaiono scritti nei due atti in modi differenti. Il notaio quindi nel prepararsi una sorta di imbreviatura del nuovo atto non stette a ricopiare l'elenco di terre, ma decise di riferirsi all'atto vecchio, segnalando sul verso di esso le variazioni sopra accennate e scrivendo di seguito in forma schematica i dati relativi a protocollo ed escatocollo della nuova investitura. Vi aggiunte da ultimo un appunto riguardante una quietanza di fitti arretrati delle medesime terre, quietanza che doveva probabilmente costituire un atto a sé stante (che però non ci è pervenuto) o essere inserita come ultimo paragrafo nell'investitura presente (il che però non è stato fatto). Che il notaio si sia servito di tali appunti alla stregua di una normale imbreviatura è anche dimostrato dal fatto che essi presentano una lineatura a prova dell'estrazione del *mundum*. Si riporta questo testo, ribadendo che la scrittura è in gran parte smarrita e visibile (non per intero) solo con il ricorso alla luce di Wood: «Ultima pecia est a meridie Sancti Colombani et in parte dicti monasterii. | § Ista lista est de Vergoxia. | Item de pecia una silve iac(ente) in territorio de Vergoxia ubi dicitur ad Lagazium: a mane dicti monasterii, | a meridie heredum condam ser Actonis de Lucino, a sero dicti monasterii, a monte heredum condam ser Azonis Galeio et in parte | dicti monasterii. | Item aliam peciam unam silve cum arboribus supra iac(entem) prope sedimen dicti monasterii, ubi dicitur | in Casinalia: a mane habet heres condam Gotefredi de <segue parola illeggibile cancellata> Bontade, a meridie dicti monasterii, a sero similiter, | a monte habet condam ser Actonis de Lucino. | .MCLXXXIII. die dominico

.XVIII. mensis marzii domina Trifina de Advocatis abatissa Monasterii | Feminilis de Cumis, filia domini Guillielmi Advocati de Cumis, suo nomine et nomine dicti monasterii, investivit iure locacionis ad fictum Ioh(ann)em filium condam Girardi Carboni de Buyxio qui stat in Vergoxia | in predictum masaricium, et hoc hinc ad festum sancti Martini prox(imi), et abinde in antea ad annos | .VIII. proximos et ultra donec voluntas par[tium] nominative de omnibus suprascriptis terris et rebus territorii | preter de tribus que signate sunt supra, per [...] pro ficto vero promisit dare hinc ad kal(lendas) augusti prox(imi) somam .I. formenti | et somas duas sicalis, et ad sanctum Martinum prox(imum) quartarios .XII. panici et medium totius vini quod fuerit | in ipsis vineis et sol(idos) .XXVIII. novorum, et lib(ram) .I. piperis et capones duos *(et - duos nel-interlineo)*, et hec omnia bona ad mensuram C(umanam), consignata C(umis) in predicto | monasterio. Sub pot(estate) etcetera, renont(iando) etcetera. | Testes Ambroxius filius condam Iohannis Rechi de C(umis) et Castelolus filius Alberti de Lantate | qui stat Cumis pistor et Mafeus filius condam Grenzii de Morbegno qui stat Camenago plebis Ogate | et Franciscus filius condam Varixii de Mercate qui stat in predicto monasterio. | Ibidem dicta domina fuit confessa pro se et dicti (?) se esse soluta de omnibus fictis preteritis ipsius | a sancto Martino retro [...] .MCLXXXII. de ficto predictarum terrarum .X. annorum preteritorum.»

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, die dominico decimo nono mensis marzii. Domina Trifina de Advocatis filia condam domini Guillielmi Advocati de Cumis, | Dei gracia abatissa Monasterii Feminilis de Cumis, pro se et nomine capituli et conventus dicti Monasterii Feminilis de Cumis investivit nomine locacionis ad fictum hinc ad festum sancti Martini proximi | et deinde in antea ad annos novem proximos futuros et donec fuerit voluntas partium Ioh(ann)em filium condam Girardi Carboni de Buyxio qui stat in Vergoxia in masaricio predicti monasterii, nominative | de pecia una campi iacente in territorio de Cavalasca ubi dicitur ad Lazaronum, cui coheret a mane heredum condam ser Azonis Galie de Cumis, a meridie bruga ipsius monasterii, a sero heredum condam ser Iacobi Zachere, | a monte ser Facii de Cantono, et est pertice tres et media. Item de petia una campi cum terra guasta in capite iacente ubi dicitur ad Scanabecum, et est illa terra guasta tabulle tres et pes unus via mediante, | cum arboribus castanearum supra, cui coheret a mane heredum condam Finiberti de Pontegano, a meridie heredum condam Gotefredi de Bontate et heredum Petrazi Guitti, a sero eccl(esi)e Sancti Columbani de Cumis, a monte heredum condam | Lafranci de Lovo de Vico, et est tabulle viginti septem et pedes tres. Item de pecia una terre campive et silvate et in parte brugive et zerbive simul se tenente, et iacet ubi dicitur ad Campum | Lazaronum sive Silva Lazaronum sive ad Campum de Sedimine, cum arboribus supra; et solebat esse scripta in duabus partibus, et est pertice decem novem et tabulle novem et media: a mane heredum condam | Lanterii de Interlignis, a meridie clausum heredum condam ser Attonis de Lucino et in parte heredum condam suprascripti ser Lanterii et in parte fondum vallis de la Fontana, a sero via et in parte heredum condam ser | Iacobi Zachere et in parte ipsius monasterii, a monte suprascripti monasterii via mediante. Item de pecia una brugere cum arboribus supra ibi prope (con)tinua(m) cum predicta pecia, cui coheret a mane predicti | monasterii, a meridie heredum condam suprascripti Lanterii, a sero heredum Lafranci Zachere, a monte heredum condam Iacobi Zachere, et est pertica una et tabulle decem. Item sedimen unum cum vinea et buschis | simul se tenente cum ipso sedimine et

cum arboribus supra, et <est> pertice .XV. et tabulle novem et media vinea cum ipso sedimine, et est pertice tres et tabulla una buschus: a mane heredum condam Iacobi Zachere | et in parte heredum condam suprascripti Lanterii de Interlignis, a meridie fondum vallis, et ultra vallem heredum condam Gotefredi de Bontate et in parte suprascripti monasterii, a sero suprascripti monasterii et in parte eccl(esi)e Sancti | Colu(m)bani de Cumis et in parte heredum condam suprascripti Iacobi Zachere. Item de pecia una terre prative et campive simul se tenente iacente ubi dicitur ad Ysellum: a mane suprascripti monasterii, a meridie buschus suprascripti | monasterii usque in fondum vallis, a monte heredum condam suprascripti Iacobi Zachere, et est pertice decem et tabulle decemseptem inter pratum et campum; de quo est pratum pertice quatuor et campum ^(a) | pertice sex et tabulle decemseptem; de quo dictus monasterius ^(b) h(abe)nt tabullas sedecim ab Arnaldo Guitto pro scontro unius buschi ei dati ad Ysellum. Item cum ea uno tenore de pecia una buschi | que est ^(c) tabulle sedecim et media, cui coheret a mane et a monte suprascripti monasterii, a meridie riale sive fondum vallis, et ultra vallem heredum condam Gotefredi de Bontate, a sero dicatorum heredum et heredum | condam Petracci Guitti. Item de alia pecia buschi iacente ibi prope a sero partis dicte pecie buschi, cui coheret a mane suprascripti monasterii, a meridie heredum suprascripti Gotefredi, a sero fondum Vallis Grande, a monte | heredum condam suprascripti Iacobi Zachere, et est pertica una et media. Item de campo uno cum firanico uno de vitibus supra, et est pertice quatuor et tabulle tredecim, cui coheret a mane et a meridie suprascripte | eccl(esi)e Sancti Columbani, a sero buschu(m) suprascripti monasterii, a monte vinea suprascripti monasterii, et est tabulle quatuor et media ^(d). Item de pecia una buschi simul tenente cum predicta, et est tabule quatuor et media: | a mane Sancti Columbani, a meridie fondum Vallis Grande, a sero eccl(esi)e Sancti Columbani, a monte vinea suprascripti monasterii. Item de campo uno et vinea simul se tenente, et dicitur in Ca(m)po Piano: a mane suprascripti monasterii | et in parte Sancti Colu(m)bani, a meridie suprascripti monasterii usque in fondum Vallis Grande, a sero Sancti Colu(m)bani, et est pertice octo et tabulle * * * * * et pedes quatuor. Item de campo uno ubi dicitur ad Campum | Marcidum, et est pertice quatuor et tabulle due, cui coheret a mane eccl(esi)e Sancti Columbani, a meridie pratum suprascripti monasterii, a sero heredum condam Iacobi Zachere, a monte suprascripte eccl(esi)e Sancti Columbani. Item | de prato uno (con)tinuo cum ipso Campo Plano ^(e) cui coheret a mane suprascripti monasterii, a meridie eccl(esi)e Sancti Colu(m)bani, a sero et a monte Iacobi Zachere sive heredum eius, et est pertice tres et tabulle tredecim. Item | de pecia una buschi (con)tinua cum predicto prato, et iacet ubi dicitur ad Dossu Guiete, et est pertice tres et tabulle sex: a mane ec(cles)ie Sancti Columbani, a meridie rialis Vallis Grande, a sero heredum condam Iacobi | Zachere. Item de pecia una buschi iacente in Valle de Monacha sive de Barcholi: a mane illorum de la Pobia, a meridie et a sero riale, a monte illorum de la Pobia, et est pertice due et tabulle quatuordecim. | Item de campo uno cum aliquantulo buscho et cum alio ca(m)po subtus ipsum

buschum iacente ubi dicitur ad Prevedesam: a mane eccl(esi)e Sancti Columbani, a meridie suprascripti monasterii et in parte suprascripte eccl(esi)e Sancti Colu(m)bani, | a sero silva suprascripti monasterii, et est pertice quatuor et tabulle viginti due et pedes tres; intus quam est ^(f) pertica una buschi. Item de pecia una campi cum aliquantulo busco et cum quodam alio campello | subtus ibi prope: a mane heredum condam Lanterii de Interlignis, a meridie et a sero suprascripte eccl(esi)e Sancti Colu(m)bani, a monte illorum de Interlignis, et est pertica una et tabulle tres; intus quam sunt tabulle septem buschi. | Item de pecia una silve cum arboribus supra, et est pertice decem et ^(g) pedes octo iacente ubi dicitur post domos capitaneorum de Lucino: a mane et a meridie via et ultra h(e)r(edum) condam ser Attonis de Lucino, | a sero heredum condam ser Iacobi Zachere, a monte eccl(esi)e Sancti Colu(m)bani. Item de pecia una silve cum arboribus supra ubi dicitur ad Crucem, et est pertice tres et media: a mane eccl(esi)e Sancti Columbani et in parte | suprascripti monasterii, a meridie et a sero heredum condam ser Iacobi Zachere, a monte via. Item de pecia una silve iacente in territorio de Vergossia ubi dicitur ad Lazaronum: a mane dicti monasterii, a meridie heredum condam | ser Attonis de Lucino, a sero dicti monasterii, a monte heredum condam ser Azonis Galei et in parte dicti monasterii. Item de pecia una silve cum arboribus supra iacente prope sedimen dicti monasterii iacente | ubi dicitur in Casinalia: a mane heredum condam Gotefredi de Bontate, a meridie et a sero dicti monasterii, a monte heredum condam dicti ser Attonis. Salvo si alie vel aliter reperhrentur coher(entie). Et hoc cum omnibus suis | pertinentiis et accessionibus et aliis iuribus universis predictis terris spectantibus et pertinentibus, ita ut amodo hinc ad predictum terminum predictus Ioh(ann)es habeat, teneat et laborat ^(h) predictas terras et res | teritorias, et exinde faciat quidquid voluerit ut ⁽ⁱ⁾ de rebus locatis facere licet, meliorando et non peiorando, sine contradictione predicte domine abatisse et predicti monasterii et cuiuslibet alterius persone | et universitatis. Pro ficto vero quarum terrarum et rerum teritoriarum predictus Ioh(ann)es promisit, oblig(ando) omnia sua bona pig(nori) presencia et futura predicte domine abatisse recipienti pro se et nomine et ad partem predicti | monasterii et conventus, dare et solvere et consignare eis in predicto monasterio quolibet anno per infrascriptos terminos ^(k) infrascriptas quantitates, videlicet in kallendis augusti somam unam formenti et | somas duas sicallis, et in festo sancti Martini quartarios duodecim panici et soldos viginti novem denariorum novorum et libram unam piperis et caponos duos, et t(em)p(ore) vendemiarum quolibet anno medietatem tocius | vini q(uod) fiet et nasceretur super predictis terris; et hec omnia bona et sicca et monda sine fraude, consignata Cumas in predicto monasterio. Et hoc cum omnibus expensis, dampnis et interesse que | fiet et curent et pacientur pro predictis omnibus et singulis petendis, exigendis et habendis quolibet termino preterito; et hoc in bona blava et sicca et monda, et in bonis denariis, et in bonis caponibus, | et in bono pipere, et in bono vino tantum, et non in cartis nec nottis co(mun)is de Cumis nec alterius co(mun)is. Eo pacto inter eos quod pro predictis omnibus et singulis liceat et licitum sit predicte domine abatisse

| pro se et nomine dicti monasterii et capituli ubique post quemlibet terminum capere et captum personaliter detinere predictum Ioh(ann)em et in carzeribus includere, renonciando omnibus legibus, statutis et consuetudinibus | factis et facturis super hominibus non capiendis et bonis cedendis, et super cartis et nottis co(mun)is de Cumis vel aliis rebus dandis creditoribus in solutum, et excepcioni non debendarum rerum de ficto, et | generaliter omni alteri iuri legum statutorum auxilio unde se tueri posset a predictis aliquo iure co(mmun)i vel speciali.

Actum in curia predicti monasterii. Unde plures.

Interfuerunt ibi testes rogati Ambroxius filius condam Ioh(ann)is Rechi mulinar(ius) Cum(anus) et Castelinus filius Alberti qui dicitur de Lantate pistor Cum(a-nus) et Mafeus filius condam Grenzii de Morbegnio qui | stat Camenago plebis de Ogate et Franciscus filius condam Varixii de Marcate de Varixio qui stat in predicto monasterio, et pro not(ari)o Zanolus filius Constancii de Castenedo de Domaxio de Cumis.

(ST) Ego suprascriptus Zanolus notarius Cum(anus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Fomaxius Sugius notarius Cumanus filius Ottonis Sugii de Curg(nola) hanc cartam tradidi et ad scribendum dedi et subscripsi.

(ST) Ego Formentinus Mantega notarius Cum(anus) filius condam Ioh(ann)is Mantega de Fenegroe de Cumis hanc cartam rogatu suprascripti Fomaxii Sugii notarii Cum(ani) scripsi.

- (a) Così A.   (b) Così A.   (c) et in A.   (d) Così A: lo scrivente ha forse dimenticato di scrivere una pecia: lo si può ricavare anche dal confronto con la consignatio del 1254, con la quale questo atto è da mettere in relazione.
(e) Plano su rasura.   (f) Segue in A una lettera, pare s non cancellata.   (g) Segue tabulle depennato.
(h) Così A.   (i) In A et, per evidente errore.   (k) Segue lettera, forse p, depennata.

Carta vendicionis

1292 agosto 14, <Como>, in Monasterio <Feminini >

Adamo del fu Bovo de Cayrolo di Socco vende al Monastero Femminile di Como nella persona della badessa Trifina Avvocati alcune terre site nel territorio di Socco, in località Arzimole, Vigale, Frascarola e Bezo, per la somma di quattordici lire di denari nuovi.

Originale [A]. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. 6r.

Pergamena di mm. 559|540 x 732|745, contenente anche l'atto successivo, con roscature lungo tutto il margine destro, qualche macchia e strappi ricuciti al momento dell'utilizzo. Quattro piegature nel senso della larghezza, una nel senso della lunghezza. Rigatura e marginatura.

Sul verso, in scrittura forse del secolo XIV: «Socho». Altre annotazioni archivistiche moderne.

Il notaio usa forme diverse per la medesima parola, specie in presenza di doppie consonanti.

(ST) In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem milleximo ducentesimo nonagessimo s(e)c(un)do, die iovis quartodecimo mensis augusti, indictione quinta. Vendicionem et datum et cessionem et tocius | sui iuris, domini et possessionis transacionem ad proprium fecit Addam filius condam Bovi de Cayrolo de Socho in manu domine Triffine de Advocatis, abbatisse Monasterii Feminini de Cumis, recipientis | suo nomine proprio et nomine conventus et capituli ^(a) dicti monasterii, nominative de infra-scriptis peciis terrarum. In primis de pecia una terre vineate iacente in territorio de Socho ubi dicitur in Arzimole, cui coheret a mane, | a meridie et a sero dicti monasterii et a nulora Boroti fratris dicti Adde, et est per mensuram * * * ^(b). Item de medietate unius pecie terre iacente ubi dicitur in Vigale, cum arboribus supra, | cui coheret a mane et a sero et a nulora dicti monasterii et a meridie dicti Boroti fratris dicti Adde. Item de pecia una terre campive iacente in dicto loco de Socho ubi dicitur in Frascarola, cui coheret a mane, a sero | et a nulora dicti monasterii, a meridie dicti Boroti fratris dicti Adde. Item de medietate pro indiviso unius pecie terre brugere iacente in dicto territorio de Socho ubi dicitur in Bezo, cui coheret a meridie dicti Boroti | fratris dicti Adde et ab aliis partibus dicti monasterii. Salvo si alie vel aliter reperirentur coher(encie) semper in hoc contractu vendicionis intelignantur esse apoxite. Et generaliter de omnibus terris et rebus territo[riis] | et aliis rebus et iuribus spectantibus et pertinentibus vel que dari possent, spectare et pertinere eidem Adde in loco et territorio et pertinentiis de Socho. Et hoc cum omnibus suis iuribus et pertinen[ciis], | et accessiis, iuris servitudinibus, stelicidiis et aqueductis et aliis suis racionibus universis spectantibus et pertinentibus et que spectare et pertinere posset ^(c) eidem rebus venditis et cuique ipsarum. | Et eidem domine abbatisse suo et dicto nomine recipienti dictus Addam dedit, cessit et mandavit omnes actiones, raciones et excepciones et defensionones, retenciones, replicaciones, | privilegia et prerogativas et quelibet alia iura spectantes et spectancia et pertinentes et pertinencia eidem Adde in predictis rebus venditis et quelibet ^(d) earum. Ita ut de cetero dicta domina abbatissa | suo et dicto nomine recipienti sit et succedat in universum locum et ius et statum universum predicti Adde, et utatur et experiatur et uti et experiri et exercere possit omnibus accionibus, | racionibus, excepcionibus, defensionibus, retencionibus, replicacionibus, privilegiis et prerogativis et quibuslibet aliis iuribus quibus predictus Addam uti poterat et posset et potuisset ante hunc vendic[ionis] | contractum. Ad hoc predictus dedit et concessit plenam parabolam et licenciam eidem domine abbatisse suo et dicto nomine recipienti intrandi et apprehendendi corporalem possessionem et tenutam | seu quaxi omnium predictarum rerum venditarum et cuiusque ipsarum sua actoritate propria et sine actoritate alicuius iudicis vel maystratus, et sine penna vel vinculo banni com[unis] | de Cumis vel alicuius co(mun)is; constituens se predictus Addam tenere et possidere et quaxi nomine predictae domine abbatisse et dicti monasterii et capituli et conventus quousque | poss(essi)onem apprehendent corporalem seu quaxi. Promitens ipse Addam eidem domine abbatisse suo et dicto nomine recipienti predicta omnia et singula omni t(em)p(o)re defendere | et guarentare ab omni persona, co(mun)i, colegio et universitate suis propriis dampnis

et expensis et sine dampno et expen(sa) predicte domine abbatisse nomine predicti capituli, in | penna et sub penna dupli infrascripti precii et tocuis dampni et interesse sollempniter in stipulatum deducta si predicte res vendite evincerentur in toto vel in parte et p[ro] | ea parte pro qua evinceretur, et in pecunia numerata; renoncians omnibus statutis, consiliis et ordinamentis et provixionibus co(mun)is de Cumis factis vel facturis super cartis et | notis et nominibus debitorum co(mun)is de Cumis vel aliis rebus dandis creditoribus in solutum; renonciano auxilio novarum constitucionum et epistole divi Adriani et omni alteri | iuri. Ita et eo acto et pacto inter ipsos quod liceat et licitum sit eidem domine abbatisse suo nomine et nomine dicti capituli ubique capere et in carzeribus personaliter includi et | detineri predictum Addam et eius bona et res capere et contestare et depredare usque ad satisfacionem omnium predictorum et singulorum sua actoritate propria, et sine actoritate | alicuius iudicis vel maystratus, et sine penna vel vinculo banni. Pro qua quidem vendicione et dato et cessione et pro predictis omnibus et singulis contentus et confessus | fuit predictus Addam se recepisse et habuisse pro precio et nomine precii dicte vendicionis a predicta domina abbatisa, suo nomine et nomine dicti capituli et conventus solvente, | libras quatuordecim novorum, in bonis denariis numeratis tantum et non in cartis nec notis debiti co(mun)is de Cumis; renoncians predictus Addam excepcioni non date et non recepte | pecunie et non dati et non recepti precii, et spei future numeracionis, et excepcioni doli mali et in factum et eroris et decepcionis, et ficticii et simulati contractus; et ne | aliquo t(em)p(ore) dicere possit vel alegare se deceptum fore ultra dimidium ^(e) iusti precii, vel quod ei iustum precium ^(f) supleatur, et qualibet alia occaxione et excepcione remota et | renonciana. Quia sic inter eos convenit. Unde plures. Actum in dicto monasterio.

Interfuerunt ibi testes rogati et vocati Iacomacius de Socho filius condam Petri de Cayrolo de Socho et Tadiolus filius condam Guarnerii de Castello de Socho et | Ardizinus filius condam Arnoldi Pistoris de Cernobio de Cumis et Anselmus filius condam Guidoti de Bisarono, et pro not(ariis) Bonifacius de Castello notarius Cum(anus) filius | condam domini Petri de Castello de Menaxio et Firiolus de Castello notarius Cum(anus) filius ser Baldezari de Castello de Menaxio, de Cumis omnes.

(ST) Ego suprascriptus Bonifacius de Castello notarius Cum(anus) interfui et subscripsi.

(ST) Ego Guasparolus dictus Muscha de Castello notarius Cum(anus) filius domini Bonifacii de Castello de Menaxio hanc cartam tradidi et scripsi.

(a) capti in A con segno abbreviativo, anche in seguito.

(c) Così A.

(d) Così A.

(e) -u- corretto su a.

(b) Spazio lasciato libero per circa venticinque lettere.

(f) Seguono due lettere irricognoscibili depennate.

f i c t u m Adamo del fu Bovo de Cayrolo di Socco degli appezzamenti di cui all'atto precedente, per un periodo di ventinove anni, termine rinnovabile a volontà delle parti, e per un canone in cereali da versarsi nel giorno di s. Martino.

Originale [A] sulla stessa pergamena dell'atto precedente. Regesto del secolo XVIII in *Inventario*, c. 6r.

In nomine Domini. Anno a nativitate Eiusdem milleximo ducentesimo nonagesimo se(con)do, die iovis quartodecimo mensis augusti, indicione quinta. Domina Triffina de Advocatis, abbatissa Monasterii | Feminini de Cumis, suo nomine et nomine capituli ^(a) dicti monasterii investivit iure et nomine loccacionis ad fictum faciendum, meliorando tamen et non peiorando, Addam filium | condam Bovi de Cayrolo de Socho, nominative de infrascriptis terris et rebus territoriis iacent(ibus) in loco et territorio de Socho. In primis de pecia una terre vineate iacente in dicto territo|rio de Socho ubi dicitur in Arzimole, cui coheret a mane, a meridie et a sero dicti monasterii et a nulora Boroti fratris dicti Adde. Item de medietate unius pecie terre iacente ubi dicitur in Vigale, | cum arboribus supra, cui coheret a mane, a sero et a nulora dicti monasterii, a meridie dicti Boroti fratris dicti Adde. Item de pecia una terre campive iacente in dicto loco de Socho ubi dicitur in Frasca|rola, cui coheret a mane, a sero et a nulora dicti monasterii et a meridie dicti Boroti fratris dicti Adde. Item de medietate pro indiviso unius pecie terre brugere iacente in dicto territorio de Socho ubi dicitur in Bezo, cui coheret | a meridie dicti Boroti fratris dicti Adde et ab aliis partibus dicti monasterii. Item generaliter de omnis ascolis, pascolis et viganalibus et co(mmun)ibus eisdem terris pertinentibus, et cum omnibus iuribus et accessionibus; ita quod a modo | in antea dictus Addam et eius heres habeat, teneat et possideat predictas terras et res territorias cum omnibus suis iuribus et accessionibus hinc ad sanctum Martinum proximum et ad annos vigintinovem | proximos, et de inde in antea donec eas tenebit de voluntate partium. Et de ipsis terris et rebus territoriis faciat exinde usque ad predictum terminum quicquid de rebus locatis seu ad fictum | receptis facere licet absque contradictione predicte domine abbatisse et capituli dicti monasterii. Quas quidem terras cum suis universis iuribus et accessionibus predicta domina abbatissa nomine dicti capituli promisit, | oblig(ando) omnia bona dicti monasterii pig(nori) presencia et futura suprascripto Adde, ei defendere et guarentare omni t(em)p(o)re ab omni persona, co(mun)i, colegio et universitate usque ad predictum terminum, suis et dicti monasterii omnibus dampnis | et dispendiis et sine dampno et dispendio predicti Adde nec eius heredum. Pro ficto quarum terrarum et rerum territoriarum predictus Addam promisit et convenit, obligando omnia sua bona | pig(nori) presencia et futura suprascripte domine abbatisse, ei et dicto nomine dare, solvere et consignare in dicto monasterio ad voluntatem predicte domine abbatisse hinc ad sanctum Martinum proximum venientem quartarios duos milii, et de inde in antea omni anno in sancto Martino quartarios tres sicallis et quartarios duos milii, in bona blava monda et sica ad mensuram Cum(anam) et

non in | cartis nec notis neque nominibus debitorum co(mun)is de Cumis nec alterius co(mun)is, et cum omnibus dampnis, dispendiis et interesse que fient et curent pro predicta blava de ficto petenda et | exigenda et abenda ^(b) quolibet anno post terminum. Ita et eo acto et facto inter eos quod pro solucione dicti ficti quolibet anno post terminum predictus Addam posit personaliter capi et | detineri et in carzeribus includi et teneri usque ad solucionem predicti ficti; renonciando in predictis omnibus statutis, consiliis et ordinamentis factis vel faciendis super cartis | et notis et nominibus debitorum co(mun)is de Cumis dandis per debitores creditoribus in solutum; et omnibus legibus, iuribus vel statutis quibus cavetur vel tantum reperiretur | liberum hominem capi et detineri non posse pro debito pecuniario, et beneficio cedendi bonis suis. Quia sic inter eos convenit. Unde plures. Actum in dicto monasterio.

Interfuerunt ibi testes rogati et vocati Iacomazius de Socho filius condam Petri de Cayrolo de Socho et Tadiolus filius condam Guarnerii de Castello de Socho | et Ardizinus filius condam Arnoldi Pistoris de Cernobio de Cumis et Anselmus filius condam Guidoti de Bisarono, de Cumis omnes.

(ST) Ego Guasparolus dictus Muscha de Castello notarius Cum(anus) filius ser Bonifacii de Castello de Menaxio hanc car(tam) tradidi et scripsi.

(a) caplti in A, come nell'atto precedente.

(b) Così A.

APPENDICE

circa 1230

Elenco di terre di Pietro de Cavalerio situate nel territorio di Laglio.

Striscia di pergamena di mm. 98|50 x 425|430 fortemente sagomata nel margine inferiore dove fori e avanzi di filo indicano che la striscia venne cucita alla pergamena recante l'atto n. 19 (del 4 giugno 1230) con il quale il presente testo è in stretta relazione.

La mano compilatrice di questo elenco non è comunque quella del notaio Carnevarino Lavizari, scrittore dell'atto n. 19; potrebbe essere semmai quella del rogatario dello stesso, Ambrogio *Bocha*, quantunque troppo limitate siano a questo proposito le indicazioni fornite dalla sola scrittura.

In nomine Domini. Hec sunt terre Petri de Cavalerio de Lalio | iacentes in territorio de Lalio.

In primis petia(m) .I. terre que iacet ubi dicitur ad Sorortum, cui est | a mane terra quam tenet Rubeus de Ponte, a meridie Sclavi de Cavalerio, a sero et a nullora Petri de Avostana de Cavalerio de Lalio | qui stat Turno ^(a) in parte, et in parte Qualium.

Item petia(m) .I. terre ubi dicitur ad Ortexellum, cui est a mane terra quam tenet | suprascriptus Rubeus de Ponte, a meridie terra quam tenet s(uprascript)us de Pon-

te, a sero terra | quam tenet Petrus filius quondam ^(b) Vitalis de Cavalerio de Lalio, a nullora | Bonati de Vaca de Lalio in parte, et in parte eccl(es)ie Sancti Ieorgii de Lalio.

Item pecia(m) .I. terre ad Ortexellum, cui est a mane Guillielmi de Ticherio de | Lalio, a meridie et a sero via, a nullora Zanoni de Potenacio de Lalio.

Item pecia(m) .I. terre ubi dicitur ad Moscantinum, cui est a mane heredum | quondam Andree de Ponte de Lalio, a meridie heredum quondam Frumenti Pape, | a sero heredum quondam Laurencii de Lalio de C(umis), a nullora eccl(es)ie Sancti | Fidelis de Intellevo.

Item pecia(m) .I. terre ubi dicitur ad Lengaçium, cui est a mane G(ri)gorii de | la Redonca de Lalio in parte et in parte Girardini de Potenacio de Lalio, | a meridie et a sero ^(c) Dominici de Ticherio de Lalio, a nullora Carnevarii de Cavalerio ^(d) de Lalio | qui stat Muline in parte et in parte Rubei de Ponte dictus et in parte Dardani | de Cavalerio de Arzenio.

Item pecia(m) .I. terre ubi dicitur ad Pontem, cui est a mane heredum quondam Petri | de Vita de Premadese de Lalio, a meridie Pedrantis de Curte de Lalio qui stat C(umis) in parte | et in parte heredum quondam suprascripti Petri de Vita, a sero heredum quondam suprascripti Laurencii, | a nullora eccl(es)ie Sancti Carpofoi.

Item pecia(m) .I. terre ubi dicitur ad Rodum, cui est a mane Viviani de | Ticherio et fratrum, a meridie heredum quondam Ioh(ann)is de Ponte de Lalio qui stant | ad Palançum in parte et in parte Zanoni de Curte de Olzavino de Lalio, a sero | heredum quondam Petri de Beleço de Lalio qui stat C(umis), a nullora Guillielmi de | Ponte de Lalio.

Item pecia(m) .I. terre ubi dicitur ad Scoldasolem: | a mane venditoris in parte et in parte Petri | de Potenacio, a meridie et a sero ^(e) Guillielmi de Ticherio | de Lalio, a nullora suprascripti venditoris | in parte et in parte suprascripti Guillielmi de Ticherio de Lalio.

(a) *Segue* et in parte *depenato*. (b) *Segue* de *depenato*. (c) et a sero *nell'interlineo*. (d) Cavalerio *con*
-l- *espunta*. (e) et a sero *nell'interlineo*.

A Laura Biondi si deve l'edizione dei documenti n. 39, 40, 44, 45, 51-53, 57, 60; a Liliana Martinelli Perelli dei documenti n. 43, 61-63, App.; a Roberto Perelli Cippo dei documenti n. 41, 42, 46-50, 54-56, 58, 59.

ABBREVIAZIONI BIBLIOGRAFICHE

Atti privati =

Gli Atti privati milanesi e comaschi del sec. XI, a c. di G. Vittani, C. Manaresi, C. Santoro, 4 voll., Milano, 1933-65.

BASERGA, *Monumenti* =

G. BASERGA, *Monumenti artistici nell'antico convento di S. Margherita in Como*, in «Rivista archeologica comense», 88-89 (1925), pp. 11-120.

BRENTANI, *Codice diplomatico ticinese* =

L. BRENTANI, *Codice diplomatico ticinese. Documenti e regesti*, 5 voll., Como e Lugano, 1929-56.

CAGLIARI POLI, *Il monastero* =

G. CAGLIARI POLI, *Il monastero di S. Margherita di Como*, in *Il Trecento a Como. Gli affreschi di S. Margherita di Como*, Como, 1989, pp. 58-68.

CAMPICHE, *Comunalverfassung* =

C. CAMPICHE, *Die Comunalverfassung von Como im 12. und 13. Jahrhundert*, Zürich, 1929.

«Gött. Nachr.» =

P.F. KEHR, *Nachträge zu den Papsturkunden Italiens. VII*, in «Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Philologisch-historische Klasse», 1912, pp. 414-80.

Helvetia Sacra, I, 6 =

Helvetia Sacra, sez. I, vol. 6: *La diocesi di Como. L'arcidiocesi di Gorizia. L'amministrazione apostolica ticinese, poi diocesi di Lugano. L'arcidiocesi di Milano*, Basilea-Francoforte sul Meno, 1989.

HIDBER, *Diplomata Helvetica varia* =

Diplomatica Helvetica varia. Vermischte Schweizerische Urkunden als Beilage zum Schweizerischen Urkundenregister, herausgegeben von B. Hidber, Bern, 1873.

HIDBER, *Schweizerische Urkundenregister* =

B. HIDBER, *Schweizerische Urkundenregister*, 2 voll, Bern, 1863-77.

KEHR, *Papsturkunden in Italien* =

P.F. KEHR, *Papsturkunden in Italien. Reiseberichte zur Italia Pontificia, V*, (1905-1962), Città del Vaticano, 1977.

MASCETTI, *Villa Guardia* =

M. MASCETTI, *Villa Guardia. La nostra storia nella Storia*, Comune di Villa Guardia, 1990.

PERELLI CIPPO, *La diocesi* =

R. PERELLI CIPPO, *La diocesi di Como e la decima del 1295-98*, in «Studi di storia medioevale e di diplomatica» 1 (1976), pp. 91-261.

C. RATTI, *Aspetti e problemi* =

C. RATTI, *Aspetti e problemi dell'ambiente e società di Como, del Lario e della Valtellina, negli Atti privati milanesi e comaschi del secolo XI (1000-1075)*, Como, 1977.

I registri, a c. di R. Perelli Cippo =

I registri del monastero di S. Abbondio in Como. Secolo XIII, a c. di R. Perelli Cippo, Como, 1984.

SCHAEFER, *Il Sottoceneri* =

P. SCHAEFER, *Il Sottoceneri nel Medioevo. Contributo alla storia del Medioevo italiano*, Lugano, 1954 (ed. orig. Aarau, 1931).

Storia religiosa della Lombardia. Diocesi di Como =

Storia religiosa della Lombardia. Diocesi di Como, a c. di A. Caprioli, A. Rimoldi, L. Vaccaro, Brescia-Varese, 1986.

TATTI, *Annali sacri* =

P.L. TATTI, *Degli Annali sacri della città di Como*, 4 voll., Como e Milano, 1663-1735.